

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Э Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выданьня газэты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

«У іх свой сход, у нас свой»

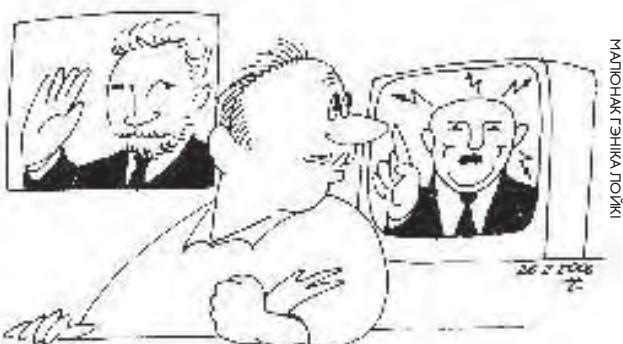
Выступ Аляксандра Мілінкевіча. Старонка 5.

Тэлевыступы, якія зъмянілі расклад

Мілінкевіч і Казулін. Вы за каго? Старонка 5—8.

Чаму прапусьцілі Казуліна?

Нашто ўладзе такі «бязбашанны» кандыдат Казулін? Каб любым коштам аслабіць галоўную альтэрнатыву — Мілінкевіча, мяркуе Віталь Тарас. Старонка 5.

—Во Казулін жалаваю! Во дах разуму прибуду-матку пра
Лукомічку! Ух! Іму галавашы за Мілінкевіча...

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»

проста паведаміце ў
Рэдакцыю свой адрас.
Адначасова
Рэдакцыя зьвяртаецца з
просьбай ахвяраваць на
выданье.
Дэталі — старонка 17.

Тэхналёгіі ўзьдзеяньня на съядомасъць

«Сёння мы спакойна бачым
на прылаўках малако, мяса,
масла, тлушчы і так
далей...». Старонка 31.

«Мікрофон уласці»

«У нас у стране ня ўсе
п'яніцы і алкаголікі. Ешчо
давольна многа людзей,
каторыя...». Цытатнік ад
Таціяны Барысік —
старонка 37.

Менская каханьне Лі Гарві Освальда

Апавяданьне Паўла
Касцюковіча. Старонка 38.

Андрэй Лянкевіч

Міма галавы

«J_Mors-ы»
спалахаліся рок-
кароны. Рэпартаж
Халімона і Андрэя
Скурка. Старонка 19.

палітыка

- Чуткі: Віктара Лукашэнку — у Бабруйск 4
 Аляксандар Мілінкевіч: «У іх свой сход, у нас — свой» 5
 Мілінкевіч і Казулін. Вы за каго? 7
 Лябедзька верыць у другі тур 7
 Невідавочна ў дэкларациях прэтэндэнтаў 9
 Мілінкевіча выпрабоўвалі полацкія вэртыкальшчыкі 9
 2001—2006: выбары ў параўнаньні 10

грамадзтва

- Аўтуховіч учёк са зброяй 4
 Белмову прыбяруць з ВНУ 4
 Забаранілі «Падарожжа дылетанта» 7
 Рэдактар «Згоды»: Прыкра, што да хору прапагандыстаў далучаюцца незалежныя выданыні 9
 Найбольшы тыраж «Нівы» быў 8,5 тысяч 20

хроніка

- «Neuro Dubel» у Варшаве, «Крама» ў Любліне, «Indiga» ў Krakawie 11
 Акцыя салідарнасці ў Нью-Ёрку 19 сакавіка 11
 Сяброў СБП больш не запросяць у школы 16
 Сыціслая хроніка рэпрэсій і супраціву 12
 Мірон за Міронам, штандар за штандарам 14
 Герой, падобны да Тома Круза 15

Наша Ніва

мы самі

- Шукаем падпісчыкаў «НН»!!! 18

Падзялікі ахвярадаўцам 18

культура

- Міма галавы 19

Саюз пісьменнікаў дзеліць лёс свайго народу 21

ДзДз: Чаго не хапала мне як носьбіту расейскай мовы 22

Эксльбрыс Улашчыка 36

Да разнастайнасці імёнаў 44

Новы «Дзеяслоў» 45

аўтарскія рубрыкі

Павал Севярынец.

Лісты зь лесу 12

Аляксандар Класкоўскі. Палітычная кухня 24

Лёлік Ушкін. Левым вокам 25

Віталь Тарас. Іншымі словамі 7

пішуць чытачы

Пошта Рэдакцыі 26

камэнтары

«Трапны удар, как говорят у нас в Белоруссии» 21

Табу на Беларусь 30

Тэхналёгія ўзьдзеяння на съядомасць 31

Хадун і луста: мовазнаўцы ў захапленыні 35

наша страва

Кішка 34

літаратура

Што ж ета за празнік такой? 37

Менская каханье Лі Гарві Освальда 38

Генадзь Айгі. Памёр камандор паэзіі 41

Раб на рабе і рабом паганяне 42

калі б...

Вясёлыя карцінкі 47

50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА

Правал сцэнару “кіраваных выбараў”

Казулін расказаў усё, што ведаў. Няма падставаў не даваць ягоным расказам — ён жа ва ўсім гэтym удзельнічаў. Карціна адкрылася, скажам шчыра, жудкая. Трохі няясна, праўда, на што разыльчваючы спічрайтэры эксп-рэктара: няўжо ж выбарцы захочуць памяняць аднаго працстаўніка гэтай, як Казулін лічыць, “кодлы” на другога?

Казулін гаворыць гучна і пра ўсё, але ні слова — пра выхад народу на плошчу.

Дзіўнаватая гісторыя з вынікамі экзыг-полу (старонка 24) за месяц да выбараў пачыналася: нікто галасоў лічыць не зьбіраецца. У такіх умовах вынік палітычнага працэсу вырашыць толькі лічба ўдзельнікаў вулічнай акцыі пратэсту. Астатніе, што б ні гучала, будзе выпускам пары ў сывісток.

Можна спрачацца пра крыніцы й мэты актыўнасці Казуліна — пэўныя аналітыкі называлі яго кандыдатурай Pacei, — аднак адно зь яе вынікае безумоўна: сцэнар “хуткацечных кіраваных выбараў” праваліўся. Рэйтынг дэмакратычнага кандыдата вырас да такой ступені, што ўсім астатнім палітычным гульцам прыйшлося рабіць тэрміновыя заходы.

ТВ-выступы кандыдатаў аказаліся самымі эфектыўнымі способам агітацыі. Ці значыць, што тактыка Мілінкевіча “ад дзвіярэй да дзвіярэй” была памылка? Падаецца, менавіта актыўнасць незалежнага грамадзтва вымусіла ўладу памяняць стратэгію і пачаць складанейшую гульню, прапусціўшы на экран бесцэнзурныя слова.

Як спалохаліся ўлады сустрэчы Мілінкевіча з выбарцамі на плошчы Свабоды! Лідзія Ярмошына нават назвала яе “амаральнай”. Аляксандар Фядута на гэта заўважыў, што яна як чалавек на тэхнічнай пасадзе дарэмна пераймае на сябе функцыі Героя Беларусі Філарэта і ацэньвае, што маральна, а што не. “Тым больш, што маральнасць самой спін Ярмошынай дужа праблематычная”, — іранізуе А. Фядута. Яна, гэтая маральнасць, напрыклад, маўчиць, калі побач у Палацы Рэспублікі за дзяржаўныя кошт іншы кандыдат праводзіць фактычна агітацыйную сустрэчу з выбарцамі, не трывожаць яе і паводзіны дзяржаўных СМІ (nmn.org).

А ў сталіцы робіцца нешта новае. Сёняня я бачыў машыну з партрэтам Мілінкевіча на шыбе. У многіх крамках і ўстановах вісяць вялізныя партрэты Мілінкевіча — што гэта, калі не прыкметы сымпаты. Нарэпце давялося пабыць у адной сядзібе, што мае дачыненіе да ягонай кампаніі: пугам ідуць лодзі, патусуюцца патусуюцца, заграбуць у пакет 20—30 улётак і іншай “друкаванай прадукцыі агітацыйнага характару” і ідуць упрочкі. Кожны, трэба разумець, у свой пад’езд. Так і просіцца на язык: жыве Беларусь.

Да 100-годзьдзя газэты «Наша Ніва»

РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар»

пры падтрымцы газэты «Наша Ніва», часопісаў «ARCHE»,
«Дзеяслоў», інтэрнэт-выданняў «Літара.net», «Кнігі.com»

абвяшчае

КОНКУРС ДЛЯ МАЛАДЫХ ЛІТАРАТАРАЎ

Да ўдзелу запрашаюцца творцы ад 16 да 26 гадоў (на момант абвяшчэння конкурсу). Ляўрэаты конкурсу будуць запрошаны на літаратурны сэмінар і майстар-клясы, дзе перад імі выступяць знаныя пісьменнікі, выкладчыкі ВНУ, вучоныя, съпевакі, адбудзеца зацікаўленая гутарка аўторах маладых аўтараў і літаратурнай дзейнасці.

На конкурс прымаюцца літаратурныя творы (вершы, апавяданні, эсэ, п'есы, сцэнары, дзёньнікі і г.д.).

Да разгляду будуць прымацца творы, дасланыя (паводле даты на паштовым штэмпелі або даты адпрайкі электроннага ліста) не пазней за 15 красавіка 2006 г. Падвядзенне вынікаў першага туру адбудзеца 25 красавіка. Літаратурны сэмінар пройдзе ў Менску ў першай палове траўня.

Журы конкурсу:

Уладзімер Арлоў, Андрэй Дынко, Ганна Кісьліцына, Барыс Пятровіч, Андрэй Хадановіч.

Творы дасылайце на адрес: e-mail: maladylitaratar@tut.by. Паштовы адрес: а/с 218, 220050, Менск, РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар». У лісьце абвязкова пазначце дату нараджэння і контакты (паштовы і электронныя адресы, тэлефоны). Даведкі праз электронную пошту ці тэлефон (017) 284-73-29.

Аўтуховіч уцёк са зброяй

Арыенціроўка на Аўтуховіча: «Варожа ставіца да існуючага ладу».

У Рэдакцыю трапіла арыенціроўка на РОСШУК ваўкавыскага прадпрымальніка Мікалая Аўтуховіча, што распаўсюджваеца па каналах Міністэрства ўнутраных спраў.

Нагадаем: М.Аўтуховіча вінаваціць у парушэннях падатковага заканадаўства. Зь яго хочуць спагнаць вялікія штрафы. Сам прадпрымальнік абвінавачваныя не признае, лічыць іх помстай за самастойнасць і нежаданье «дзяліцца» з уладай.

Арыштаваны, ён дамогся вызвалення шляхам 74-дзённай галадоўкі. Яго выпусцілі пад хатні арышт, адкуль ён зынк немавед куды.

У арыенціроўцы ўражвае пазнака: «Нэгатыўна ставіцца да існуючага дзяржаўнага

ладу і Кіраўніка дзяржавы» (слова «кіраўнік» у тэксьце — зь вялікай). Ці то гэта абцяжваючая, ці то аблігчаючая акалічнасць.

Звяртае ўвагу, што М.Аўтуховіч уцёк са зброяй.

Сябар прадпрымальніка Ўладзімер Аспінек заявіў радыё «Свабода», што з часу зынкнення ён ужо двойчы дасылаў звесткі пра сябе на электронную пошту, у якіх проста паведамляў, што ягонае здароўе не паляпшаецца.

Сп.Аспінек таксама расказаў, што жонка Аўтуховіча Алена зъехала некуды, а дачку Кацю глядзіць бабуля. Да рэчы, да школы Кацю возіць адзін з кіроўцаў — каб чаго ня вырвалася, назначае Ўладзімер Аспінека.

Мікола Бугай

Аўтухович Ніколай Нікітавіч, 1963 года рождений, уроженец г. Волковыска, прописанный по адресу: Гродненская обл., г. Волковыск, ул. Жолудева, 149-17, проживающий г. Волковыск, ул. Красноармейская, д. 15, директор фирмы «НПП Аўтухович», обвиняемый в совершении преступления по ч. 2 ст. 243 УК РБ.

Аўтухович Н.Н. негативно относится к существующему политическому строю и Главе государства.

9.02.2006 года Аўтухович Н.Н. совершил побег из под домашнего ареста. Воружен, имеет газовый пистолет «SUPER PP», 9 мм, охотничье гладкоствольное ружье «ТОЗ-34Б» кал. 12, №36640 1986 г., охотничье оружие с нарезным стволом «Classic Mannlicher» кал. 30-06 Spr. (7,62 · 54) №1032599, предположительно штуцер ИЖ-18 МН.

Во время пребывания в СИЗО, до домашнего ареста, объявил голодовку, в ходе которой потерял 30 кг (учитывать при опознании по фото).

Чуткі: Віктара Лукашэнку — у Бабруйск

Прыклад азэрбайджанска га прэзыдэнта Гейдара Альіева, які перадаў уладу сыну, блукае па Беларусі.

Пайшлі чуткі, што неўзабаве старшынём Бабруйскага гарвыканкаму стане ня хто іншы, як Віктар Лукашэнка — старшы сын кіраўніка краіны, ягоны памочнік па пытаннях бяспекі — фактычна кантралёр усіх сілавых структур.

Бабруйск — горад ня бедны («Белышына»). Да таго ж на восень тут прызначаны «Даждынкі», ёсьць таксама праект пабудовы лядовага палацу.

«Ды вы што?! Я такога пічасціца не хачу», — адказаў

Віктар Лукашэнка (справа) з бацькам.

В.Лукашэнка на пытанніе «Камсамольскай праўды», ці ня думае ён пра пасаду прэзыдэнта. Гэта быў 2003 год. У 2011-м Віктару споўніцца 35 — мінімальны ўзрост, неабходны для балітаванья.

Трэба адзначыць, што з годаму В.Лукашэнку ўжо сваталі на пасаду кіраўніка Баранавіч.

Сяржук Г., Бабруйск

Белому прыбяруць з ВНУ

З наступнага навучальнага году можа быць адменена вывучэнне беларускай мовы на нефіліялічных факультэтах ВНУ. Такую інфармацію атрымала «НН». Абавязковое вывучэнне роднай мовы ў гуманітарным курсе ВНУ — апошні здабытак беларусізацыі 90-х, які захаваўся да нашых дзён. Па камэнтары мы звязрнуліся ў Міністэрства адукацыі.

Міністэрская чыноўнікі з управы вышэйшай і сярэдняй спэцыяльнай адукацыі простага адказу на пытанніе не даюць. Начальніца аддзелу вышэйшай адукацыі Галіна Хацешава кажа, што «адбываеца перагляд курсу гуманітарных і грамадзкіх навук» у ВНУ: «Згодна з заданнем прэзыдэнта, гэты курс будзе скарочаны, але на колькі гадзін, на якія

прадметы — пакуль невядомы. Яшчэ толькі распрацоўваюцца праекты».

Ня ўнесла яснасці ў кіраўніца сэктору выкладання грамадзянскіх дысцыплін Надзея Ганушчанка: «Пакуль што мы карыстаємся нарматывамі, зацверджанымі ў 1999 г. Наконт праектаў нічога сказаць не могу, бо праекты могуць мяняцца. Дарэчы, той праект, пра які згадвалі вы, таксама нядаўна быў зменены».

Значыць, рагэньне аб выдаленіі мовы з універсітэцкага курсу яшчэ не прынятае. Але калі такі дакумент і прымуць, мы даведаемся пра яго толькі постфактум. Ні пра якое публічнае аблеркаванье няма гаворкі, калі ёсьць «заданне» самага шматпрофільнага спэцыяліста краіны.

AIII

Аляксандар Мілінкевіч: «У іх свой сход, у нас — свой»

«Сёньня ў Менску праходзіць «усебеларускі народны сход» — гэта прафанацыя, марная трата нашых з вамі грошай. Не зважайце на тое. Наш сход будзе 19-га — сапраўды народны і ўсебеларускі», — заяўві кандыдат ад дэмакратычных сілаў. 28 лютага ён запісаў праграмны тэлезварот да беларускіх грамадзянаў. Выступ будзе паказаны на БТ 2 сакавіка а 18.30. Для тых, хто не пабачыць яго, прапануем асноўныя палажэнны звароту.

Чаму ўлада павінна зъмяніцца?

«Чаму 19 сакавіка ўлада мусіць зъмяніцца? Бы 12 год — дастатковы тэрмін. Кожны гэта разумее. Усё, што ён мог, чаго хацеў, за 12 год зрабіў. Болей, лепей ён ужо нічога не прыдумае і ня зробіць. Гэта закон жыцця, палітыкі».

На ягоную думку, такое доўгае кіраваныне аднаго чалавека непазыўбежна вядзе да злоўжывання і маральнае дэградацыі, а ў трэці тэрмін да гэтага дадасца яшчэ дзяйльба ўласнасці хаўрусьнікамі. «Як будзе ў Менску 19 сакавіка — заедзіце ў Дразды, паглядзеце, якое там адбудавана царскае сяло», — заклікаў А.Мілінкевіч. І гэта толькі бачны бок, між тым многае застаецца схаваным ад людзей, бо «органы нагляду за законнасцю падначалены выкананічай уладзе і таму маўчаць», а «незалежная прэса забаронена». Ён прынёс з сабой у студыю стос з забароненых выданняў.

«Мы яшчэ за галаву схопімся, калі дадаемся пасыля выбараў існы стан рэчаў», — заяўві А.Мілінкевіч.

«Справа Жураўковай, справа Рыбакова, справа Іванова. Гэта ж прэзыдэнтавы людзі, ім прызначаныя. У любой якой іншай краіне прэзыдэнт мусіў бы несыці адказнасць за такія прызначэнні. Чаму Жураўкова, што скрала мільёны далаўрапу, памілавана? Чаму памілаваны Іваноў? Пасыля 19 сакавіка мы вернемся да гэтых справаў і перадамо іх на паўторны разгляд у суд, калі трэба».

Мы адкрыем рынак збыту

Далей кандыдат у прэзыдэнты расказаў пра сваю каманду і праграму.

«Да ўлады ідзе моцная каманда зь яснай і выгаднай для краіны праграмай. У камандзе 12 тысяч чалавек, 6 акадэмікаў

і сяброў-карэспандэнтаў Акадэміі навук, 22 дактары навук, 114 кандыдатаў навук».

Ён называў каманду А.Лукашэнкі «шклойскім кланам», а аўтадаўчымі прынцыпамі сваёй кааліцыі называў «вернасць прынцыпам свабоды, законнасці і дэмакратіі».

Выступ па эканамічным блёку А.Мілінкевіч пачаў з энэргетычнага пытання. «Мы разумеем, што гэта будзе асноўная задача новага ўраду: забесьпячэнне бесперапыннасці паставак і прымаль-

Усё, што ён мог, чаго хацеў, за 12 год зрабіў. Болей, лепей ён ужо нічога не прыдумае і ня зробіць.

насці працу на газ і нафту. Мы ўжо працуем над гэтай задачай, як з Усходам, так і з Захадам». Ён намякнуў, што гэтым былі абумоўленыя ягоныя візіты ў Маскву й Бэрлін перад пачаткам выбарчай кампаніі».

Ён называў Эўропу «агромністым надзеіным рынкам збыту на вялікія для нашых заводаў, калгасаў, фірмаў і кампаніяў». Гэта будзе будучыня ня толькі наша, але і нашых унукаў». На ягоную думку, А.Лукашэнка няздолъны адкрыць гэтыя рынакі для беларускай эканомікі. «Такіх, як Лукашэнка, там ня прымуць. Эўропа ж бо прайшла дыктатуру Гітлера. Дыкторы былі ў Гішпаніі, Грэцыі — усе ад іх пазбавіліся».

А.Мілінкевіч паўтарыў сваё абяцаныне давесці за пяць гадоў сярэдні заробак у краіне да 550 зёура. Ён таксама паабяцаў заканадаўча забараніць зацьвярджэнне пэнсіі ніжэй пражытковага мінімуму.

Асабістая мара — «фольксваген»

А.Мілінкевіч падзяліўся «сваёй асабістай марай» — пабудаваць у Беларусі завод легкавых аўтамабіляў. «Фольксваген» запросім. Новы, а не патрыманы аўтамабіль — такім я бачу сацыяльны стандарт для кожнага. Дарэчы, абяцаю: пакуль беларускага заводу па вытворчасці легкавікоў ня будзе, мы скасуем мытныя пошліны на ўвоз аўтамабіляў.

Гарадзенец сяла не папсye

Пра сельскую гаспадарку А.Мілінкевіч гаварыў амаль столькі ж, колькі аб прамысловасці. Ён паабяцаў аднавіць парытэт цэнаў на сельскагаспадарчую і прамысловую прадукцыю і бюджетных укладанняў у горад і сяло. «Вы мне паверце: ураджэнец Гарадзенскай вобласці сельскагаспадарчую палітыку не папсye», — пажартаваў ён.

Ён абверг думку, што эканамічнаму росту краіна заўдзячвае А.Лукашэнку: «Хай вам ня мяніць. Багата што робіцца ў краіне незалежна ад дзяржаўнай улады. Рост эканомікі людзі робяць, вось і эканоміка расце. Тут Лукашэнка ці Мілінкевіч ні пры чым, ня трэба спэкуляваць. Ведайце, у дамах як было цяпло, так і будзе. Што трэба мяніць, дык гэта палітычную систэму, стаўленье на чалавека трэба мяніць. Зъменяцца дачыненіні дзяржавы і грамадзтва, у нас будзе ня ўлада сілы, а ўлада закону. Прэзыдэнт Мілінкевіч будзе заўсёды трymацца закону. Але прэзыдэнт Мілінкевіч ня будзе пераўтвараць сябе ў імпэратора, а

У маёй камандзе 12 тысяч чалавек, 6 акадэмікаў і сяброў-карэспандэнтаў Акадэміі навук, 22 дактары навук, 114 кандыдатаў навук.

грамадзянаў — у халопаў. Гэта не ў маёй традыцыі».

Я беларус і гэтым ганаруся

А.Мілінкевіч падкрэсліў: «Я працілегласць Лукашэнку. Ён савецкі чалавек, ён сам гэта прызнаваў. Я беларус і ганаруся гэтым. Я пэўны, што наступным прэзыдэнтам Беларусі будзе не савецкі чалавек, але беларус. Сама гісторыя дыктуе гэта».

Ніякая ў нас цяпер не рэспубліка, ніякая не дэмакратыя. Беларусь пераўтворана ў абсалютную манархію. У манархію! 7 лістапада леташняга году хлопец у Гомелі выйшаў на мітынг з плякатам

Аляксандар Мілінкевіч: «У іх свой сход, у нас — свой»

Працяг са старонкі 5.

«Далоў самадзяржаўе». Што ж вы думаецце — яго арыштавалі!

Вось сёньня ў Менску праходзіць усебеларускі народны сход — гэта прафанацыя, марная трата нашых з вами грошай. Не зважайце на тое. Наш сход будзе 19-га — сапраўды народны і сапраўды ўсебеларускі».

Вы ведаеце мой род

А.Мілінкевіч асабна звярнуўся да некаторых групаў насе́льніцтва.

Зьвяртаючыся да настаўнікаў, ён прыгадаў свайго бацьку — дырэктара школы, кавалера ордэну Леніна. «Я ведаю, якая цяжкая ваша праца. Такая ж выскарбодная, як праца доктара ці хлебароба, — сказаў ён. — Зьвяртаюся найперш да вас, шаноўныя педагогі, бо вы, як ніхто, ведаеце, якую міну пад будучыню краіны закладвае цяперашняя падманская ўлада... Ведаеце, як хлусъня спараджае хлусъню. Як мана плодзіць апуканства, зладзе́ства».

Пэнсіянэраў ён папрасіў 19 сакавіка «галасаваць сэрцам».

Кандыдат ад дэмакратычных сілаў заклікаў моладзь у гэты месяц «кінуць усё і аддаць сябе цалкам Бацькаўшчыне». «Не пашкадуеце! Паверце, такіх дзён, такога драйву ў вас, можа, за працэ жыцьцё больш ня будзе». Ён агітаваў: «Кажыце сваім сябрам: ёсьць іншай музыка, ёсьць музыка Свабоды. Няма на сьвеце нічога лепшага за яе. І мы яе пачуем 19 сакавіка!»

Зьвяртаючыся да вернікаў, ён працаваў словы зь літургіі: «Дай нам Бог стойкасці ў веры, мужнасці ў выпрабаваннях і вернасці свайму народу» — і зь Святога Пісма: «Па справах іхных пазнаеце іх». «Вы ведаеце мае справы, ведаеце справы майго бацькі, майго дзеда, які за арганізацыю беларускіх школаў сядзеў у польскай турме, маіх прадзедаў, што поплеч з Каліноўскім змагаліся за незалежнасць Беларусі. Mae продкі пад кулі, у турму ішли за Беларусь, за нашу мову, за нашу праўду. Хто будзе за праўду, калі ня вернікі?» Ён заклікаў усіх маліцца, каб 19 сакавіка Бог паслаў Беларусі прасвятыненне.

«Час Свабоды блізкі. Вашы ахвяры ня

марныя. Будзьце сэрцам з намі 19 сакавіка», — звярнуўся ён да палітвязняў, пералічыўшы іх пайменна. Ён таксама заклікаў «маці і жанок вязняў сумленія — зынкіх, беспадстаўна арыштава-

«Фольксваген» запросім. Новы, а не патрыманы аўтамабіль — такім я бачу сацыяльны стандарт. Абяцаю: пакуль беларускае вытворчасці легкавікоў ня будзе, мы скасуем пошліны на ўвоз аўтамабіляў.

• • • • •
ных, зьбітых, абылганых» — прыйсці 19 сакавіка на плошчу і ўстаць поплеч зь ім. «Імёнамі самых дарагіх вам людзей будзе названыя вуліцы нашых гарадоў», — паабяцаў ён.

Пазнаемся па сінім

Сваю пэўнасць у перамозе А.Мілінкевіч грунтует на звестках незалежных сацыялягіаў. Каб прыхільнікі пераменаў бачылі адзін аднаго, ён прапанаваў у якасці знаку нашага адзінства — «сіні колер».

Ён папярэдзіў, што перад 19-м улада рыхтуе правакацыі з падкіданнем зброі, валюты, падманных дакумэнтаў, і ўсклаў адказнасць на А.Лукашэнку і заклікаў да стойкасці: «Калі мы не адстаем свайго выбару 19-га, іншага шанцу на свободу доўга можа ня быць» і краіну можа чакаць «лёс Паўночнай Карэі».

Людзі пакляліся

А.Мілінкевіч папярэдзіў, што рыхтуеца фальсифікацыя вынікаў галасавання. «19-га ад 10-й раніцы тэлебачаныне будзе абвяшчаць па ўсіх каналах, што Лукашэнка набірае 80% галасоў. Нахабна, ня лічачы, не дачакаўшыся канца галасавання».

«Але мы будзем ведаць реальныя вынікі выбараў, — паабяцаў ён. — Мы абвесыцім яго на плошчы. Любымі спосабамі дабірайцеся да Менску, 19-га, да 20-й гадзіны. Будуць прысутныя ўсе сусветныя і расейскія тэлеканалы. Будуць сотні незалежных назіральнікаў. І бу-

дзем мы, нас будуць дзясяткі тысяч. Толькі на плошчы вы даведаецеся сапраўдныя вынікі галасавання. І няхай улада на 74 тысячи чальцоў выбарчых камісіяў уключыла, нібы съмеючыся над усімі намі, толькі аднаго нашага прадстаўніка. Але ў нас ёсьць свае людзі ў камісіях, якія пакляліся даведацца і сказаць праўду, чаго б ім гэта ні каштавала».

З апэляцыяй да сілавікоў

А.Мілінкевіч заявіў рэзка: «Я вам скажу: для гэтага рэжыму ня важна, як вы галасуецце. Толькі людзі на вуліцах змогуць іх працверазіць».

Ён амаль даслоўна паўтарыў слова А.Лукашэнкі, але з супрацьлеглым пасланнем: «Толькі народ вырашыць будучыню сваёй краіны. Толькі беларускі народ! Калі мы прайграем, я тамсама, на плошчы ішчыра признаю сваю паразу. Але калі я набиару болей ад паловы галасоў, пераход улады будзе ажыццёўлены згодна з Канстытуцыяй, пад пільным

Толькі на плошчы вы даведаецеся сапраўдныя вынікі галасавання.

• • • • •
кантролем сілавых структураў».

Выхад на плошчу ён таксама абраў традыцый разам сустракаць вынікі выбараў, што існуе ў розных краінах і ў Беларусі.

Да сябrou сваёй каманды ён звярнуў наступныя слова: «Мая каманда вядзе выключна сумленную кампанію. Гэта напрэкі. Што робіць улада? За час кампаніі сілавыя структуры затрымалі 220 нашых актыўістаў. Тым ня менш, хлопцы і дзяўчыны — церпім! Церпім да 19 сакавіка. Я прашу сваіх актыўістаў: нават калі вас будуць біць ніжэй поясу, не паддавайцеся на правакацыі. Мы ідзём на перамогу. Калі толькі што-колькі зробіце несумленна, гэта будзе для іх зачэпкай. Мы выйграем сумленна».

А.Мілінкевіч паўтарыў свою прапанову А.Лукашэнку правесыці тэледэбаты ў жывым этэры.

«Наша перамога непазыбежная, як сівітанак», — так скончыў ён тэлезварот.

Чаму Казуліна прапусьцілі

Нашто ўладзе такі «безбашенны» кандыдат Казулін? Каб любым коштам аслабіць Мілінкевіча, мяркуе Віталь Тарас.

Самым важным і знамінальним у выбарчай кампаніі ў момант, калі пішуща гэтыя радкі, уяўляецца факт выступу апазыцыйных кандыдатаў па БТ. Нават ня зъмест сэнсацыйных выступаў абодвух кандыдатаў, але вонкавая адсутнасць рэакцыі ўлады на яго. Зразумела, у недзяржайной прэсе водгукай хапала. Але і тут палітыкаў і журналістаў цікавіў, здаецца, ня столькі аналіз выступаў, колькі той факт, што яны выйшлі ў этэр без купюраў. Усе пачалі задавацца адным і тым самым пытаньнем на розны лад: чаму?

Загад ёсьць загад

Адным зь першых сваё тлумачэнье даў Янаў Палескі на сایце nmpby.org. На ягоную думку, прапагандысцкая систэма (сетка з буйнымі дзіркамі, паводле вызначэння аўтара) проста дала збой. Нехта там на тэлебачанні нешта недагледзеў, не зразумеў, паставіўся абыякава да сваіх абавязкаў.

Больш наўясне тлумачэнне ціжка прыдумаць. Калі б «збой» адбыўся недзе ў касцельні камунальнай службы, работнік якой нападгітку забыўся ўключыць гарачую ваду, ці на чыгуць, дзе стрэлачнік забыўся перавесыці стрэлкі, гэта было б цалкам натуральна. Аднак калі дае «збой» галоўная частка дзяржайной пропагандысцкай машыны, неаднаразова правераная ды нанова адладжаная адмысловам пад выбары, тут ужо выпадковасці выключаюцца. Інакш трэба было б зрабіць выснову, што на прэзы-

дэнцкім тэлебачанні ды ў адміністрацыі працуець спрэс дурні. Гэткія фантазіі нагадваюць пасыльваенныя савецкія фільмы, дзе мужчынам партызанам і бліскучым выведнікам профістаялі дэбільныя карыкатурныя фашисты.

Так, у прафэсійным пляніе журналісты БТ талентамі не вылучаюцца. Але ж ня трэба забывацца, што пераважная большасць іх мае другую прафэсію, якая патрабуе зусім іншых талентаў. Ва ўсялякім выпадку, што такое субардынацыя і як трэба выконваць загады начальства, яны ведаюць дасканала.

Так што, выдаўшы ў этэр выступы Мілінкевіча і Казуліна, яны ўсяго толькі выканалі загад. Доказам можа служыць тое, што дзяржайнае тэлебачанні не адрававала на абодва выступы — ні ў той самы дзень, ні наступным днём не зъявілася нават камэнтароў з гэтай нагоды. Праўда, кіраўнік дзяржавы, гаворачы аб намеры нарочіцца моц узброеных сілай і органаў бясьпекі, як бы ўскосна скрытыкаваў, не называючы імёнаў, прапанову Мілінкевіча паставіць дзеянасць спэцслужбай у цывілізаваныя рамкі. Асабістая ж абвінавачаныні Казуліна ў свой адрас Лукашэнка прапусціць між вушамі.

Не адрагаваў і ЦВК. Без анікіх тлумачэнняў камісія вырашыла «пакуль» не рабіць з'явагаў кандыдату ў сувязі з ягонымі празмерна «эмацыйнымі» заяўвамі ў тэлеэтэры. Дзіўная паблажлівасць, калі ўспомніць, што падчас рэгістрацыі кандыдатаў старшыня

ЦВК Ярошына ня стала чакаць. Яна адразу зрабіла вельмі рэзкую з'явагу Казуліну ў сувязі з ягонымі словамі, якія датычылі кнігі Алкаева «Расстрельная команда». Менавіта гэтыя пасажы, нагадаем, былі выразаны на БТ з рэпартажу аб паседжанні Цэнтравыбаркаму і менавіта яны зрабіліся ўдарнымі момантамі выступу Казуліна ў мінулую сераду. Не прадбачылі? Не пасыпелі выразаць? Не наважыліся «падкараціць» кандыдата, саромеючыся назіральнікаў БДПЧ АБСЭ? Кожнае з гэтых меркаванняў выглядае фантастычным.

Ці не прасыцей зрабіць выснову, што скандалыны імідж, які ўжо створаны вакол Казуліна, дзяякуючы СМІ і ягоным уласным паводзінам, задавальняе дзяржайную пропаганду?

Два імгненныя вясны

Выпадкова ці не, але першы выступ Мілінкевіча па тэлебачанні папярэднічай выступу Казуліна, а не наадварот. Як казаў герой «17-ші імгнення ў вясны» Штырліц, суразмоўца найлепш запамінае з размовы апошнюю фразу. І глядяч таксама.

Эфектная сцэна з разрываньнем газеты «Беларусь сегодня» з фатаграфіямі Лукашэнкі і Ярошынай нібыта вянчала тэлевізійны міні-сэрыял. Яна стала свайго роду фінальным акордам у двухактавай п'есе, дзе паводле законаў драматургіі кульмінацыя й развязка наступаюць у апошнія частцы. Якім бы прадуманым, шчырым і супрэзным ні быў маналёг першага ўдзельніка, пра якія б важныя рэчы ён ні казаў, усё адно глядяч мусіў быў запомніць і запомніць фінал. На наступны дзень

толькі ў гаворкі было пра казулінскія эскапады, ягоную манеру звязтатаца да галоўнага апанэнта на «ты» і ўменьне «рэзаць праудуматку». На тле такога героя адзіны кандыдат ад апазыцыі выглядаў куды менш эфектна. Стала відавочна, што калі над тэкстам ягонія памочнікі папрацавалі няблага, дык над сцэнаром ды іміджам трэба працацаць ня менш, выглядае, забыліся. (Між іншым, выступы кандыдатаў на дзяржайным радыё, апублікаваныя загадзя ў Інтэрнэце, самі сабою пакідаюць даволі слабое ўражаньне. Усё-такі вонкавы выгляд, інтанцыі, унутраны энергетычны зарад адигрываюць вельмі важную, калі не вырашальную ролю ва ўспрыніцці асобы.)

У словах Казуліна скразілі шчырая крыва на кіраўніка дзяржавы, імкненне зьвесыці зь ім раункі. Складваецца ўражаньне, што ў гэтым сваім жарным жаданні ён гатовы пайсьці да канца. Відавочна, улада не даруе яму асабістых выпадаў супраць выпэйшага кіраўніка, і кандыдат гэта цудоўна ведае. Фактычна, сваім выступам Казулін перайшоў рубікон, і ў асабістай мужнасці яму не адмовіш. Гэтым ён адрозніваецца і ад Уладзімера Жырыноўскага, хамскія эскапады якога заўсёды паблажліва ўспрымаліся прэсай і ўладамі, і ад Аляксандра Лукашэнкі, які нярэдка паводзіў сябе падчас сваіх першых прэзыдэнцкіх выбараў на мяжы фолу. Хаця рысы абодвух гэтых палітыкаў у асобе былога рэктара яўна прысутнічаюць. І можна не сумнівацца, што менавіта гэтыя рысы могуць запомні-

Што хочаш прыдумаюць

Улады Менску прыдумалі хітры спосаб, каб зашкодзіць выхаду людзей на сустрэчу з Мілінкевічам на плошчы Свабоды 2 сакавіка. На гэты дзень і час, акурат а 18.00, практычна ва ўсіх школах Менску прызначаныя бацькоўскія сходы.

belaruspartizan.org

Вяртаюца часы «ахранкі»

Гарадзенскіх дворнікаў узбройлі рацыямі, каб інфармаваць улады аб падзеях у мікрараёнах, — паведамляе сайт *belingo.info*. Мяркуецца, што дворнікі будуць паведамляць пра зьяўленніе ўсяго забароненага. Падобная практыка ўжо існавала ў царскай Расеі, калі дворнікі былі «добраахвотнымі памочнікамі» ахранкі.

Мікола Бугай

Забароненае «Падарожжа дылетанта»

Праграму «Падарожжа дылетанта» знялі з этру БТ. Вядучы праграмы Юры Жыгамонт заявіў, што кірауніцтву БТ не спадабалася няправільная падача інфармацыі. Іван Жахлівы, аказваецца, вызваліў Беларусь ад усяго польскага і літоўскага, а Кастусь Каліноўскі быў польскім зраднікам, які хацеў прадаць Беларусь Польшчы. «Яшчэ мне было сказана, што звароту «панове» ў Беларусі ніколі не было, а трэба казаць «уважаемые зрители». На БТ кажуць, што прычыны закрыцця праграмы ў тым, што яна мела нізкі рэйтинг і была слабай у прафесійным сэнсе.

Ю.Жыгамонт пакуль ня ведае, ці ўдасца з «Дылетантам» перайсці на іншы канал.

Лябедзька верыць у другі тур

У камэнтары для расейскай газэты «Время новостей» лідэр Аб'яднанай грамадзянскай партыі заяўвіў: «Наша задача, каб Лукашэнка не набраў неабходныя 50%. Гэта дасыць ягоным палітычным праціўнікам усе падставы патрабаваць другога туру». На думку Анатоля Лябедзькі, Лукашэнка ўжо ня здольны заваяваць падтрымку большасці, а А.Мілінкевіч не пасыпвае набраць яе да 19 сакавіка.

Агліадальнік

Тры суб'ектыўныя правільнасьці

Ці правільна зрабіў Мілінкевіч, што выступаў на БТ на дзвюх мовах? Адказаць на гэтае пытанье мы папрасілі як інтэлектуалаў, так і падпісчыкаў *«HN»*.

Валер Булгакаў, рэдактар часопісу «ARCHE»:

Думаю, так. Тэлевізійная аўдыторыя, якой была адрасаваная прамова, — зусім упікальная. Гэта не інтэрнэтчыкі і не чытачы апазыцыйнай прэсы. Каб зацікавіць яе, трэба выглядаць не звычайна.

Пётра Рудкоўскі, філёзаф, манах-дамініканец:

Наколькі «правільным» было такое разненне, ёсьць і застанеца пытаннем адкрытым, бо ў гэтым выпадку само паняцце «правільнасьці» неакрэсленае. «Правільным» можна назваць жаданье Мілінкевіча інтэграваць грамадзтва, яго беларускамоўную і расейскимоўную частку. «Правільнай» трэба лічыць устаноўку на нерэвалюцыйнае, негвалтоўнае вяртанне нацыянальных каштоўнасцяў. «Правільнай» таксама трэба лічыць павагу да фактаў, якой кіруеца Мілінкевіч. Гэтыя тры суб'ектыўныя «правільнасьці» і абуровілі мову выступу. Для чалавека, адной з галоўных амбіцыяў якога ёсьць лагодзіць падзелы ў грамадзтве, такая тактыка ап-

раўданая. Я перакананы, што Мілінкевіч, стаўшы прэзыдэнтам ці застаўшыся ў апазыцый, застанеца верным сваім адраджэнскім перакананыям і будзе далікатна стымуляваць працэс беларусізацыі, унікаючы памылак радыкалаў пачатку 90-х гадоў.

Ірина Бутрова, палітоляг, каардынаторка праграмаў у Менскім міжнародным адукацыйным цэнтры:

Ён у гэтым сэнсе быў вельмі карэктны і дакладны. Калі б Мілінкевіч выступаў як прости грамадзянін, ён мог бы выбіраць мову, якой карыстаецца кожны дзень. Але як кандыдат у прэзыдэнты ён павінен быў будаваць свой выступ іначай.

Вольга Ахрук, настаўніца з Горадні:

Не, я за тое, каб ён выступаў толькі па беларуску.

Аляксей Крукоўскі, выкладчык Беларускага ліццо:

Думаю, што гэта не пашкодзіла яго іміджу, і мне спадабалася. Хоць пра яго практычна нічога не гавораць у прэсе, усё ж імідж «бэзэнфаўца» за ім цягнеца. І выступ па-расейску — гэта апераджальны ўдар.

Фёдар Квасавец (Талачын), 78 гадоў:

Добра зрабіў. А як іначай? Пераламіць сытуацію сёняня ня проста. Гаварыў ён па-расейску, а на пытаньні адказаў і па-расейску, і па-беларуску. З часам усё пераменім!

ца падзеі. Можа быць, Казулін з Мілінкевічам яшчэ абыдвоюцца.

Elections.belapan.com

Андрэй Санынікаў, ініцыятар «Хартыі'97»:

Мілінкевіч — кандыдат празрысты, ён прыйшоў дэмакратычны адбор на нашых вачох. Яго платформа — плён калектыўнае працы прафэсіяналалаў. Хто і што стаць за Казуліным, пакуль няясна. Хацелася б верыць, што ён фігура самастойная і, як найменей, готовы ёй стаць.

Naviny.by

Генадзь Бураўкін, паэт:

У Мілінкевіча ўсё ёсьць, што павінна быць у палітыка ўсходзеўрапейскага ўзору. Ён не стараўся агаломышыць людзей, сябе падаць выгадна. Адказы яго былі абсалютна спакойнымі, разумнымі і не спэкулятыўнымі. Можа быць, яму нейкай харызмы не хапала асабістай, то мне ўжо ад гэтай харызмы, якая ёсьць у краіне, моташна.

www.svaboda.org

Невідавочнае ў дэкларацыях прэтэндэнтаў

Сярэднямесячная пэнсія супрацоўніка КДБ (бацькі С.Гайдукевіча) у Беларусі складае 852 тыс. рублёў у месяц. Для параўнання: пэнсія работніка МТЗ (бацькі А.Казуліна) складала 260 тыс.

Сярэднямесячны заробак А.Лукашэнкі за мінулы год склаў 4,9 мільёна рублёў. За пяць гадоў ён вырас у 15,6 разоў, калі лічыць у рублях, і ў 11,5 разоў, калі лічыць у даляравым эквіваленце. Сярэдні заробак беларусаў за той жа перыяд вырас у 3 разы.

Заробак старшага сына Лукашэнкі складаў 2 мільёны 570 тысяч. Пры гэтым дзеци А.Лукашэнкі, трэба разумець, езьдзяць на дзяржаўных аўтамабілях — прынамсі, дэкларацыя паказвае, што сваі яны ня маюць, а пешкі іх ніхто ня бачыў.

Лукашэнкаўцы ліцаць, што імя меншага сына Мілінкевіча — Вітаут — можа нэгатыўна адбіцца на папулярнасці таты. Іначай не патлумачыш, чаму імёны дзяцей і ўнукаў, якія ня маюць прыбылку, ня ўказваюцца, акрамя ягонага.

Фото: Роман Гайдук

Рэдактар «Згоды»: Прыкра, што да хору прапагандыстаў далучаюцца і незалежныя выданьні

знак нязгоды з tym, што сапраўдныя тэрарысты выкарыстоўваюць рэлігійныя пачуцці вернікаў у сваіх мэтах. Але той нумар газеты выпускаўся ў маю адсутнасць і адзінае, што я пасып'е зрабіць, гэта спыніць распаўсюд. Цяпер вельмі хісткі час, каб так падстаўляцца. Адначасова зь ператрусамі ў рэдакцыі, БТ паказвала пра гэта рэпартаж, у якім перадумовай для распальвання расавай і рэлігійнай варожнечы было куды больш, чым у газэце. У цывілізаваным съвеце на друкаваныя выданьні не заводзяць крымінальныя справы і іх не перасылаюць спэцслужбам. Улады скарыстаўліся момантам. І прыкра бачыць, што да зладжанага хору дзяржпропагандыстаў далучаюцца незалежныя выданьні.

«Наша Ніва»: Кажуць, што публіковаліся карыкатуры дзеля прысягненія ўвагі да газеты. Нашто друкавалі?

Аляксей Кароль: Мы друкавалі карыкатуры не на прарока. Адзін з малонкаў — выява барадатага мужчыны з бомбай у чалме — быў надрукаваны на

лічыць друк карыкатураў афіцыйнай пазыцыяй парты?

А.К.: «Згода» ніколі не была нічым друкаваным органам. Газета пазыцыянуе сябе як неза-

лежнае выданьне. Мы месцамі больш незалежныя, чым «НН». Прынамсі не аддаем перавагу камуслыці аднаму з кандыдатаў.

«НН»: А. Фядута напісаў: я ня бачыў карыкатуру, але асуджаю іх публікацыю ў беларускіх незалежных выданьнях. Гэта, маўляў, напшодзіла дэмакратычным сілам.

А.К.: Сапраўды, гэта недараўнныя крок, як на сёньня, друкаваць такія малонкі з якой заўгодна мэтай. Дзяржава скрысталіла з гэтага, каб абвінаваціць усіх, хто на згодны з уладамі, а не кагосці канкрэтна з палітыкаў: маўляў, факт публікацыі карыкатураў съведчыць пра падрыхтоўку да прыціпраўных дзеяніяў у часе выбараў, дэстабілізацыі сітуацыі. Па тэлевізары поруч з інфармацыяй пра завядзенне супраць газеты крымінальнай справы паказваюць кадры з Сэрбіі, Украіны. Але цяпер рэдакцыя атрымлівае знакі падтрымкі ад замежных калегаў, ад арганізаціі «Рэпардэрыя» бязь межаў». І ніхто з іх не папракае нас карыкатурамі.

Запісаў Сямён Печанко

Мілінкевіча выпрабоўвалі полацкія вэртыкальшчыкі

25 лютага адзіны кандыдат ад дэмакратычных сілаў Аляксандар Мілінкевіч сустракаўся з выбаршчыкамі на поўнай краіны — у Віцебску, Наваполацку й Полацку.

Наваполацкія ўлады далі дазвол на сустрэчу толькі ў чацвер, таму газеты паведаміць пра візыту кандыдата не пасыпелі. Шмат новапалачанаў даведалася пра яго ад сябра ініцыятыўнай групы адзінага, камуніста Вячаслава Крышталёва — ён узяў партыйны магафон ды пайшоў па вуліцах, запрашаючы гараджанаў на сустрэчу. Але поўная залі гарадзкога палацу культуры не сабралася, прысутнічала 500 чалавек.

Сустрэча ў Наваполацку пачалася з паўгадзінным спазненнем, Мілінкевіч затрымаўся ў Віцебску. Спачатку адзіны выклік асноўныя палажэнні перадвыбарчай праграмы. Залі падтрымлівала свайго кандыдата гучнымі аплядышамі. У залі было шмат студэнцкай моладзі.

У Полацку мерапрыемства атрымалася больш гарачым. Нават вэртыкальны «Полацкі веснік» даў абвестку пра сустрэчу. Праводзілі яе ў га-

радзкім Палацы культуры з залай на 270 месцаў — людзі стаялі ў праходах. Варта зазначыць, што рэпрэсіўныя заходы, якія працягліся па Полаччыне напярэдадні візыту Мілінкевіча, дасягнулі свайго — на сустрэчы не было паловы мясцовых грамадzkих актыўістаў. Людзі баяцца згубіць працу. Найбольш актыўна падтрымкі кандыдату дэманстравалі прадпрымальнікі.

На сустрэчу прыйшла прадстаўнічая дэлегація старых і ціперашніх выканкамаўскіх работнікаў, якія занялі два першыя шрагі. Калі справа дайшла да пытання ў, яны дружна заатакавалі госьця хатнім нарыхтоўкамі. Мілінкевіч пасля двух сустрэчаў выглядаў стомленым, але пытанні апанаўніцтва не ігнараваў — адказваў на самыя бязглаздзія. Выбіць яго з каляіны не удалося.

Большасць прысутніх палачанаў ставілася да кандыдата зь вялікай сымпатыяй, не аднойчы залі рэагавала на слова Мілінкевіча гучнымі аплядышамі.

Сустрэча скончылася позна ўвечары.

Васіль Кроква, Полацак

2001–2006: выбары ў параўнаньні

	2001 год	2006 год
Колькасць зарэгістраваных ініцыятыўных груп	23	8
Колькасць асобаў, зарэгістраваных кандыдатамі ў прэзыдэнты	4 (Лукашэнка, Домаш, Гайдукевіч, Ганчарык)	4 (Лукашэнка, Мілінкевіч, Гайдукевіч, Казулін)
Калі быў вызначаны адзіны кандыдат ад апазыцыі	За 52 дні да выбараў (21 ліпеня)	За 169 дзён да выбараў (2 кастрычніка)
Колькасць подпісаў, сабраных за Лукашэнку	395 000	1 903 069
Колькасць подпісаў, сабраных за кандыдата ад дэмакратычных сілаў	164 000 (Домаш)	198 000 (Мілінкевіч)
Адрас галоўнага альтэрнатывнага канкурэнта	Дом прафсаюзаў, Абласны савет прафсаюзаў (працоўныя плошчы штабу — каля 4 000 м ²)	Офіс ПКБ, Управа БНФ (працоўныя плошчы штабу — каля 270 м ²)
Аляксандар Мілінкевіч	Кіраўнік кампаніі кандыдата ў прэзыдэнты Сямёна Домаша	Кандыдат у прэзыдэнты
Аляксандар Казулін	Рэктар БДУ	Старшыня БСДП (Грамада)
Уладзімер Ганчарык	Кандыдат у прэзыдэнты	Пэнсіянэр, сябра штабу А.Казуліна
Сямён Домаш	Кандыдат у прэзыдэнты	Дырэктар дзяржаўнага прадпрыемства «Гарадзенская гарбарная фабрика»
Сяргей Калякін	I-шы сакратар ЦК ПКБ, кандыдат у прэзыдэнты	I-шы сакратар ЦК ПКБ, кіраўнік штабу А.Мілінкевіча

А.Лукашэнка—2001.

Мінулыя прэзыдэнцкія выбары праходзілі на пачатку восені, 9 верасня, і на іх увесь дзень ліў халодны дождж. Гэтыя адбудуцца 19 сакавіка — напярэдадні галоўнага нацыянальнага свята, Дня Волі.

Умовы-2001 для перадвыборнай агітацыі з вышыні цяперашняга досьведу падаюцца ледзь не цяплічнымі.

На выбарах 2001 г. подпісы збиралі 23 кандыдаты. Былі, праўда, яшчэ два — бібліятэкарка Ніна Лабанава і пэнсіянэр Уладзімер Лапцэвіч, якім не зарэгістравалі ініцыятыўныя групы, бо першая паўпісала туды ў выбарачным парадку чытачоў сваёй бібліятэкі, а другі — тэлефонны даведнік. Але набралі патрэбную колькасць подпісаў тады толькі чатыры чалавекі. Як і сёлета.

Уладзімер Ганчарык, адзіны кандыдат ад апазыцыі, у 2001 годзе зрабіў стаўку на тэму зынкільных палітыкаў. Сёлета галоўны Лукашэнкаў канкурэнт — Аляксандар Мілінкевіч — съвядома вядзе выключна пазытыўную кампанію, амаль не камэнтуючы

Уладзімер Ганчарык (у цэнтры) падчас канцэрту ў яго падтрымку. Побач — Міхаіл Чыгір.

Юлія Дарашкевіч

Леанід Кал

кандыдат у презыдэнты

Віктар Шэйман	Генпрокурор	Кіраўнік штабу А.Лукашэнкі
Мечыслаў Грыб	Кіраўнік кампаніі па незалежным назіранні за выбарамі	Кіраўнік штабу А.Казуліна
Мікалай Чаргінец	Кіраўнік штабу А.Лукашэнкі	Старшыня Саюзу пісьменьнікаў Беларусі
Наклад газеты «Советская Белоруссия»	У будні — 240 000; у суботы — 311 000	502 340
Супольны наклад незалежнай прессы (без «Комсомольской правды в Беларуси»)	350 000 асобнікаў	130 000 асобнікаў
Колькасць зарэгістраваных NGO	2 500	Калі 1 500
Сярэдні заробак па краіне	100 даляраў	240 даляраў
Рэйтынг адзінага кандыдата ад апазыцыі за два месяцы да выбараў у пары з А.Лукашэнкам (звесткі прафэсара Манаева)	8%	24%
Рэйтынг А.Лукашэнкі ў сярэднім (звесткі прафэсара Манаева)	43%	52%
Перадвыбарчы лёзунг А.Лукашэнкі	За моцную і квітнеючую Беларусь!	За Беларусь!
Перадвыбарчы лёзунг галоўнага канкурэнта	Дабро вашаму дому! (У.Ганчарык)	Свабода. Праўда. Справядлівасць (А.Мілінкевіч)

Аляксандар Мілінкевіч
выступае на плошчы
Перамогі пасля
рэгістрацыі.

А.Лукашэнка—2005.

дзеяньняў і крохаў А.Лукашэнкі.

Эканоміка Ўсходній Эўропы, і беларуская разам зь ёю, за пяць гадоў выблыталася з постсовецкага крызісу. Таму рэйтынгі Лукашэнкі—2006 вышэйшыя за ягоныя

пазыцыі ў 2001-м. Аднак і апазыцыя зрабіла свае высновы, і А.Мілінкевіч, дзякуючы ранейшаму старту, распачаў агітацыйную кампанію з адносна вышэйшых паказчыкаў.

Што засталося нязмен-

ным, дык гэта ўменьне ўладных палітэхнолягій стварыць у масе народу ўшэйненасыць у перамозе А.Лукашэнкі і адначасовая здольнасць лідэрроў апазыцыі пасеяць зерне надзеі ў ральні незалежнага грамадзтва.

«Судзяшае ўжо тое, што Мілінкевіч і Казулін — нашмат мацнейшыя кандыдаты, чым Ганчарык і Домаш», — напісаў у лісце ў «НН» наш менскі чытак Алексей Чорны.

Яўген Васілеўскі

Павал Севярынец — у 1998—2004 лідэр незарэгістраўванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высыльцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

Выход у лясную дзялянку — нібы першыя кадры з блёбастэр «Глядыштар». Надзяваеш каску, быццам шлем, распраўляеш плечы ў зімовай амуніцы, у руках баявая сякера, за сышнай ляскат брані (гусенічны трактар) — і пад ціхі сьнег спускаесь да яловага ўзылеску, дзе ў гушчары цябе пільнуе пагрозілівая цемра. Тут, у беларускім партызанскім лесе, ты можаш адчуць сябе дружиныкам князя Ўсяслава, можаш — ваяром Вітаўта, можаш — селянінам з Іванску, які ў 1564-м пад Чашнікамі засек маскоўскага ваяводу Шуйскага, можаш — паўстанцам Каліноўскага... Ты ўрубаешься ў гушчыню зваленых дрэваў, сячэш сучкі ды верхавіны, ажно да праўдзівага ваяўнічага ражу, крышыш ворага ў капусту... І раптам ачомваешься: гэтак жа съпехам, сысцінуўшы зубы, мы абсякалі гольле з паваленых дрэваў у Курапатах, уначы пасля атакі спэцназу. Ставілі новыя крыжы замест раструшчаных бульдозерамі.

Ты з маладых абаронцаў, хто пазъбег арышту падчас сутычак ды аблавы, сабраліся тады ля разбураных амонаўцамі намётаў. Некаторыя адчайна крычалі: «Да збор! За сякеры — і на АМОН!» Хрысьціянне настаялі: ставіць на ноўшы крыжы і становіцца самім.

Усю ноч мы абчэсвалі ствалы, секлі на папярочны, зьбівалі ў крыжы, перавязвалі

Крыж як

вяроўкамі, капалі ямы... Ох, і цяжка было падымаць тваі крыжы! Наранцу і будаўніку, і тэлевізійнікаў, і АМОН сустракалі дзясяткі новых крыжоў і жывы ланцуг абаронцаў. Сячэні з пляча, адваливаеш убок гольле, якое сцябае па твары, прарубаешься далей — і згадваеш байкоў-маладафронтатаўцаў, якія былі тады, у курапацкім хвойніку, поплеч — стаялі з крыжамі, сядзелі ў намёце, пясыніліся на нарах — а цяпер пад «крыміналкамі».

Артура Фінькевіча, які падчас кампаніі «Беларусь — у Эўропу!» аб'ездзіў з агітацыяй дзясяткі мястэчак ды вёсак, пасля вулічных акцыяў правёў на «сутках» больш 4-х месяцаў, а цяпер на Валадарцы, дзе за надпіс «Мы хочам новага!» можа атрымаць да шасыці гадоў.

Зымітра Касцяпяровіча, які яшчэ 16-гадовым хлопчыкам пратрымаўся рэкордныя 22 кіляметры на прабегу за свабоду Шыдлоўскага й Лабковіча, якому пару гадоў таму міліцыянты адбілі руکі й ногі з «Горад — наш!» на Залатой Горцы, які цяпер у ізялітары.

Паўлюка Красоўскага, які вывозіў з Жодзіна па

СЪЦІСЛА

Герой за кратамі

Зымітра Касцяпяровіча, звінаўчанага ў злосным хуліганстве за спробу вывесіць нацыянальны сцяг на Менгарыканакаме, 27 лютага асуздзілі на 5-месяцавы арышт. За кратамі хлопец з 17 студзеня.

Студэнты ў абарону сяброўкі

З Акадэміі ветэрынарнай мэдыцынай у Віцебску 25 лютага адлічылі моладзеўскую актыўістку другакурсніцу **Любоў Кучынскую**. Афіцыйная прычына — непаспяховасць (3 нязадзеннені ёсць). Зварот да кіраўніцтва акадэміі ў абарону дзяўчыны падпісалі больш за 100 студэнтаў: яны лічыць выключэнне пакараннем за яе палітычную дзеянасць.

Школьніка трасуць за налепку

У Жодзіне 21 лютага міліцыянты затрымалі 10-клясніка **Дзяніса Чэркаса**, бо ў яго на сыштку была налепка «Я за свабоду». Яны ўварвалісі ў кабінет, каб праверыць заплечнік юнака, і завезлы вучня ў пастарунак.

23 лютага ў Светлагорску міліцыянты ператрэслі заплечнікі 10-кляснікаў **Алега Гайдучэнкі** й **Антона Свяколкіна**, актыўістай

ТБМ: у горадзе зьявіліся налепкі пра ману дзяржаўных тэлеканалаў. Такія ж налепкі знайшли ў хлопцаў. У ў справах непадзяленіх ім пагражала з налепкі штрафамі 1 млн руб.

Суды адкладзеныя

Судовы працэс у справе **Тацяны Хомы** і адміністрацыі БДЭУ, прызначаны на 23 лютага, перанесены.

Суд над моладзеўскімі актыўістамі з Барысава **Аляксандрам Казакоўым** і **Зымітром Зубром**, звінавачанымі ў супраціве міліцыянтам, 23 лютага не пачаўся: абвінавачаным не дастаўлі своечасова позвы, каб яны моглі пазнаёміцца з матэрыяламі справы.

Скрабца вывезлы ў турму

Сяргея Скрабца 26 лютага на кіравалі ў калёнію «Віцьба-3» у пасёлку Віцьба Віцебскай вобласці.

Забаранілі перадаваць Біблію

Актыўісты незарэгістраванай арганізацыі «Малады фронт» 23 лютага перадавалі **Артуру Фінькевічу**, які знаходзіцца ў съледчым ізялітары (СІЗА) №1 Менску прадукты харчавання юншыя рэчы. Супрацоўнікі СІЗА адмовіліся перадаваць арыш-

танту Біблію, бо яна не ўваходзіць у пералік дазволеных для перадачы выданняў.

Ператрусы ў назіральнікаў

У Магілеве 21 лютага ператрут аddyўся ў **Аксаны Закрэўскай**, **Сяргея Лапуціна**, у Быхаве — у бацькоў **Аляксея Купрэева**, у Наваполацку — у **Зымітра Салаёўва**, **Аляксея Трубкіна**, Ганны Корбы, у Палацку — у **Дзяніса Саладацкі**, у пас. Баравуха (Полаччына) — у **Анатоля Каханчыка**. 22 лютага аddyўся ператрут у Берасці ў **Іны Аланасенкі**. У Пружанах ператрут аddyўся ў кватэры **Алесія Дайнекі**, якога змушалі прызнанца, што ён уваходзіць у «Партнэрства».

У Віцебску

Прадпрымальніка **Ануфрыя Рамановіча** 21 лютага Віцебскі суд аштрафаваў на 5 базавых велічыніяў (145 тыс.) за распаўсюд друкаванай прадукцыі без выхадных звестак. Пры ператрушес у ягоным офісе 3 студзеня канфіскавалі 58 тыс. каляндарыкі з партрэтам А.Мілінкевіча.

Барыса Хамайду накоратка затрымалі 22 лютага падчас пікету з заклікам байкатаваць прэзыдэнцкія выбары.

23 лютага падчас расклейкі аўтостак пра супрэсію з А.Мілінкевічам

былі накоратка затрыманыя **Віталь Броўка** й **Зыміцер Каараткевіч**. На іх склалі пратаколы за антысанітарыю.

У Віцебску падчас распаўсюду «Народнай волі» накоратка затрыманыя моладзеўская актыўісты **Дзяніс Дзянісаў** і **Максім Волкаў**. У іх канфіскавалі 415 асобнікаў газэты.

У Гомелі

У Гомелі 21 лютага на прыватную кватэру, арандаваную **Сяргеем Старычэнкам**, актыўістам штабу Аляксандра Казуліна, пранікі маёр міліцыі й людзі ў цывільным. Гаспадар кватэры сцівярдждае, што ня ведае, якім чынам міліцыянты адамкнулі дзвіверы. Яны спрабавалі высьветліць асобы прысутных (адбываўся сход актыўістаў выбарчага штабу) і здымалі іх на відзакамэрку.

Святаслава Шаламава 21 лютага аштрафавалі на 10 б.в. (290 тыс.) за парушэнне Выбарчага кодэкса: пры затрыманні 8 лютага ў яго канфіскавалі налепкі за лігаты-памі беларускіх тэлеканалаў і надпісам «Нам хлусць», а таксама ўлёткі-картыкатуры на тэлеканалы. Актыўіста беспадставна звінавацілі, што ў яго ўлётках быў заклік не гласаваць за дзейнага прэзыдэнта. У яго кватэры супрацоўнікі КДБ правялі ператрут.

23 лютага міліцыянты канфіскава-

ПРЫЦЭЛ ДЛЯ ПЕРАМОГІ

дваццаць-трыццаць маладафронтайцаў на кожную буйную менскую маніфестацыю, чакае суду за «зънявагу дзяржаўных асобаў...». Сячэш і сячэш, да зънямогі, да апошняга сучка, каб пазбавіць думкі ад другаснага, лішніга і пакінуць толькі стрыжань, ствол... Загатоўку для агромністага крыжа.

Усе яны ставілі курапацкія крыжы й становіліся перад будаўнічай тэхнікай, выдатна ўсьведамляючы, што такое бульдозёры й дубінкі. Але яны верылі, што Бог ня дасыць съвятыню на глум. І крыжы былі адноўленыя. Курапаты захаваліся. Паўсюду ўбачыла, што Беларусь жыве. Бо крыж зънішчыць немагчыма. Крыж — гэта сымбалъ добра, якое трымфуе ня гвалтам, але духам. Сымбалъ Хрыста, Чый съязг мы нясём як знак Адраджэння. Сымбалъ Бoga, Які прыняў пакуту за ўсіх людзей — і перамог.

Ніхто з гэтых хлопцаў ня ўзяўся за каменны ды заточки на дэманстрацыях, хаця з кожнага зъдзекаваліся, зъбівалі, арыштуювалі. Ніхто не пайшоў вывучаць «энцыклапедыю тэрарыста», хаця дзе-небудзь на Ўсходзе паліцэйскія ўчасткі высадзілі б у паветра за куды меншыя

«подзвігі», чым у нашага АМОНу. Ніводзін не пачаў рыхтавацца ў снайпэры, хаця ў гэтых загартаваных хлопцаў рука цвёрдая й вока пільнае. Яны ўзялі іншыя прыцэл: кожны зь іх узваліў на плечы свой крыж.

У бітве за Беларусь, якая разгарнулася на мяжы тысячагодзідзя ў ад нараджэння Хрыста, мы прынцыпова выбралі шлях ахвярнага змаганьня. Ня зброяй. Словам. Сыцагам. Крыжам.

Негвалтоўны, аксамітны шлях.

Дабро ў супрацьстаянні са злом заўжды перамагае. Рана ці позна. Але перамога не дaeца лёгка. Таму і глядзець на яе мы мусім не праз оптыку снайпэрскай стрэльбы, а праз прыцэл крыжа.

Перад вулічнымі маніфестацыямі ня трэба ўяўляць сябе глядзятарам. Прыпадабняйцеся Хрысту. Не бярыце з сабой ані арматуры, ані камянёў. Вазьміце веру і мужнасць у сэрцы. Ня бойцеся — бо «даў нам Бог духа ня страху, але сілы, любові й мудрасці» (І да Цімафея 1:7).

Рыхтуйцеся! У нашым крыжовым прыцэле — 19 сакавіка.

Малое Сітна

Ніводзін
не пачаў
рыхтавацца
у снайпэры,
хаця ў гэтых
загартаваных
хлопцаў рука
цвёрдая й вока
пільнае.

• • • • •

СЪЦІСЛА

валі ў групы актыўісташ А.Мілінкевіча 1400 афіцыйна выдадзеных улёт-так. Кіраўнік групы **Андрэй Толчын** паведаміў, што канфіскавалі таксама стэнд з партрэтам адзінага кандыдата, стол і крэсла.

25 лютага міліцыянты накоратка затрымалі агітатораў з групы А.Мілінкевіча **Сяргея Трыфанаў** і **Леваніда Удовенку**: іх звінавацілі, што агітавалі ў неналежным месцы. У пастарунку ў іх сканфіскавалі больш за 150 буклетаў адзінага кандыдата і ўлёткі.

Андрэй Аксёнаў і **А.Толчын** на накоратка затрымалі 25 лютага. У кожнага зь іх канфіскавалі складны столік, на якім былі раскладзены ўлёткі Мілінкевіча. Міліцыянты тлумачыць, што столікі канфіскуюцца на падставе ўказу Аляксандра Лукашэнкі №31, які забараняе загружаша вулицы ды іншыя месцы гравадзкага карыстаньня.

26 лютага падчас распаўсюду буклетаў Мілінкевіча накоратка затрымалі **Пятру Кузняцова** і **Зымітра Залатарова**. У затрыманых 26 лютага **Юрася Захаранкі, Кацярыны Гаўрыленкі, Леаніда Тужыка** канфіскавалі складныя стол і крэсла, а таксама буклеты.

Калі **Анатоля Паплаўнага** спрабавалі 26 лютага завесы ў пастарунак за распаўсюд агітацыйных улётак, ён сеў у сунег. Несыць агітата-

ра міліцыянты не схадзелі.

Падчас распаўсюду «Народнай волі» 26 лютага накоратка затрымалі сёстры **Алена** й **Галіна Працко**.

У Ветцы

У Ветцы 21 лютага падчас раздачы газетаў «Народная воля» і «Товарищ» накоратка затрымалі **Марыю Багдановіч** і **Людмілу Судзілоўскую**. Міліцыянты патлумачылі затрыманыне тым, што ня ведаюць такіх газетаў.

У Рагачове

21 лютага ў Рагачове затрыманы аўтамабіль **Валер'я Рыбчанкі**: у яго канфіскавалі 600 асобніку газеты «Народная воля» і 4000 асобніку выдання «Товарищ». З часам газеты вярнулі.

26 лютага ў Рагачове падчас распаўсюду буклетаў Мілінкевіча й «Народнай волі» накоратка затрымалі **Уладзімер Хадасевіч** і **Уладзімер Тамковіч**. Іх аўбінаўцаўлі, што агітавалі ў не прызначаным для эгата месцы — на рынку.

Скарываючыся з карыкатураў

У рэдакцыі газеты «Згода» 22 лютага адбыўся ператрус у звязку з перадрукам карыкатураў на прарока

Мухамада. Супрацоўнікі КДБ праўялі ператрус таксама ў кватэры галоўнага рэдактара й выдаўца **Аляксандра Карава**. Рэдактара й ягона ганесынка **Аляксандра Зыдзьвіжкова** пыталі ў КДБ. Распачатая криміналная справа за распальванье расавай нацыянальнай ці рэлігійнай варажнечы і розні (арт. 130 ч. 1 КК).

Дамоклаў меч над Хэльсынскім камітэтам

27 лютага Мін'юст вынес папярэдзяньне **РГА «Беларускі Хэльсынскі камітэт»** за нявыплата 157 млн руб. падатку ў бюджет: гэта грошы, якія БХК атрымаў у рамках праграмы TACIS. Мін'юст абвіняе арганізацыю заплаціць грошы цігам месяца. Тым часам БХК яшчэ абскарджае судовае раешэнне.

Землякоў запалохваюць

У судзе Зэльвы 22 лютага аштрафавалі на 145 тыс.руб. **Германа Радыгіна**, збіральніка подпісаў за Мілінкевіча.

У Астраўцы позму на допыт да пракурора 22 лютага атрымала **Ніна Вішнеўская**, якая зъбірала подпісы за Мілінкевіча і Аляксандра Казуліна.

Пракурор Бярозаўскага раёну завёў справу пра адміністрацыйнае правапарушэнне на сацыял-дэмакрат **Аляксандра Кузьміна** і **Ла-**

рысу **Мажэйку** зь Белаазёрску, актыўісташ групы Казуліна: іх вінаваціць, што збор подпісаў даручылі іншым людзям.

У Магілёве

21 лютага ўвечары ў Магілёве на коратка затрыманы **Уладзімер Шанцаў**, які перавозіў 26 000 перадвыбарчых улётак А.Мілінкевіча і 400 асобнікай газеты «Товарищ». Улёткі ў міліцыі пералічалі ўсю ноч. Урэшце вярнулі з прабачыннямі. Прычым самі прывезьлі.

У Наваполацку

22 лютага затрымалі студэнта-трэцякурсніка **Яўгена Радчыкава**: ён прымацаваў да сцяны будынку налепку «Мы хочам новага». У міліцыі на яго склалі пратакол за вывешваньне афіцыйных для гэтага месцаў.

У справе Фінкевіча

Моладзевым актыўістам **Аляксею Шыдлоўскаму** і **Аляксандру Астрошчанкаму** 23 лютага дадому затлефанаваў съледчы Першамайскага раёну Менску і запрапанаваў 24 лютага з'явіцца на допыт як свядок у справе актыўіста незарэгістраванага «Маладо-

Мірон за Міронам, штандар за штандарам

Активіста беларускага руху Зымітра Касьпяровіча, звінавачанага ў злосным хуліганстве за спробу вывесіць нацыянальны сцяг на Менгарвыканкаме, 27 лютага суд Маскоўскага раёну сталіцы асудзілі на 5-месяцовы арышт. За кратамі хлоцец з 17 студзеня.

Жорсткі прысуд Касьпяровічу не напалохаў ягоных аднадумцаў. У ноч з 27 на 28 лютага барысаўскія актыўісты ўзьнялі на стомэтровым комінсе адной

з кацельняй гораду белчырвона-белы сцяг. Лазіць на такія аб'екты ўзімку небяспечна для жыхція, таму зрываць нацыянальны штандар няма дурных. Кацельня месцыцца ў буйным прамысловым раёне Барысава, і штодня сцяг могуць пабачыць тысячи месцыцічаў.

На фота: яшчэ нядайна Зыміцер Касьпяровіч браў удзел у акцыях салідарнасці з палітвязнямі. Сёння ён сам наяволі.

СЪССЛА

Працяг са старонкі 13.

га фронту» Артура Фінкевіча. Хлопцы папрасілі съледчага прысласць ім позвы ў адпаведнасці з патрабаванымі закону. У адказ той заявіў, што абвесьціць іх у вышук.

Такая свабода

З БДАТУ 22 лютага выключылі былога сакратара БРСМ факультету прадпрымальніцтва й кіравання Венядыкта Кляўзэ, які ўвайшоў у ініцыятыўную групу Мілінкевіча.

У Шклове

У Шклове 24 лютага накоратка затрымалі моладзевага актыўіста Сержука Нягацина: з заплечніка ў яго канфіскавалі брошуры ды налепкі. 25 лютага ў царкву в. Высокая на Шклойшчыне, дзе Нягацин

дапамагае ў якасьці дзяка, з'явіўся лейтэнант крыймінальнага вышуку, які нэгатыўна характерызуе хлопца перад съвятаром.

У Менску

23 лютага міліцыянты затрымалі **Уладзімера Кішкуруну**, **Ігара Арлова** і **Леанарду Мухіну**, якія раздавалі агітацыйныя лёткі А.Мілінкевіча. У пастанку міліцыянты заявілі, што раздаваць перадвыбарчыя лёткі можна толькі ў адмыслова адведзеных месцах. Даведаўшыся пра затрыманыне актыўістаў, прыехаў сам А.Мілінкевіч. Гэтага было дастаткова, каб актыўістаў выпусцілі. Аднак пазней ім уручылі позвы ў міліцию.

За палікамі цікуюць

Аўтамабіль польскіх актыўістаў, якім яны

Герой, падобны да Тома Круза

Студэнта беларускай філялёнгі Гарадзенскага ўніверсytetu другі раз выключылі з універсytetu. За каляндарыкі з надпісам «Люблю Беларусь».

У дэканате Яўгену Скрабутану паведамілі, што ён больш ня вучыща ва ўніверсytetu. Гэта здарылася пасля таго, як Мастоўскі суд пакараў яго штрафам — 290 тысяч рублёў — за знайдзеную ў яго торбу з каляндарыкамі са здымкам Аляксандра Мілінкевіча і словамі «Люблю Беларусь». Студэнт зьяўляўся сябрам ініцыятыўной групы А.Мілінкевіча.

У дэканате Яўгену Скрабутану патлумачылі, што, паводле загаду, ён дапусціў парушэнне другі раз за час навучання. Першы раз яго выключылі ў 2004 годзе за надпіс «Спініца русіфікацыю» на ўніверсytетскім муре. Справа набыла розгаслас, і дзякуючы дружнаму заступніцтву студэнта і выкладчыку яму тады ўдалося аднавіцца.

Гэты раз яго выключылі на другі дзень пасля суду, прычым завочна. У дэканате толькі паказалі электронны варыянт выпіскі з загаду пра выклочэнне.

Да таго міліцыянты затрымлівалі студэнта Я.Скрабутана за распаўсяход улётак з пратэстам супраць выклочэння студэнтаў па палітычных матывах. Справа стаяла гэтак. Ва ўніверсytetu адбывалася канфэрэнцыя, прысьвечаная студэнцкаму самакіраванню. Студэнт Я.Скрабутан таксама прысутнічаў на ёй. Ахову ў памяшканні ажыццяўлялі студэнты старэйшых курсаў. Паводле Яўгена, адзін з іх падышпой да яго падчас мерапрыемства і сфатаграфаваў праста ў твар, а потым перадаў здымак міліцыянтам. Канфэрэнцыя

закончылася, і калі Я.Скрабутан выходзіў з залі, яго чакалі міліцыянты і хлопцы з універсytетскай аховы, якія сцьвярджалі, што ён распаўсяходжаў улёткі. Яўген забралі ў Ленінскі РУУС, дзе пратрымалі гадзіны дзінве.

У тых улётках пісалася, што з універсytetu выганяюць студэнтаў за грамадскую дзеянасць. Прыводзіўся сыпіс, у якім сярод выклочаных быў і Скрабутан.

Герой нашага часу, на твар падобны да Тома Круза, пасля першага выклочэння катэгарычна адмовіўся эміграваць з краіны, хоць яму прапаноўвалі месца ў адным з польскіх універсytетаў. Як і адзін з герояў Круза, Яўген адмаўляеца верыць у невыканальнасць сваёй місіі.

Да беларушчыны Яўген прыйшоў вельмі рана. Завучаны ў 4 гады разам зь дзедам Багуславам вершык «Ехаў дзедка на кірмаш» стаў адпраўным пунктам. «Я рана навучыўся чытаць і шмат чытаў па-беларуску». Яўгену 19 год. Бацька Яўгена — юрист, мама — тэхнолаг. Беларускамоўны асяродак Зэльвы вызначаў ягоны выбар прафесіі — беларуская філялёнгія.

СҮЦІСЛА

У Вялейцы

У Вялейцы 25 лютага накоратка затрымалі **Міколу Суслу**, які раздаваў гараджанам улёткі А.Мілінкевіча і газету «Народная воля».

У Калінкавічах

Распаўсяходнікі агітацыйнай прадукцыі Мілінкевіча ў Калінкавічах **Дзяніса Рабянка і Аляксея Маневіча** накоратка затрымалі 26 лютага і сканфіскавалі 107 буклетаў. Перад затрыманнем невядомы ў цывільнім закліку гараджанаў біць агітатарап.

У Бабруйску

26 лютага ў Бабруйску падчас распаўсяходу ўлёткі Мілінкевіча і

«Народнай волі» накоратка затрымалі моладзевых актыўістаў **Дзяніса Шэйка і Алеся Чыгіра**: з пастрэнуку іх выпусцілі пасля праверкі ўлётак і газеты.

На Берасцейшчыне

Аўтамабілі з агітацыйнай прадукцыяй Мілінкевіча 27 лютага спынялі на шашы Берасцце — Пінск некалькі разоў.

Зьбіцьцё юнака

У Белаазёрску за графіці 26 лютага затрыманы моладзевы актыўіст **Арцём Говін**. Урайадзеле міліцыі хлопца зьблізі, і ён патрапіў у больницу з страсеннем мозгу.

АШ

прыехаў ў Менск на канцэрт, зладжаны амбасадай, дагледзелі ўвечары 25 лютага. Кіроўцу **Антону Борысу**, брату Анжалікі Борыс, які чакаў **Юзафа Пажэцкага і Андрэя Пачобута**, супрацоўнікі «Алмазу» прыстасіў да галавы пісталет і паведамілі, што ў машыне перавозіцца зброя, аднак знайшлі ѹ канфіскавалі 58 асобнікай часопісу «Magazyn Polski na uchodźstwie». Машыну даставілі ў пастарунак, дзе на Борыса й Пачобута склалі пратакол.

У Казлоўшчыне

У мястэчку Казлоўшчына Дзятлаўскага раёну ўчастковы 24 лютага сарваў абвесткі пра сустрэчу з Мілінкевічам, хоць яны віселі на дошцы абвестак.

Яўген — з Зэльвы. Ён зямляк Ларысы Генюш — патрэкткі, што памерла ў 1984-м, так і не прыняўшы савецкага грамадзянства, нават пасля вяс�мі гадоў канцлягеру.

27 лютага Я.Скрабутан падаў скаргу ў пракуратуру на дзеяньні Мастоўскага суду, адміністрацыйнай камісіі Каstryчніцкага раённага Горадні і дэканату свайго ўніверсytetu. «Няможна пакараць за адно і тое ж тройчы», — кажа Яўген. Ён ня мае спадзеяў аднавіцца на факультэце, але не збираецца папускаць сваім ганіцелям. І, тым болей, эміграваць. Аднакурснікі і некаторыя выкладчыкі маральна падтрымліваюць хлопца: «Не баяцца нават рукі падаўца». Аднак дапамога гэтая толькі на словах, без актыўных дзеяньняў. А Яўген лічыць, што за кожнага пакаранага систэмай трэба ўставаць гуртам. Толькі так будуць шанцы выстаяць.

Сямён Печанко

Георгі Валкавыцкі: Найбольшы тыраж «Нівы» быў 8,5 тысяч

Беластоцкаму тыднёвіку «Ніва» сёняня спаўняеца 50 гадоў. «Мы арыентаваліся на пазытыўістичную «Нашу Ніву», кажа Георгі Валкавыцкі, першы рэдактар выдання.

Георгі Валкавыцкі: У 1955 г. мне даручылі стварыць праект Беларускага грамадзка-культурнага таварыства ды праект газеты. Тады я яшчэ нічога ня ведаў, нічога ня ўмей. Але выбару не было. Я адразу запатрабаваў, каб далі ссыпі гмінаў, дзе жылі беларусы. Такіх аказалася 150 тыс., з пазнайкай па кожнай вёсцы. Таму арыентаваліся на беластоцкую вёску: увесь Гайнайскі павет, палову Бельскага, Беластоцкага. Сакольскі павет хоць цалкам беларускамоўны, але палова насельніцтва — каталікі і ўжо сябе лічылі «палякамі». Таму на Сакольшчыне амаль ня мелі чытачоў. Чыталі нас там адзінкі, беларусы яшчэ перадваенна гарту.

«Наша Ніва»: Не абвінавачвалі вас, што палякаў у беларусаў перарабляеце?

ГВ: У нас якраз тады была адліга, і Варшава ўзяла курс на падтрымку рэгіянальных рухаў. А потым у «Трыбуне люду» зьявіўся артыкул пра беларусаў. Маўляў, цяжка ім, ніхто ня дбае пра іх культуру, што іх трэба падтрымаць.

МИРА ЛУКІА

Георгі Валкавыцкі (справа) з карэспандэнтам «НН».

«НН»: Якое выданье было для вас прыкладом?

ГВ: Я арыентаваўся на пазытыўістичную «Нашу Ніву», хоць на той час яе ня бачыў. Але ведаў з гісторыі, што гэта за газета, які напрамак.

«НН»: Які быў найбольшы тыраж «Нівы»?

ГВ: 8,5 тыс. у 1960—1970-х, хоць старгавалі мы з 10 тыс. У 1970-х у Гарадзенскай вобласці мелі 500 падпісчыкаў. У Гайнайскім павеце былі на першым месцы па падпісцы. Партыйныя інспектары ганялі ўсіх: на першым месцы павінна быць партыйная прэса! Быў перыяд, калі нам закрылі доступ у БССР, бо палічылі

«бебурнацамі». Быў час, што ў Магадан газета даходзіла, а ў Беларусь — не. Паэт, што хаваўся пад псэўданімам «Шэршань», якраз і пісаў нам з Магадану. У вайну ён друкаваўся ў акупантыйной беластоцкай «Новай дарозе».

«НН»: Ці моцна кантролівалі вас камуністы?

ГВ: Мы не былі пад наглядам, бо нас выдавала партыйнае выдавецтва. Канечне, сачылі. У 1967-м Гамулка (у 1956—1970-х — першы сакратар ЦК ПАРП. — «НН») казаў, што павінна быць адна айчына. Тады шмат габрэяў павяяжджаляла. Таксама былі ўведзены наглядчыкі за нацыяналь-

нымі таварыствам. Толькі потым я даведаўся, што і за мной ходзяць.

«НН»: Ціпераннія часы для беларусаў Польшчы лепшыя ці горшыя?

ГВ: Тады не было такога кантролю, як цяпер, калі прокуратура ўжо пару гадоў цягне судовую справу праграмнай рады тыднёвіка. Дай не было за што кантроліваць, бо ўсё было пад партыйяй.

**Гутарыў Зыміцер
Дзядзенка**

Ад Рэдакцыі. Шчыра віншаем братоў з Падляшша з 50-годзьдзем «Нівы». Многая лета!

Каб штотыдзень атрымліваць газэту, дасылайце адресы і прыватныя ахвяраваньні

Каб гарантавана чытаць «Нашу Ніву» цяпер, калі «Саюздрукам» і «Белпошце» забаронена распайсюджваць газету:

1) Просім усіх ахвотных чытаць газэту паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць па тэлефоне, факсам, праз пошту ці электронную пошту.

Телефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32, (029) 618-54-84

e-mail: dastauka@tut.by

паштова адреса: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў **перацічваць на рахунак** газеты ахвяраваныне з разліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досьць для выхаду і даставкі газеты. **У блянку банкаўскага паведамлення ці паштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце ваш адрес, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.** Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз, забяспечаць выхад газеты на трох месцы. Хто ж мае магчымасць пераказаць 36 000 рублёў адразу, забяспечаць публікацыю «НН» адразу на паўгоду.

0402280179

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764				
Счет по- лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет		
(фамилия, имя, отчество, адрес)				
Вид платежа		Дата	Сумма	
Ахвяраваньне				
			Пеня	
			Всего	
Плательщик				
Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				
получатель платежа				
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764				
нанимавшие банк				
Счет по- лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет		
(фамилия, имя, отчество, адрес)				
Вид платежа		Дата	Сумма	
Ахвяраваньне				
			Пеня	
			Всего	
Плательщик				

На які рахунак пералічаць грошы?

Ахвяраванье можна перавесцы ў любым аддзяленні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказванні грошай паштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай празь «Беларусбанк» працэнту не бяруць. На банкаўскай квітанцы ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць:

«Ахвяраваньне». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выданьня газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаваньне банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» 3015 212 000 012. Пры перасылцы грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

Ці трэба паўторна
дасылаць адресы
у Рэдакцыю?

Не, аднойчы даслаўшы, больш ня трэба (калі вы рэгулярна атрымліваеце газэту). Тады досыць не забывацца рэгулярна пераліччаць ахвяраванні.

**Хто дасылаў
ахвяраваньні,
але не паведаміў
адрасу**

Прабачце, што газэта прыйшла вам запозынена. Рэч у тым, што вы пераказалі ахвяраванье, але не паведамілі Рэдакцыі адресу адразу. Квітак ахвяраванья трапляе да нас праз 5—10, а часам і болей дзён.

Шукаем чытачоў!!!

Калі хто ведае наступных чытачоў «НН», просьба падказаць ім скантактавацца з газэтай.

Чытач з Зарніцы Спасава, дашліце свой дакладны адрес і прозвішча.
Леанід Мікалаевіч Н. з вул. Калініна, удакладніце свой адрес.
Сп. Міхайлаў з вул. Багдановіча, скантактуйтесь з Рэдакцыяй.

**Калі вы
не атрымалі
газеты**

да панядзелка, а ў
 Менску — да
 суботы, абавязкова
 тэлефануіце
 ў Рэдакцыю.
 Пытацца
 Аляксандру.

Тэлефоны:
 (017) 284-73-29,
 (029) 618-54-84,
 (029) 260-78-32
dastauka@tut.by

Правілы падачы адрасоў

- Абавязкова падавайце індэкс, бо зь індэксам газета дойдзе хутчэй.
- Калі вы жывяце ў вёсцы ці ў мястэчку, пазначайце раён і вобласць.
- Ня трэба дасылаць квіток, пакіньце яго ў

сябе, гэта вашае пацверджанье того, што вы зрабілі ахвяраванье.

Разборліва падавайце свае звесткі.

Атрымліваць газету можна зь любога нумару, толькі паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.

**запрашаем
прыватных
прадпрымальнікаў**

браць газету на
распаўсюд у
Менску і
рэгіёнах.

• • • • • • • • • •

**Вельмі просім
чытачоў, якія ад
Новага году
чытаюць «НН» у
Інтэрнэце, а не на
паперы, таксама
дасылаць
прыватныя
ахвяраваньні з
разылку 6000 на
месяц з пазнакай:
«за Інтэрнэт». Бяз
збору грошай
газэце не захаваць
якасці.**

Дзякую за ахвяраваньні!

Агульная сума ахвяраваньняў, што паступілі на рахунак за студзень 2006 году, склала 5 мільёнаў 782 тысячи 500 рублёў.

Дзякую за шчодрасць Сяргею Г.,
 Натальлі Р., Г.П., Марыі М.,
 Аляксандру Ц., Ніне Я., А.Л.,
 Аляксею К., Ларысе А., Вользе К.,
 Адаму З. зь Менску.
 Андрэю Ч. з Рагачова.
 Міхailу К. зь Сьветлагорску.
 Зымітру К. з Мастоў.
 Міхалу Т. са Слуцку.
 Барысу Ф. з Гомелю.
 Антонію Д. з Горадні.
 К.К. з Магілёва.
 Ю.Ц. з Баранавічаў.
 В.Г. зь Менскага раёну.
 Антосю Ц. з Полацку.

Міма галавы

«J_Mors-ы» спалохаліся рок-кароны. Рэпартаж **Андрэя Скурка й Сяргея Будкіна.**

Упершыню з часоў вялікіх канцэртаў «Крамбамбулі» ў Менску прыйшло сапраўднае канцэртнае шоў з рок-балетам, відэашэрагам, яскравымі вядучымі і фэрыяй гуртоў — адроджаная «Рок-каранацыя».

За пяць хвілін да пачатку канцэрту ў фае «Казы» можна было бачыць арганізатора «Каранацыі» Юр'я Цыбіна. Яго бледнасць і адстароненасць былі цалкам вытлумачальныя. Напярэдадні па БТ і АНТ паказалі чарговую сэрыю «Духоўнай вайны» Юр'я Азаронка, прысывечаную рок-музыцы наагул і рок-каранацыі ў прыватнасці. «N.R.M.», «Краму», «Нэўра Дзюбэль», «Індыга» вінавацілі ў «прадажнасці», у якасці доказу прыводзячы цытату зь песьні Лявона Вольскага «Маё пакаленне»: «Набыць бы даляры, прадаць бы рублі...» Большага перакручвання эансу геніяльнага тэксту цяжка сабе ўяўіць, таму да камэнтароў наконт гэтага ніхто з удзельнікаў каранацыі не апусціцца.

Яшчэ арганізаторам спэцыяльна званілі з гарвыканкамі і «райлі» не пускаць на сцэну «Краму», «Нэўра Дзюбэль», ня дай божа «Zet» — і далей паводле спісу забароненых. Але ж усе яны на хвалі нацыянальнай салідарнасці атрымалі рок-кароны. Таму большасць «забароненых» на канцэрце сыграли.

Замест «Крамы» граў гурт «Ігар Варашкевіч і кампанія». Нязменны вакаліст стаяў у спэцічным дыме як помнік самому сабе. Песьню «Бяжы, хлопец» рознайзроставая публіка сипяла хорам.

«Нэўра Дзюбэль» пазнаваўся пад мянем «ВІП» («Выпіць I Паплакаць»). Хоць наконт «паплакаць» ўзьнікалі сумневы: Кулінковіч хваляваўся і прамяніўся шчырай радасцю за тое, што ягоны першы ў жыцці беларускамоўны альбом прызнаны найлепшым у 2005 годзе.

Толькі «Зэт» «быў на гастролях у Паўднёвой Карэі».

Маскоўскі журналіст Віктар Дзятліковіч, уганараваны за кніжку «Іх мроя,

Генэральны спонсар «Каранацыі» быў вымушаны зняць апошнюю кашулю.

іх N.R.M.», ад радасці ў антракце выпіў віно проста з кароны.

Гомельскі гурт «ТТ-34» выпрабаваў карону іначай — ад хвалявання музыкі ўпусцілі трафэй на сцэне. Не пабілася. Купляйце прадукцыю шклозаводу «Нёман».

Дэбютантатаў году — «Таварыша Маўзэра» з Магілёва віншаваў пісь-

менынік Уладзімер Арлоў, які падарыў групе «поўны боекамплект» — пакунак сваіх кніг «Адкуль наш род». Капэрту зь імем намінанта вынес з-за кулісаў у зубах сіты ратвэйлер у суправаджэнні двухметровага (на абцасах) фотамадэлькі.

Працяг на старонцы 20.

Міма галавы

Працяг са старонкі 19.

На каранацыі было многа новага: упершыню былі разрэзантаваны ўсе абласныя гарады. Магілёўская «Глукі» бралі крыкам. Гарадзенская «Айша» прыголомшила магутным вакалам. Віцебскі «Восьмы дзень» выпрабаваў слухацкае пачуцьце такту. Гомельскі «Al narrator orchestra» першым гукам вуснавага гармоніка сарваў захапленыне залі. Берасцейская «Сыцяна» многа страціла без дадатковай вакалісткі. Музыкаў наваполацкага «Фляўс і Кляйн» цяпер можна называць найлепшымі блазнамі беларускай рок-сцэны. З гэтай нагоды відавочна сумаваў Віталік Артыст з гурту «Безь белета».

Прыз глядацкіх сымпатыяў разыгрываўся між рэгіянальных камандай з дапамогай шумамеру: за каго публіка мацней закрычыць і запляскае. Калі б такім самым чынам выбіралі рок-караля, у горадзе па-ранейшаму валадарыў бы «N.R.M.». Яго флюіды адчуваўся ўсе чатыры гадзіны канцэрту. Залія выбухала вульканічнай авацыяй пры найменшым намёку — ці гэта кадры кінахронікі зь мінульых каранацыяў, ці гэта пазнавальныя гітарныя «запілы» з энэрэмайскіх гітоў, якімі пасыля антракту пачаў свой выступ Піт Паўлаў. Ён першы са сцэны звярнуў увагу на прысутнасць у залі Аляксандра Мілінкевіча: «Я ня мусіў гэтага казаць... Але цяпер у залі прысутнічае адзіны кандыдат». Залія адказала авацыяй, людзі паўскоквалі зь месцаў. Цягам усяго антракту Мілінкевіч раздаваў аўтографы ў фое і фатаграфаваўся з усімі ахвотнымі. Нават працяг канцэрту крыху затрымаў. Сілы правапарарадку паводзіліся карэктна. Праўда, на сцэну — уручыць

«J_Mors» між двух агнёў

Пасыя адмовы «Морсаў» удзельніцаць у сумнеўных агітацыйных канцэртах «За Беларусь» группу быццам бы ўключылі ў сьпіс забароненых для канцэртавання. Матэрыял пра гэта з'явіўся на сایце «Тузін Гітоў», але пратрымаўся толькі каля 20 хвілін: журналісты вымушаныя былі пайсьці на суперніцтва пажаданням мэнеджмэнту гурту «не ўздымаць гэтай тэмам». Музыкі баяліся, што разголос можа прывесці да забароны і на ратацию на радыёстанцыях.

кветкі Лявону Вольскому і Русі з «Індыга» — Мілінкевіча не пусыцілі. Не бяды. Руся, каб атрымаць букет, укленчыла.

Новымі былі й вядоўцы. Парачку Вечараў замянілі бацька наваполацкага року Сяргей Анішчанка і вядучая зь Першага музычнага каналу Кацярына Пытлева. Дуэт джэнтльмена з высакароднай сівінкай і маленькай лэдзі з сталёвым голасам мае шанцы стаць зорным — як толькі прытрецца. А пакуль некаторым выступаўцам адчуваўся не хапала «падлівы». Зусім не падрыхтавалі вядучыя залю да выступу вакальнага фольк-гурту «Гуда». Хоць даўнія крывіцкія строй зрабілі ўражаньне. Дзіўнай данінай фольку глядзелася «Альтанка» з калядкамі пад балалайку.

Аднак публіка была шчодрая на авацыі. Сарваў іх нахват генэральны спонсар зь піваварнай кампаніі «Сябар», які распрануўся на сцэне, аддаючи «апошнюю кашуллю» дырэктару клубу «Графіці». У першы свой выхад на сцэну дзядзька гаварыў па-расейску, у другі — пераключаўся на беларускую. Спрабаваў, зь меншым вынікам, і лідэр гурту «Куклы». Прыйзрамі яны ня сталі, але сыграў чамузыці аж дзіве песьні. Зыдзівіла арганічнай беларускай мовай шматстаночніца Тамара Лісіцкая, што абвяшчала вынікі конкурсу відэакліпаў.

Пераможцы «Рок-каранацыі-2005»

Прыз глядацкіх сымпатый

«Фляўс і Кляйн»

Альтэрнатыўны гурт году

«TT-34»

Блюз-рок-выкананіца

«Крама»

Фольк-выкананіца

Іван Кірчук

Проект году

«Прэм'ер Тузін»

Выкананіца году

Лявон Вольскі

Сыпявачка году (рок-князёўна)

Руся («Індыга»)

Дэбют году

«Таварыш Маўзэр»

Кліп году

«Турысты»
«(Крамбамбуля)»

Песьня году

«Белакрылы анёл» («Зэт»)

Альбом году

«Tanki» («Neuro Dubel»)

Група году

«J_Mors»

Спэцпрызы

За адданасць рок-ідэалам — клуб «Графіці»

За найлепшую публікацыю пра рок-музыку — Віктар Дзятліковіч «Ix Mroja. Ix N.R.M.»

Фэстываль году — «Рок-Кола», Полацак

**Руся стала на калені,
прымаючы букет ад
Мілінкевіча.**

Андрэй Глінкевіч

Саюз пісьменьнікаў дзеліць лёс свайго народу

ОЛІГ ДАРАШКЕВІЧ

Пісьменнікі ходзяць не па творчых сустрэчах, а па судах. Другі справа — старшыня СП Але́кс Пашкевіч.

AB

Саюз беларускіх пісьменьнікаў 21 лютага атрымаў ліст зь Міністэрства юстыцыі: Вярхоўны суд разгледзіць справу аб ліквідацыі творчага саюзу 3 сакавіка. Мін'юст закідае пісьменнікам адсутнасць арыгіналу статуту, шыльду з «Пагоняй» на будынку, адсутнасць дзвіохкосяյ у назыве арганізацыі на пячатцы, а таксама арганізацыю зъезду БСДП(Г) улетку 2005 году.

Міхась Скобла, намеснік старшыні СБП, ухіляецца ад адказу пра пляны арганізацыі на пасяля 3 сакавіка: «Будзем, як першыя хрысьціяне ў катакомбах». Іншыя пісьменнікі спадзяюцца на реєстрацыю Саюзу пісьменьнікаў у выгнаныні — найхутчэй, ва Украіне.

ТЭНДЭНЦЫ

«Трапны удар, как говорят у нас в Белоруссии»

У перапынках між жывым этэрам з Алімпіяды БТ круціла старыя чорна-белыя хронікі пра беларускі спорт за часамі СССР. Уражвае тое, што тады ўсё агуцвалася па-беларуску. Прынята казаць пра запіск беларускай мовы савецкімі ўладамі, аднак тыя кадры ствараюць лепшае ўражаныне пра камуністу. Ды япчэ на маёй памяці сустрэчы БССРаўскіх камандай і спаборніцтвы камэнтаваліся па-беларуску. Зрэшты, і тэлебачаныне, памятаеца, было беларускім...

Выходзіць, што за савецкім часамі ўлады, прыгнітаючы мову на месцах, ўсё ж такі неяк намагаліся адзначыць нацыянальную адметнасць беларусаў у сваёй пропагандзе. Цяперака, у незалежнай краіне, чамусыці вырашана гэтую адметнасць не выстаўляць на людзі. Апошнім часам

нашыя спартовыя дасягненыні прынята апісваць і камэнтаваць выключна па-расейску. Беларускую мову цяпер зредчас можна пачуць, калі паказваюць футбольныя гульні Лігі чэмпіёнаў. Эўрапейская мова на эўрапейскім футболе.

Нашая мова выціскалася з камэнтатарскай кабінкі паціху-патроху. Камэнтатар пачынаў па-беларуску. На другі тайм запрашайся які трэнэр ці гулец, і гамонка пачыналася па-расейску. Хакейны трэці пэрыяд нават па съеходзе суразмоўцы агучваўся на другой канстытуцыйнай мове — нібыта забыўшыся.

Лёгкае ўзрушэныне сярод камэнтатараў адбылося на сусветным чэмпіянате, калі нямецкая тэлекампанія прадала права на эртрансляцыю з умоваю агучкі па-

беларуску. Але высьветлілася, што моладзь мовы ня ведае, а старым карціць гаварыць па-расейску.

Пасяля чэмпіянату русіфікацыя камэнтатараў працягнулася. Але шматгадовае практиканьне бацькоўскай мовы па-здрадніцку праяўляеца. Яшчэ і цяперака Навіцкі ўстаўляе па звычы юкое беларускае слоўца, не пасыпваючы падабраць расейскі аналяг: «Трапны удар, как говорят у нас в Белоруссии». Аднак разам з моваю паціху пакідаюць нашых спартоўцаў і перамогі.

А што пакіне нашчадкам наш час? Хронікі заваёваў шматлікіх узнагародаў, хваласьпевы пра высокое месца спорту ў жыцці народу і ўлады? Толькі ці зразумеюць нашчадкі? Нават у простым сэнсе.

Руслан Равяка, Баранавічы

ДзДз: чаго не хапала мне як носьбіту расейскай мовы

Расейскамоўны паэт з Магілёва
Дзьмітры
Дзьмітрыеў
перайшоў на
беларускую мову,
адчуўшы
«велізарнасць»
беларускага поля
для эксперыменту». Чаму
беларусізаваўся
творца, што сталеў
у межах іншай
культурнай
традицыі? Піша
Аляксей Бацюкоў.

Дзьмітры Дзьмітрыеў — да нядайняга часу выключна расейскамоўны паэт з Магілёва. 27 гадоў, працуе на абласной тэлевізіі гукарэжысёрам. Юнацтва прайшло пад знакам мадэрновых ды андэрграўндовых мастацкіх практик — самвыдатайскія кнігі паэзіі, удзел у рок-гурце. Потым былі публікацыі ў Маскве — кніга ў выдавецтве Лява Шпрынца, уклоччыне тэкстаў у зборніку сучаснай расейскай паэзіі, прэмія «Дэбют». Да пэўнага часу гэта пазыцыянувала яго як творцу, уключанага ў расейскае культурнае поле. Але публікацыі ў Маскве і жыцьцё ў Беларусі ў нейкі момент сталі супярэчыць адно аднаму. У 2003-м Дзьмітрыеў бярэ ўдзел у

літаратурным конкурсе, абвешчаным беларускім ПЭН-цэнтрам і прысьвечаным Н. Арсеньевай. Узгадвае, што куратары прымалі яго да ўдзелу са скрыгатам, ня ведаючы, як паставіць у адзін шэраг з астатнімі. Адзіны расейскамоўны паэт з усіх фіналісташоў конкурсу, ён да пэўнага часу і выглядаў адаблены, у сваёй нішы. Нават назва зборніка фіналісташоў «12+1» так і съведчыць — дванаццаць беларускамоўных і расейскамоўных Дзьмітрыеў. Успрыніць яго як правамоцнага гульца на беларускім літаратурным полі пагражала традыцыйная боязь апраўдаць культурны статус расейскай мовы ў беларускім грамадстве й білінгвізм. Так, Ірына Шаўлякова, крытыкуючы зборнік «12+1» у часопісе «Дзеяслой» № 11, аналізуе творы дванаццаці паэтаў і не звязваете ўвагі на Дзьмітрыева.

Некалькі месяцаў таму на рэсурсе Livejournal.com Дзьмітрыеў пачаў зъмяшчаць свае беларускія тэксты. Гэта мінімалістычныя, фармалістычныя паэтычныя практикі, замяшаныя на гульні словамі. Съvezжая форма ўскрывае глыбіні і магчымасці беларускай мовы.

Напрыклад:

***

«усё наперадзе», — казаў
гадзіннік...
а ён, вядома ж, знаны
летуцынік

З чым звязана зъмена маўлення паэта, сфармаванага на расейскамоўным матэрыяле, і ці гэта назаўжды?

«Наша Ніва»: З чаго пачаўся Дзьмітрыеў беларускамоўны?

Дзьмітры Дзьмітрыеў: Апроч уласных рэфлексіяў наконт асабістага месца ў жыцьці былі іншыя нагоды. Удзельнічаючы ў сэмінары фіналісташоў ПЭНаўскага конкурсу, я адчуў тое, чаго не хапала мне як носьбіту расейскай мовы — пачуцьця велізарнасці поля беларускага эксперыменту, каштоўнасці гэтага эксперыменту. Менавіта выхаваўчая работа з боку пэўных людзей прынесла плён. За гэта ім дзякую. Мяне не адштурхнулі, таму рабіць зноўку першыя крокі было лягчэй.

Мушу тут расказаць, што першыя мае спробы сябе ў якасці паэта адбыліся пасля знаёмства з узорамі паэтычнага слова, што адрозніваліся ад выкладаных у школе — з Аляксандрам Увядзенскім і Велімірам Хлебнікам. Таму першасная прастора была расейскамоўнай. Узор аў беларускай паэзіі, якія б так чаپлялі, я тады не сустрэў.

«НН»: Для Вас прывабнай стала беларуская мова ці літаратурная «гусоўка», часткай якой Вы захадзелі сябе адчуць?

ДзДз: Вядома, мова. Інакш я мог бы і далей це-

шыцца нейкай спрычыненасцю да нейкай расейскай літаратурнай тусоўкі. Але гэта сапраўды нецікава. Апошні год я пішу выключна па-беларуску. І гэта натхняе. То працяглы час нічога не пісалася, а тут такая энэргія.

Але і гаворачы пра тусоўку, я ня ведаю ніводнага беларускага выдавецтва, якое друкавала б яканская расейскія тэксты. Таму ў расейскамоўнай творчасці ў Беларусі адчуваецца нейкай местачковасць. Іншай падаецца карціна зь беларускай літаратурай, якая, нягледзячы на шматлікія перашкоды і акалічнасці, ня толькі мае дыстыбутарскую складовую, але развівае і спажывецкую.

«НН»: Ці можна лічыць Дз.Дзьмітрыева паэтам-інтэрнацыоналістам?

ДзДз: Не. Адна зь якасцяў тэкстаў, якія хацеў бы ствараць — немагчымасць іхніх перакладаў на іншую мову. Бо я — можа, памылкова — лічу, што тады ён цалкам будзе належыць моўнай прасторы. Адсюль раблю выснову, што, пішы я ці на беларускай мове, ці расейскай, інтэрнацыяналізм выключаеца на ўзроўні тэксту.

• • • • •

Падборку вершоў
Дзьмітрыя Дзьмітрыева
читайце ў «АРЧЕ» №3.

Пратаколы экзыт-полу сфальшаваў нехта з інтэлектам артымомэтра «Фэлікс». Піша Аляксандар Класкоўскі.

Тэлевізія радасна абвесціла, што ворагі рэжыму панараблялі ўжо пратаколаў, дзе паводле экзыт-полаў зафіксавана перамога Мілінкевіча. Паводле айчыннай традыцыі, перад выбарамі выкryваныне шпіёнаў ды змоўшчыкаў набывае ўдарны рытм касавіцы. Вось і сфальшаваныя пратаколы з офісу незарэгістраванага «Партызства» — які своечасовы падарунак прапагандзе!

Стыль знаёмы. Нам дэмантравалі ўжо некалі «левы» пісталет ды фальшывыя даляры ў справе Марыніча. І літоўскага кур'ера з 200 тысячамі даляраў дlia Скрабца. І нейкія бярданкі ў склепе — маўляў, збройны склад інсургентаў. І нават абяцалі паказаць лягеры баевікоў, схаваныя ў нашых пушчах.

Масавая съядомасць — рэч калейдаскопічная, фрагментарная. Яна ня надта зынітоўвае падзеі, рэдка схамянаеца праз паўгоду-год: а ці ж спраўдзіўся той кампрамат? У съядомасці абыватала застаецца адно што спалох. Ды перакананье: навокал — ворагі, ад якіх абароніць толькі «бацька».

Так што галоўнае — «своечасова» вывалиць валізу кампрамату, а там хоць трава не расыць.

«Нячэснага» журналогу органы адышываюць: кып, у нас таямніца съедзіцва! А вось на дзяржаўную тэлевізію апэратыўныя матэрыялы спэцслужбай трапілі юбільны праз кіназер. Слова «прэзумпцыя», мусіць, лічыцца перажыткам.

Зрэшты, як утрымацца ад выкryвальніцкай спакусы, калі такія жалезнія «вешчдокі»!

Складальнік падробных пратаколаў шчыраваў. Але, жартуюць адмыслоўцы, спрацаваў на ўзорні паваеннаса бухгалтара з артымомэтрам «Фэлікс».

Ён стараўся, каб праўдападобнасьць

100% ліпа

была «на ўсе 100». І менавіта на гэтым пагарэў. Літаральна! Бо калі скласыці паказыўкі чатырох кандыдатаў, выходзіць акурат 100%. А такога не бывае.

Прафэсар Алег Манаеў пачвердзіў мне: каб сума галасоў за ўсіх кандыдатаў складаля 100% — неверагодна! Ён нагадаў: пасля выбараў-2001 7% рэспандэнтаў заяўлі сацыёлягам ягонага інстытуту, што прагаласавалі супраць ўсіх (дарэчы, гэта карэлпоецца са звесткамі ЦВК). Калі ва Ўкраіне Юшчанка спаборнічаў з Януковічам, экзыт-полы (якія, між іншым, дазвалялася ладзіць і амэрыканскім арганізацыям) давалі блізу 3—4% «супраць ўсіх».

Дык няўжо 19 сакавіка ніхто ў нас не

прагаласуе гэнакім макарам? І няўжо ніводзін пазыняковец не знысе афіцыйнага бюлетэню пад маркаю «народнага галасавання»?

Як ні круці, а тэлевізія паказала ліпу. Стоадсоткавую. Хто б за ёй ні стаяў. І яшчэ. Дзеля чаго гіпатэтычны змоўшчыкі груба парушалі кансыпрацыю, складаючы пратаколы

САСКОЧЫЛА

Калі трэба, КДБ знайдзе

Адказваючы на пытаньне пра выбухоўку, якую плянавалася [апазыцыяй] ужыць у ходзе плянаванай акцыі, Сыцяпан Сухарэнка сказаў: «Ня думаю, што пасля таго, як мы зрабілі гэта публічным, яны пойдуть на такі крок. Тым ня менш, сітуацыю будзем адсочваць, і ў выпадку, калі яны рэзыкнуць гэта зрабіць, мы знайдзем выбухоўку».

Naviny.by

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Пакуль кіпяць палітычныя жарсыці, самая прыгожая дзяўчына краіны пакідае Беларусь. На конкурсе «Супэрмадэль сьвету», атрымала контракт на 250 тыс. даліраў ад амэрыканскай нацыі. А нам застаецца Сыліконавая даліна...

левым вокам

так задоўга да выбараў? Каб потым не марнаваць часу? Але адкуль вядома, што ў бюлетэнях будзе менавіта чатыры прозвішчы? ЦВК ж раз-пораз страшыць, што можа скасаваць чыосьці рэгістрацыю — напрыклад, за злóжыванье перадвыбарчай агітацыяй. І тады ўсе загадзя складзеныя пратаколы — кату пад хвост.

Колькі будзе прозвішчай у бюлетэнях, можа ведаць толькі той бок, які прымае рапшэнне. Уладны бок.

«Газета.Ru» дала сюжэт аб пратаколах пад зъедлівым загалоўкам: «КДБ правёў аптытанье грамадзкае думкі». Незалежныя сацыёлісты таксама цвердзяць пра імаверную правакацыю спэцслужбаў. Балтыйскі «Гелап» заяўіў, што ніякага экзыгт-полу 19 сакавіка не плянует. Але слаба верышца, каб яго пратэст агульні праўз дзяржаўныя мэды. Хіба калі воўк у лесе здохне.

Хутчэй варта чакаць новых сэнсацый ад спэцслужбаў. Шэф КДБ прыграіў у сераду, што ў апазыцыйных кублах знайдзеца нават выбуху́ка. Калі апазыція не супакоіцца...

Сацыярына Даманькова, 17-гадовая пераможца агенці «Ford Models». Так з'яжджае генафонд

Гракі прыляцелі

Здаецца, пад 19.03 улады нэутралізавалі ўсе крыніцы дэстабілізацыі: экзытпольшчыкаў, назіральнікаў, дэмакратаў у выбарчых камісіях. Аднак ёсьць яшчэ сейбіты хаосу, якім нават апошняя папраўкі да КК па барабане. Гэта грыпозныя птушкі, якія ляцяць з поўдня. Фэльетон **Лёліка Ушкіна**.

У дырэкцыю БТ і АНТ

Сцэнарная замова на фільм «Пralятаючы над гняздом бусыліка».

Абгрунтаваныне: травеньская гістэрыя наконт «выбуху на Чарнобылі», які быццам меў месца, засвядчыла:

А) людзі дзя фактам не давяраюць афіцыйным мэдым. Усе іх спробы заспакоіць выклікалі яшчэ большае падазрэнне, што ўлады, як і ў красавіку 1986 г., хаваюць праўду;
Б) насельніцтва здольна стварыць трафік антыўрадавай інфармацыі праз Інтэрнэт, чуткі, SMS і г.д.

Выснова: у выніку прыходу птушынага грыпу (ПГ) сітуацыя можа паўтарыцца, што паставіць пад пагрозу сцэнар апэрацыі «Элегантная перамога». Прычым, нават калі ня будзе зафіксаваны ніводны выпадак ПГ, усё роўна ашалелая ад ажыяцажу ў расейскіх СМІ нейкая бабка з доўгім языком звязка сваю прастуду з тым, што ўчора зъела яечню.

Уладам у такой сітуацыі лягічна не паўтараць памылак, а прыпісаць сродкамі прашаганды, кшталту дакумэнтальных фільмаў, пошасьць ПГ апазыцыі.

Рабочы сцэнар фільму.

Палёт бусла. Голос за кадрам: «Іншая назва Беларусі — краіна пад белымі крыламі. Магчыма, невыпадкова цынічныя ворагі вырашылі сарваць пляны ўсебеларускага сходу крыламі і лапкамі яе спрадвечнага сымбалю».

Трывожная музыка.

Сцэна: марш нацыстаў. Голос за кадрам: «Услухайцесь, што яны скандуюць — «хай грып! хай

грып!». Яшчэ тады ворагі славянства не хавалі сваіх плянаў, і натуральна, дапамагалі ім у гэтым нацыяналісты — продкі сучасных апазыцыянераў».

Трывожная музыка.

Сцэна: сыпіна. З-за яе голас: «я — дворнічыха ў парку Горкага, неяк да мяне падышоў іншаземец і за грошы прапанаваў пакарміць качак у Сывіслачы нейкімі крошкамі. Я вырашыла, што гэта чокнуты натураліст. На наступным раунду дыплямат сазнаўся, што працуе на польскую дыфэнзыву, і прапанаваў разъвесці тыя грыпозныя крошкі па сталічных сметніках, дзе шмат груганоў. Я — патрыётка, натуральна, усё распавяяла КДБ».

Трывожная музыка.

Сцэна: машына, што з'яжджае ў браму пасольства Чэхіі. Супрацоўнікі пасольства нешта выгружаюць.

Голос за кадрам: «Думаецце, яны выгружаюць пішу? Не, у гэтых каробках сойкі, якім прыпішчалі хваробу ў сакротных лябараторыях ЦРУ».

Сцэна: сойка. Аб'ектыў ідзе на колца, што на яе лапцы. Надпіс на колцы: «infected in the USA».

Выступ прадстаўніка МЗС аб дэпартыцы ўсіх чэскіх соек як парушальнікаў дыпляматычнага статусу.

Аптымістычная музыка. Краявіды. Голос за кадрам: «Цяпер вы ведаецце, адкуль у Беларусь трапіў сымартаносны вірус, аднак ведаеце таксама, што трэба рабіць — ісьці і галасаваць...

Кадар «За Беларусь!».

Канец.

Сцэнарыст Л.Ушкін.

Маўчаньне Касцёлу і яго будучыня

З хвалаўяннем прачытаў ліст «Маўчаньне Касцёлу» («НН», №8). Асаблівае пярэчанье выклікаў апошні абзац ліста.

У ім аўтар заклікае Касцёл да міркаванага «рэзмейку» Майдану ў Менску. Але заклікаць вернікаў да ўзделу ў палітычнай барацьбе на тым ці іншым баку — цалкам супяречыць місіі Касцёлу.

У цягнанье Касцёлу (як і любой іншай канфесіі) у змаганьне розных палітычных сілаў — жахліва небяспечная зьява. Яшчэ ні ў якой краіне съвету не было прэзедэнту, каб яна прынесла карысць як вернікам, так і грамадству ў цэлым.

Дастаткова прыгадаць сумны досьвед падстаны 1863—1864 гадоў, неасцярожны ўздел ксяндзоў у якім выклікаў цяжкія рэпресіі — закрыццё парафій і скасаванье ўсіх кляштараў, масавую высылку духавенства і ў выніку — рэзкое змяншэнне прысутнасці Касцёлу ў культурнай прасторы, яго магчымасці бараніць прысутнасць лацінскай цывілізацыі ў Беларусі. Задача Касцёлу — на кляіка людзея на барыкады, а абдужаць у іх душах мудрасць, разважнасць і стрыманасць.

Хачу таксама ўдакладніць, што змаганье сталічных вернікаў за вяртанье касцёлу Св.Язэпа — на «марнае». Яно працягваецца і, будзем за гэта маліца, скончыцца вяртаньнем Касцёлу ягонай законнай уласнасці, а парафія — дому малітвы.

Але ліст уздымае важную праблему: якім мусіць быць формы і мэты ўзделу Касцёлу ў грамадzkім жыцьці? Амаль на кожнай бэнзакалёнцы, у краме сёньня бачым пушкі з ахвяраваныні на патрабы Праваслаўнай Царквы і ледзь на ў кожным супермаркете — шапткі з праваслаўнай духоўнай літаратурай. Гэта на можа на цешыць. Аднак засмучае, што няма побач скрынікатализкіх (як і пратэстанцкіх). Касцёл застаецца сацыяльна пасіўным, аблікоўчы свае патрабаванні да цывільных толькі ўзделам у Св.Імшы. Што робяць каталікі, выйшаўшы за дзвіверы храму, ніхто на ведае.

У гэтай пасіўнасці ёсьць некалькі прычынаў: па-першое, шмат каму як з ксяндзоў, так і з шараговых вернікаў дагэтуль падаеца, што Касцёл «прыг-

нітаюць», забываючыся, што ён рэальная зьяўляецца канфесіяй №2 у краіне і ніякіх канкрэтных фактаў яго пераследу не зафіксавана. Але многім ксяндзам, а таксама цывільнім, проста больш утульна нічога не рабіць: не займацца актыўнай эвангелізацыяй, не нагадваць усім пра каталіцкія сьвяты і звычай, не распаўсюджваць каталіцкі друк такім самым спосабам, як гэта робяць праваслаўныя. Я ўжо не кажу пра каталіцкія дзіцячыя садкі, гімназіі і ўніверсітэты. Вельмі комфортная пазыцыя: глуха намякаць на нейкія «забароны» і «перашкоды», якія дзяржава нібыта чыніць каталіцкім культурным ініцыятывам — не прыводзячы пры гэтым ніякіх фактав забаронаў і перашкод.

На кожнай бэнзакалёнцы сёньня бачым пушкі для ахвяраваныні на Праваслаўную Царкву. Дзе ж побач скрынікатализкія і пратэстанцкія?

Пад другое, трэба здаваць справу з катастрофічных страт, якія панесла каталіцкая супольнасць Беларусі падчас II сусветнай. Татальннае зыншчэнне духавенства і актыву абудвум таталітарнымі рэжымамі, якія сышліся ў гіганцкай мясарубцы, і масавая эміграцыя — спачатку ў 1944 г., потым некалькімі хвялямі ў 1940-х — 1950-х гадах (якая, дарэчы, дала ўсю вярхушку сучаснага істэблішменту Польшчы). З усіх даваенных этнічных і канфесійных супольнасцяў Беларусі, бадай, толькі габрэі засталі большыя страты ў працэнтных дачыненіях.

Паўстагодзя з таму ў Беларусі засталіся пераважна горшадукаваныя, з нізкім сацыяльным статусам каталікі, пераважна жыхары аграрных раёнаў Гарадзенскай вобласці, і працэс іх урбанізацыі далёка не завершаны наўсёдні. Гэта адбіваецца на культурным узроўні як духавенства, так і цывільніх. Вельмі часта на фоне ксяндзоў — выхадцаў з Польшчы, Літвы, Украіны, якія і больш актыўна абдуоўваюць парафії, і арганізуваюць са-

цыяльную актыўнасць парафіянаў — выпускнікі Гарадзенскай сэмінарыі, якія часам не валодаюць элемэнтарнымі цывілізацыйнымі ведамі пат-за катэхізісам, глядзяць вельмі «бліялкі». Паліпшэнныя якасці каталіцкай адукацыі мусіць стаць асноўным клюпатам Касцёлу на бліжэйшыя дзесяцігоддзі.

Алесь Белы, гісторык

Піша Павал Севярынец

Дзякую за апошнія нумары «Нашай Нівы»! Цяпер газета даходзіць рэгулярна, і яе ў Малым Сітне чытаюць, як і раней.

Карыстаючыся выпадкам, хацеў бы перадаць шчырую падзяку Алегу Паўкштэлу і Пятру Рудкоўскуму, адрасоў якіх я ведаю.

І яшчэ. Прашу надрукаваць удакладненне адносна «Ліста з лесу» («НН», №6, 10 лютага). Артыкул называецца «Могілка з чырвонай пэнтаграмай», а ня «Лёгіка з чырвонай пэнтаграмай», і ў апошнім абзакцы замест «глядзіш на гэтыя злыя крывія значкі...» трэба чытаць «глядзіш на гэтыя злыя крывія значкі...».

Таксама вельмі прашу друкаўца займенынкі, датычныя Бога (Ён, Яго і да т.п.) з вялікай літары (напрыклад, у «Німа веры» надрукавалі з малой). Для хрысціянаў напісаныне з малое літары ўспрымаецца як зыннага.

З удзячнасцю і павагай

**Павал Севярынец,
в. Малое Сітна**

тоўкамі, малюнкі да якіх зрабілі мастакі. Кожны чытач здолеў бы зайдыці на пошту ды ўкінуць тую картку ў скрыню. Пагатоў прыклад у гісторыі ёсьць — Захадняя Беларусь. Тады, пасыль арышту паслоў сойму, разышліся па Красах і съвету паштоўкі з зымкамі арыштованых, нарабіўшы вялікага шуму.

Згадваецца і вопыт польскай «Салідарнасці». Падчас вайсковага стану шмат народу патрапіла да лягераў інтэрнаваных. Калі адзін з лягераў распачынаў галадоўку, праз колькі дзён яе падтрымлівалі ў іншых лягерах дзяля салідарнасці. Усё гэта рабілася без прымусу і намаўлення — кожны рабіў выбар сумлення сам. Улады тады нічога не маглі зрабіць з сотнямі зъяднаных у адно людзей.

Тое, што ты не адзін, дадае веры і надзеі ў цяжкую хвіліну. І любая аўяднаўчая акцыя ці пракра-ка наўпачыненіе патрэбна нам.

Іван Кавяра, Баранавічы

УДАКЛАДНЕНЬНЕ

Артыкул «200-годдзі дзе амэрыканскай мовы» ў №8 быў падпісаны Алексем Кудрыцкім, тады як ягонае аўтарства належыць Сяргею Богдану.

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце

www.nn.by чытацкія

лісты, водгукі і меркаваныні. З прычыны вялікага аўёму пошты мы не можам пашырджаць атрыманыне Вашых лістоў, на можам і вяртаць неапубліканыя матэрыялы. Рэдакцыя

пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусіць быць падпісаныя, з пазнакай адресу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Наш адрес:
а/с 537, 220050 Менск.

e-mail:

nn@promedia.by.

Факс: (017) 284-73-29.

у кнігарнях з 23 лютага

П А Д П І С Н Ы   И Н Д Э К С   0 0 3 4 5

Чаму Казуліна праpusьціl

Працяг са старонкі 7.

іцца й нават спадабацца многім беларускім выбарцам. Дастаткова ўспомніць выбары 1994 г., якія Казулін назваў каліровай рэвалюцыяй.

Просты, як прауда

Дык навошта ж уладзе патрэбны такі неўтаймаваны, кажучы па-расейску, «безбашненый» кандыдат? А дзеля таго, каб нэўтралізаваць сапраўдную альтэрнатыву — адзінага кандыдата ад дэмакратычнай апазыцыі.

Зъвярніце ўвагу, што БТ вельмі рэдка называе, калі ўвогуле называе, імёны кандыдатаў. Часцей за ўсё, паказваючы Казуліну — напрыклад, кадры, дзе той спрабуе ўламіцца ў зачыненых дзвіверы нацыянальнага прэс-цэнтру, — БТ гаворыць проста: «апазыцыя». Маўляй, усе яны там аднолькавыя. Казулін, выглядае на тое, здолеў добра напалохачы сваімі нястрыманымі паводзінамі ды маневрамі дэсантынка значную частку абываталіяў. Але частка ўспрымае слова кандыдата як адкрыцьцё.

Мілінкевіча ж зъ ягоным інтэлігэнтным тварам увогуле стараюцца не паказваць. У гледача, які ў масе сваёй ня ведаў дагэтуль ні Казуліна, ні Мілінкевіча павінен сфармавацца ў съядомасці штамп: абое рабое.

Але ж ці не рызыкуе ўлада, дапамагаючы «раскруціць» былога марпеха, наваяўленага клона дзейнага прэзыдэнта? Не, не рызы-

куе, бо, у адрозненьне ад каманды Кебіча ў 1994-м, улада сёняня цалкам кантролюе гэты працэс.

Усе мінулыя й будучыя экспэссы, звязаныя з Казуліным, улада будзе імкнуцца прычапіць да Мілінкевіча, зваліць на яго ўсе чужыя грахі з мэтай дыскрэдытаціі аб'яднанай апазыцыі. А потым, на съмех, яна афіцыйна «падзеліцца» паміж двумя кандыдатамі якія-небудзь паўадсоткі галасоў. Не 20—25%, на якія некаторыя апазыцыянеры ўсё яшчэ спадзяюцца, а менавіта нуль цэлых, некалькі дзясятых...

На сайце tut.by былі зъмешчаныя вынікі інтэрактыўнага апытаўніка наведнікаў: выступ якога з двух кандыдатаў больш спадабаўся — Казуліна ці Мілінкевіча? За кожнага выказаліся па 33 працэнты. Зразумела, вынікі апытаўніка на адным з сайтаў яшчэ не паказчык агульных настроёў электрарату. Але ж тое, што галасы ў гэтым выпадку падзяліліся акурат пароўну, аб нечым гаворыць.

Сябрам каманды Мілінкевіча нічога не застаецца, як моўкі назіраць за ростам папулярнасці спаборніка — «расколініка». Трэба прызнаць, што ў гэтага кандыдата «адзінаму» ёсьць чаго павучыцца: той самай рапушчасці, жорсткасці, уменія знайсці самыя балочыя кропкі ў ворага, здольнасці ня толькі гучна гаварыць, але рабіць нестандартныя ўчынкі. Ціпер, аднак, часу вучыцца ўжо няма — апазыцыі даводзіц-

ца дзейнічаць ва ўсё больш жорсткіх, абмежаваных часам і дзеяньнямі ўладаў, умовах. І калі, напрыклад, улада пойдзе на рэпрэсіі супраць аднаго з кандыдатаў, другому прыйдзеца прымаць цяжкія рапшэнні, улучна з тым, ці ўдзельнічаць далей у выбарах. Ці гатовая апазыцыя да такога разъвіцця падзеяў? Ці гатовая яна, напрыклад, перайсці да байкоту? Пытаннія ўзыніае ўсё больш. Між тым, ствараецца ўражанье, што апазыцыя замест таго, каб спрабаваць адказаць на самыя вострыя пытанні й выклікі, ўсё больш ператвараецца ў назіральніка за падзеямі, хада якіх ад яе ўжо нібы й не залежыць.

Асымэтрычны адказ

Трэба заўважыць, паміж іншым, што абодва кандыдаты рэзка крытыковалі ўсваіх выступах уладу — адзін больш, другі менш — за мінулае, але ніхто зь іх не згадаў арыштаў маладых грамадзкіх актывістаў, якія правёў напярэдадні КДБ. Магчыма, кандыдаты проста не пасыпелі адзялагаваць? У адрозненьне ад дзяржэспартаменту ЗША.

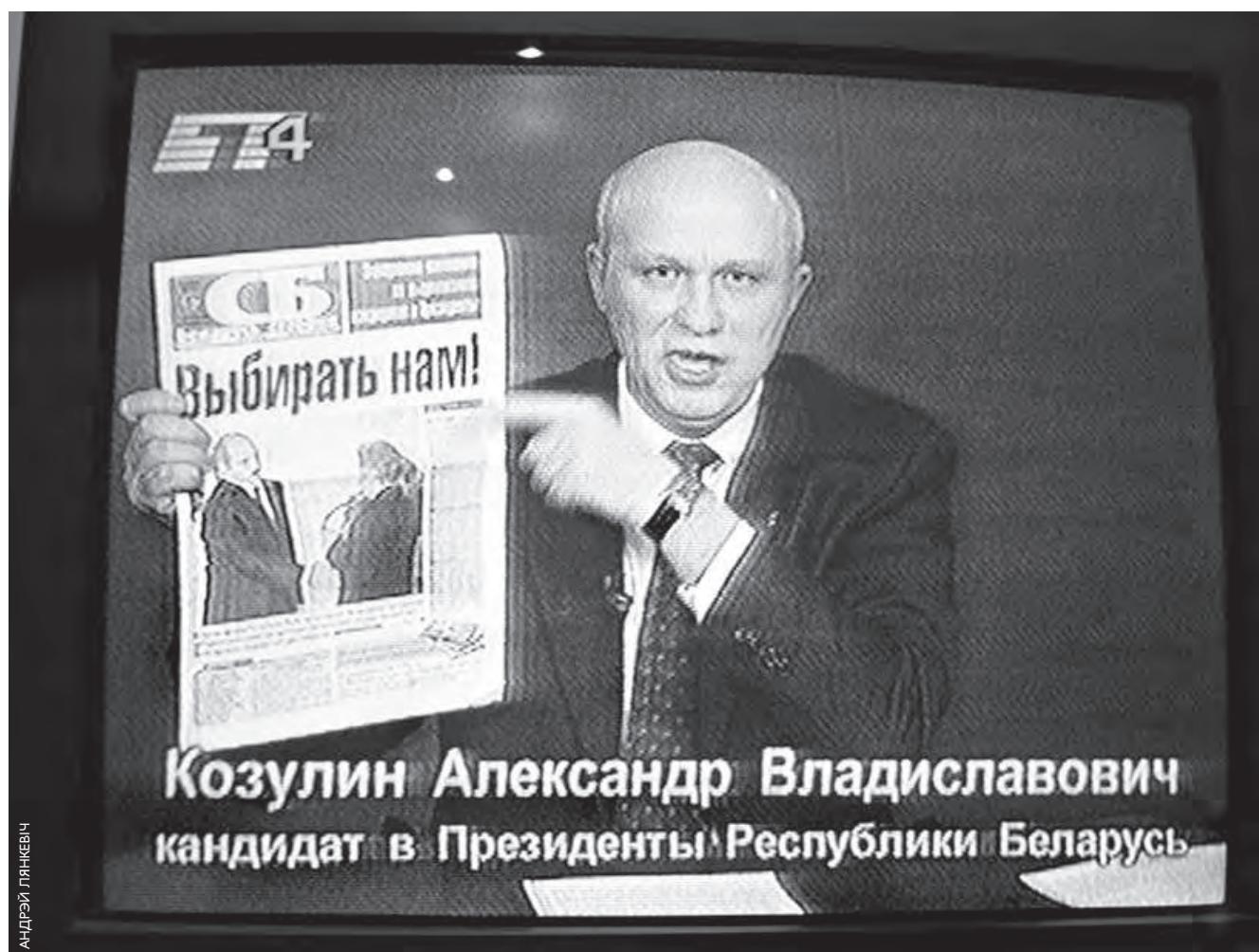
Насамрэч, улада на першыя выступы кандыдатаў ўсё ж ткі адзялагавала. Толькі гэта быў, так бы мовіць, асымэтрычны адказ. Мілінкевічу, які казаў аб правох чалавека і аб неабходнасці выхаду зь міжнароднай ізоляцыі, адказам стаў арышт накладу брашураў з тэкстам рэзалюцыі ААН аб стане правоў чалавека ў Бе-

ларусі. У сувязі з распаўсюдам афіцыйнага дакументу ААН чэская амбасада ў Менску была абвінавачаная ледзь не ў дывэрсійнай дзейнасці.

У сувязі з гэтым успамінаеца эпізод трывалігідавай даўніны. Тэкст заключнага Хэльсінскага пагаднення, якое паклала пачатак стварэнню АБСЭ, у 1975-м быў апублікаваны ў савецкіх газетах. Там быў і разьдзел, які датычыў правоў чалавека. Дык вось, чытаць тыя газеты ў савецкіх папраўчых лягерох было катэгарычна забаронена — за гэта зэк мог патрапіць у карцэр як за нелегальную літаратуру. Як бачым, лягерныя падрадкі ў цяперашнія Беларусі дзейнічаюць і ў грамадзянскім жыцці.

«Адказ» Казуліну быў яшчэ больш суворым. Газета сацыял-дэмакратай «Згоды» зачыніла паводле расшэннія прокуратуры за падрадрук карыкатураў на прарока Мухамада.

Рэч ня толькі ў тым, што галоўны рэдактар газэты Кароль уваходзіць у выбарчы штаб Казуліна. Факт публікацыі стаўся пудоўным падарункам для дзяржайной пропаганды, якой ня трэба больш нічога прыдумляць. Зь яе гледзішча, апазыцыя займаеца распальваннем міжканфесійнай варажнечы з мэтай дэстабілізацыі становішча ў краіне. БТ, зразумела, спакойна можа паказваць фільмы кішталту «Духоўнай вайны», якім пазайздросці ўжо нават нябожчык Уладзімер Бягун, няс-

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

томны змагар з жыдамасонскай змовай і сіянізмам. Абразы пэўнай нацыянальнасці ня лічацца на постсавецкай прасторы злачынствам.

Дый меркаваная аброза пачуцьця ў мусульманскіх вернікаў улады, напэўна, мала хвалое. Бо ўявіць сабе дэмманстрацыі пратэсту мусульманаў у Беларусі, асабліва калі ўлічыць іхнouю колькасць, а таксама сціплы наклад газеты «Згода», немагчыма нават у дурным сыне.

Не рабіць хвалю

Можна, вядома, усьлед за Аляксандрам Фядутам усклікнуць: я карыкатураў ня бачыў, але іх публікацыю асуджаю! Няхай жыве паліткарэктнасць! Праблема паліткарэктнасці, вядома, самая актуальная з

усіх праблемаў, якія хвялююць сёняня беларусаў. Праблема свабоды слова, а таксама свабоды сумленія ў Беларусі з адлегласці, напэўна, выглядае ў параўнанні з паліткарэктнасцю такай драбязой, пра яку ня варта й гаварыць. Само сабой зразумела, пачуцьці мусульманаў (як і хрысціянам, юдэям, будыстаў, крышнаітаў і г.д.) трэба засёды ўлічваць і паважаць. Аднак калі ўлада становіцца на бок абскурантаў і рэлігійных фанатыкаў, то ў першую чаргу такая ўлада заслугоўвае адпаведных ацэнак, а потым ужо газета, якая набыла цяпер шырокую вядомасць, дзякуючы рэпрэсіям айчыннай улады.

Няўжо камусь не зразумела, што карыкатуры ў дацкай газэце былі толькі

падставаю, а не прычынай масавых дэмманстрацыяў, інсціраваных рэжымамі некаторых азіяцкіх краінаў? Гэтак перадрук карыкатураў у Беларусі стаўся ўсяго толькі падставаю, абронтуваннем новых рэпрэсіяў супраць незалежнага друку і шальманавання апазыцыі ў пярэдадзень выбараў. Не было б гэтай недарэчнай публікацыі — знайшлася б ці была б прыдуманая іншая падстава.

Падсумоўваючы вынікі першых тыдняў выбарчай кампаніі, можна заўважыць, што грамадзкае жыццё, грамадзкая дыскусія, дзякуючы абодвум апазыцыйным кандыдатам, яўна ажыўлася. Даўно не было чуваць гэткіх гарачых спрэчак паміж звычайнімі людзьмі, якія

даўно, здавалася б, махнулі рукой на палітыку і на палітыкаў. І гэта было б добра. Калі б за спрэчкамі ды дыскусіямі праглядала хоць пейкай алтэрнатыва цяпешашняму стану рэчаў. Загадзя прашу прабачэння ў тых чытачоў, якім ужо, маўшы, надакучыла манера аўтара гэтых радкоў згадваць старыя анекдоты. Але не могу ўстрымашца, каб не згадаць яшчэ адзін: пра людзей, якія сядзяць па сям'і шыпі ў дзярме. Адзін з іх раптам пачынае махаць рукамі й крычэць: «Хопіць! Колькі можна цярпець?! Сорамна! Трэба нешта рабіць!» А сусед, захлынаючыся, крычыць яму ў адказ немым крыкам: «Не рабі хвалю, не рабі хвалю!..»

І сапрауды, колькі можна? Трэба выбірацца.

Табу на Беларусь

ТАЦЯНА БАРЫСІК

Калі ў часе шпацыру па цэнтры вялікага гораду перад вамі ўзынік прывід збожжаўборачнай тэхнікі — не палохайшеся і не ссыпайшеся бегчы да псыхіятра. Вар’яцтва ні пры чым. Проста вы ўбачылі ўзор агітпляката «Табе, Беларусь!»

За савецкім часам кожны грак, зірнуўшы на аналягічны плякат, разумеў — сапраўдны патрыёт павінен запісвацца добрахвотнікам, захоўваць грошы ў ашчадкасе, карыстацца паслугамі дзяржстраху.

Што хочуць давесыці аўтары цяперашніх агітплякатаў — уцяміць цяжка. Ці то ўплыў сучасных формаў мастацтва празъмерны, ці то ідэйны зъмест недапрацаваны.

Таму без дадатковага тлумачэння задумы стваральніка і выпраўлення некаторых дэталяў не абсыціся.

Прыгледзіцесь ўважліва да вышэйпамянёна плякату. На пярэднім пляні — жытнёвая каласы. Але іх колькасць ня тое што на капу — на сноп ня цягне. Кожнаму відавочна — жменька збажыны аняк ня можа ўслыўляць рэкордны, сумленна сабраны сёлетні ўраджай зерневых.

Нешматлікія каласы хутчэй падаюцца зrzэнымі нечай

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

спрытнай рукою на грамадzkім палетку або па заказе «выпадкова» скінутымі з воза. Яны ўвасабляюць мужнасць беларускага народу. За крадзеж пары каласкоў калісці давалі тэрмін. На заднім пляні — збожжаўборачная тэхніка ў стылі імпрэсіянізму. Настолькі размыта і невыразна, што пазнаць

камбайн можна толькі па характэрным чырвоным колеры і самім факце знаходжання ў летні пэрыяд побач са збажыною. Убачыць камбайн так можна толькі ў ссыпакотны дзень п'янім вокам, і менавіта такі погляд на ўборачную надае шэдэўру агітациі сучаснае гучаныне. А ў спалучэнні з крадзенымі каласамі сымбалізуе непарыўную повязь калгаснай мінуўшчыны і сучаснасці, самаахвярнасць у імя бацькаўшчыны. Толькі надпіс «Табе, Беларусь!» робіць сур’ёзны прапагандысцкі твор ідэалігічна нявытрыманым.

Хто ў мэханізатары, хто ў партызаны, хто ў збуры. Задума цяперашнім съветам съмелая.

.....

Ці патрэбны Беларусі ахвяры такога кшталту? Дзеля выпраўлення становішча трэба зъмяніць усяго некалькі літар. Табу на Беларусь! — вось цяпер надпіс адпавядзе сэнсу адпостраванага і робіць яго зразумелым для простага чалавека.

Яшчэ адзін з узору прапагандысцкай думкі пад назоў «Квітней, Беларусь». У цэнтры — абрисы Беларусі і надпіс. Справа — айчынная тэхніка. Зылева — бор, зубр п’е воду з рэчкі.

Творам аўтар хачеў паказаць варыянты бачання шляху да квітнення Бацькаўшчыны, плоралізм беларускай думкі. Хто ў мэханізатары, хто ў партызаны, хто ў збуры. Задума цяперашнім съветам съмелая. Толькі фактару, што кансалідуе грамадзтва незалежна ад палітычных поглядаў, не хапае. Адыграць юнацкую ролю маглі б выяви альлагольнай прадукцыі вытворчасці РБ.

У Магілёве каля лядовага палацу з аднаго боку шчытга красуецца патрыятычны плякат, а з другога — рэклама рэчыцкага піва. Каля ў цэнтар агітацыйнага «Квітней, Беларусь!» зъмясьціць куфаль «Рэчыцкага», пляшку клімавіцкай гарэлкі або «Крыжачка», дык заклік будзе выглядаць прыгожым тостам, блізкім сэрцу кожнага беларуса. Тады плякат наглядна прадэманструе, адкуль бяруцца грошы на квітненне бацькаўшчыны. Дай рэкламныя плошчы вызывацца.

Магілёў

Тэхналёгі ўзьдзеяньня на съядомасьць

«Сёньня мы спакойна бачым на прылаўках малако, мяса, масла, тлушчы і так далей»: палітоляг **Павал Вусаў** раскрывае тэхналёгі ўзьдзеяньня на съядомасьць на прыкладзе адной з прамоваў Аляксандра Лукашэнкі.

Прыпілі ў палітыку, хоцаце стаць прэзыдэнтам — вядзіце сумленную барацьбу.

Аляксандар Лукашэнка

Нягледзачы на ўзмацненіе цэнзуры, звужэнне альтэрнатыўнага інфармацыйнага поля і стэрылізацыі афіцыйных СМІ, апошнія, тым ня менш, прыцягваюць увагу з боку простых чытачоў і спэцыялістў у вобласці сацыяльнай і палітычнай камунікацыі. З аднаго боку, яна проста перапоўнена пастаснымі артыкуламі, якія ўсхваляюць беларускага кіраўніка і выпрацаваную ім палітычную і эканамічную мадэль раззвіцця. З другога — нават яна ня ў стане схаваць аб'ектыўных сацыяльных і палітычных супяречнасцяў у грамадстве. Справаўчы закамуфляваць канфлікты і супяречнасці прыгожымі словамі, яна прымушае ўжалівага чытача звязаць на сябе ўвагу. Гэта тычыць злачыннасці, каруцьці, прастытуці, наркатафіку. Адна газета піша пра посьпехі ў вобласці антикарупцыйнай праграмы, як тут жа ў навінах паведамляюць, што арыштаваны на меснік дырэктара за буйны

хабар. Ствараеца ўражаньне, што чым больш саджаюць і арыштуюць, тым больш даюць і бяруць.

Хапелася б звязаць увагу на разлогі артыкулу «Дзяржава — для людзей» — друкаваны варыянт інтэрвю прэзыдэнта тэлеканалам («Беларусь сёдня», 31 студзеня). Гэты артыкул утрымлівае ня толькі погляды А.Лукашэнкі на палітыку, будучыя выбары, жыцьцё беларускіх грамадзянаў, апазыцыю, але і акрэслівае культурны пласт кіраўнічай эліты і часткі беларускага грамадства. У публікацыі ўтрымліваеца шэраг палітычных тэхналёгій, якія былі прымененыя для ўнущэння чытачам неабходных меркаванняў на палітычную і сацыяльную рэчаіснасць. Асобныя меркаваныні прэзыдэнта вартыя таго, каб увайсці ў гісторыю палітычнай думкі.

Першым маніпуляцыйным крокам зьяўляецца падзагаловак артыкулу «Інтэрвю прэзыдэнта беларускім тэлеканалам». Хоць у ім ня ўказана ні прозвішча, ні імя таго, хто ёсьць гэтым прэзыдэнтам, аднак усім адразу становіцца ясна, хто гэты чалавек. У съядомасьці большасці беларусаў прэзыдэнт асацыюеца толькі і выключна з А.Лукашэнкам. Здаецца, што гэта слова стала ўжо ў нашым грамадстве імем собскім і кладзенцца ў наступную формулу: Лукашэнка — гэта прэзыдэнт, прэзыдэнт — гэта Лукашэнка. Таму

бігборды пра выбары дакладна ўпісваюцца ў гэту формулу: «Выбары прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь», падтэкст — «выбары А.Лукашэнкі». Цікава, ці не супяречыць гэта выбарчаму кодэксу?

Апроч таго, лёгіка артыкулу выбудавана такім чынам, што, прайшоўшы цераз яркую карціну, што паказвае вялікія дасягненіні ўлады, гнуснасць і хцівасць ейных апанэнтаў, чытач устаем перад неаспречным фактам, які агучыў сам А.Лукашэнка: «прадэмансстрація ў гэту перадвыбарчую кампанію людзям, што нармальны ў іх прэзыдэнт. Не патрэбны нам іншы прэзыдэнт».

Паміж прэзыдэнтам і мэсіяй

Кожны ведае казку «Пра рыбака і залатую рыбку», калі злая старая заявіла, што ня хоча быць стаўбовою дваранкаю, а хоча быць уладаркай марскую. Напэўна, А.Лукашэнку пінжак прэзыдэнта стаў малы, і ён пачынае прымерваць плащ мэсі. Матыў мэсіянства вельмі часта ўжываецца ў стварэнні і ўкарапеніні недзмакратьчных ідалёгій, якія сцывярджалі, што жыцьцё цэлага народу залежыць ад волі аднаго кіраўніка, а лёс краіны — неразрывна звязаны з лёсам правадыра. Прычым прыход гэтага кіраўніка прымае форму боскага дару для народу. Так было ў КНР, СССР, нацысцкай Нямеччыне і фашысцкай Італіі. Важна адзначыць, што паступова грамадзкая легітымізацыя перастае мець якое-кольве значэнне, так як кіраўнік становіцца памазнцам Божым і толькі воляю самога Бога, а не народу можа быць зняты.

Жаданыне наблізіцца да боства съядома ці не, але адлюстраванае ў выказваннях А.Лукашэнкі. «Але нас Господ, напэўна, упаўнаважыў рабіць гэту вялікую справу». Ці: «Вось кажуць Лукашэнка — дыктатар. Гэта ад чаго? Бо Лукашэнка часта бярэ на сябе тыя праблемы, якімі павінны займацца іншыя людзі». У іншым месцы: «Ён (прэзыдэнт. — П.В.) змагаецца з тымі злыебадамі, якія так ці інакші аб'ектыўна могуць абринуцца на нашу краіну. Вось, калі ласка, стыхія. Я змагаюся супраць гэтых стыхій, каб захаваць нашых людзей». Ідучы ўсьлед лёгіцы гэтых выказванняў, можна зрабіць выніку, што нашае грамадзства бездапаможна і слабае, і яно загіне, калі ня будзе гэтага абаронцы. Аднак уявім, што сёньняшні прэзыдэнт — гэта дабро для беларусаў, клапатлівы і сумлены, моцны і справядлівы, вымушаны супрацьляцца усім, каб абараніць свой народ. Гэта значыць, што ўся палітычная і эканамічна сістэма, якая функцыянуе ў краіне толькі дзякуючы прэзыдэнту, стане недзеядольная ў выпадку, калі з'ім, крый Божа, нешта здарыцца. Усе палітычныя рэжымы і сістэмы, што абапіраліся на аўтарытэт асобы, а не на сацыяльныя і палітычныя інстытуты, гінулі пасля сыходу той ці іншай асобы, пасля чаго грамадзства трапляла ў цяжкі палітычны і эканамічны крызіс, а часам гінулі цэлья нацыі, дзяржавы і цывілізацыі. Г.Лукашэнка ня вечны, у выніку, грамадзства, звыклае да таго, што пра яго клапоціцца, што ёсьць рука, што дае і карае, грамадзства, што адвыкла ад самаарганізацыі і самакіравання, якое ня ўмее нічога рабіць без указанняў зверху, ня ў стане будзе кіраваць дзяржавай, апынецца ў палітычным і эканамічным хаосе, у якім яно апынулася на

Павал Вусаў (Magilёў) — палітоляг, былы выкладнік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэту імя Аркадзя Куляшова. Быў вымушаны звольніцца пад палітычным цікам.

Тэхналёгі ўздзеяньня на съядомасьць

Працяг са старонкі 31.

пачатку 1990-х. Тыя сацыяльная, эканамічныя і палітычныя язвы, якія ўзмоцнена хаваюцца, атакуюць увесь сацыяльны арганізм і могуць прывесці да ягонай гібелі. Цікава, ці думаў презыдэнт пра тое, як будзе жыць ягоны народ, калі адбудзеца змена ўлады? Ці ён кіруеца прынцыпам Люі XV: «Пасля мяне хоць патоп». Сыстэма, што створана, — гэта сыстэма Лукашэнка, а не сыстэма беларускага грамадзтва, яна сыдзе разам з ім. А з чым застаўца грамадзтва?

Мы і яны

У контэксте палітычнага мэсіянства і сацыяльна-палітычнай мадэлі дакладна кладзеца прынцып сацыяльнага водапазыдзелу «мы» і «яны». Ён дакладна акрэслены А.Лукашэнкам. Прыйчым панятак «яны» ў яго выступе набывае форму таго Мы, пра якое пісаў Замяцін. Адмысловы псыхаліягічны і сацыяльны стан, у якім сыціраеца «я» і няма месца для «яны», дзе пануе прынцып «хто ня з намі, той супраць нас».

Аналізуючы выступ Лукашэнкі, можна меркаваць, што ў большасці выпадкаў займеннік «мы» замяняе «я».

Напрыклад, на пытаньне А.Зімойскага: «Ёсьць штамп: Крэмль — вам падтрымку, вы ім — уласнасць дзяржавайную. Ці яшчэ адзін: вы ім усё ўжо аддалі, потым высьвяляеца, што не аддалі...» — Лукашэнка адказвае: «...Мы нічога не аддалі і аддаваць ня маём намеру. Я за сыпнай у вас, у свайго народу нічога такога не рабіў».

Апроч таго ў гэтым артыкуле займеннік «мы» часціцяком адначасова ўключае ѿ сябе розныя сацыяльныя і палітычныя суб'екты, пачынаючы ад презыдэнта і палітычнай улады, заканчваючы народам у цэлым. З гэтай жа прычыны абагульненіне многіх суб'ектаў, прыданыне ім формы «мы» часам абцяжарвае разуменне таго, пра што канкрэтна гаворыць Лукашэнка. Так, напрыклад, крытыкуючы апазыцыю, Лукашэнка, кажа: «Але ці гэта нармальны людзі, ці гэта нармальная апазыцыя? Мы ж ужо разумныя людзі, мы ўжо не зусім «маладыя», як былі раней. Мы разумеем, чаго яны хочуць. Таму мы ім падарункаў рабіць не намерваемся». Іншая цытата: «Мы толькі чатыры-пяць гадоў таму пачалі систэмна працаўцаў».

Даючы ацэнку гэтым і аналягічным выказваныям, можна меркаваць, што ўлада ў Беларусі перастала быць нечым аб'ектыўным, што стаіць па-за жаданьнімі, эмоцыямі суб'екту, яна цалкам зылілася зь ім. Адбылося мэнтальнае і рэальнае зрастанье катэгорыі «ўлады» і ўласнага «я». «Я» презыдэнта ня мысліць і не ўяўляе сябе па-за ўладай. Выйшла формула: «я» — гэта ўлада, ўлада — гэта «я». Таму дзеяньні ўлады — гэта мае дзеяньні, і наадварот.

Што датычыць самой катэгорыі «мы», то з аднаго боку — гэта спрашчэнне рэчаіснасці, з другога боку — працяг працэсу сацыяльнай ідэнтыфікацыі з презыдэнтам. «Мы захавалі краіну. Сёння мы спакойна бачым на прылаўках малако, мяса, масла, тлушчы і так далей».

«Мы» — бязылікая і abst-

рактная зява. Няма ні беларусаў, ні грамадзтва, ні індывиду. Ёсьць толькі «мы», што жывуць аднымі думкамі, якія ня могуць быць аспрочаныя і ня могуць быць не прынятыя. «мы» — гэта абсалютнае добро, па-за намі іншага добра не існуе. Мы мусім будаваць сваё жыццё так, як «мы» гэтага хочам. Вынікі з таго, што кажа презыдэнт: «жыццё ідзе сваёй чарадай: мы будзем сеяць хлеб, расыць дзяцей, мы будзем убіраць гэты хлеб, карміць сваіх дзяцей і самі будзем нармальна жыць» — грамадзтва павінна абмяжоўвацца толькі сваім фізіялагічнымі патрабаванімі і кіравацца традыцыйным ўспрыніццем съвету. Прычым зь съядомасьці «Мы» няўмольна выкараняеца такі тэрмін, як свобода. Ні разу на працягу свайго выступу презыдэнт не скажаў слова свобода, свободнае грамадзтва, свободная краіна. Відаць, падсъядома ён і журналісты разумеюць, што краіна несвабодная. Ды пачуцьце свободы характэрнае індывиду, а ня масе, не для «мы». Такая ёсьць філязофія «мы», а тыя, хто не ўспрымае гэты філязофіі, безальтэрнатыўна адносяцца да другіх, да тых, каго презыдэнт называе «яны». Панятак «яны» ўлучае ў сябе ўсе нэгатыўныя зявы сацыяльнага жыцця, так званае сацыяльнае зло. «Яны» — гэта апазыцыя, што процістаіць «мы» і нармальному «жыццю». Яны хочуць болей, чым проста сеяць хлеб. «Яны» што, разылічаюць, што народ беларускі за іх прагаласуе, калі яны робяць паскідзвы гэтаму народу? Ну, прабачце, поўныя адмарозкі! «Вось яны і кажуць. Калі б яны гэтага не казалі,

ім бы не далі грошай. Таму за тое, што яны кажуць, ім плацяць». Катэгорыя «яны» таксама не патрабуе канкрэтызацыі, і так зразумела — гэта чужая, ворагі, не свае, і ня важна, хто яны насамрэч. Тут дзейнічае формула «яны ворагі, бо яны ворагі». Навопшта даводзіць адваротнае? А ворагаў трэба зьнішчаць.

«Яны» — гэта дурні, адмарозкі, здраднікі, хлусы, сацыяльныя ўтрыманцы. Яны не разумеюць, што адзінае добро для краіны — гэта А.Лукашэнка. «Але вы ведаеце, што сярод апазыцыі ня так ужо і шмат людзей, якія падтрымліваюць іншых кандыдатаў. Ну, дурняў жа няшмат». Хочаща сказаць А.Лукашэнку, што ў ліку гэтых дурняў шмат цудоўных прадстаўнікоў беларускага грамадзтва — лекараў, настаўнікаў, акадэмікаў, бізнесуцоўцаў, палітыкаў, маці і бацькаў, якія пакуль маўчаць, бо вы правільна адзначылі: «у іх жа дзеці, у іх сем'і, яны жывуць у гэтым грамадзтве, а за мяжу ня ўсе зъбягнуць». Хоць нават паводле звестак БТ (праграма «Наши новости», ОНТ, 31.01.2006) 64 тыс. грамадзянаў Беларусі пакінулі гэту краіну толькі ў 2005 г. Магчыма, вельмі хутка ў гэтай краіне не застанецца ніводнага дурня.

У цэлым жа публікацыя поўніцца дакладнымі і канкрэтнымі ўстаноўкамі і для грамадзянаў (як і за каго гласаваць), і для прадстаўнікоў ўлады (як і што рабіць, каб людзі прагаласавалі). Часам сумленнасць, шчырасць презыдэнта ўражвае. «Яны (апазыцыя) крываць: Лукашэнка замінае зьбіраць подпісы. Мы наадварот будзем ім дапамагаць зьбіраць гэтыя подпісы, каб яны выйшлі на презыдэнцкія выбары...» Цікава ведаць, для чаго і каму ўлады дапамагалі зьбіраць подпісы? Можа, яны і ксэракопіі для некаторых кандыдатаў ад апазыцыі рабілі?

**НАМ ВЫДАЧАЦ
ЛЁС РОДНАЙ
БЕЛАРУСІ!**

ІІІ БЕЛАРУСЬКА НАОДИН СХОД

Кішка

Свежая кроў у
хатніх умовах
даступная часцей
узімку, таму гэта
сезонная страва. Пра
беларускую
крыянью кілбасу
піша Алеся Белы.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Слова наўрад ці сёньня можна пачуць у крамах ды ўстановах грамадзкага харчаванья. Хоць страва ня зынкла, шмат дзе на вёсках адзін з варыянтаў гатуюць і цяпер, хіба называюць інакш. Хто ня ведае традыцыйную *крыянку*?

У адвараныя або сырья крупы (грэцкія, радзей ячныя або рисавыя) дадаюць тлушч, скваркі, затаўкі і сувежую сывіну кроў, перамешваюць ды кладуць у тоўстыя сывіныя кішкі, пякучы на бляхах або абварваюць, а потым падпікаюць. Часам замест крупаў кладуць муку. Свежая кроў у хатніх умовах даступная часцей узімку, таму гэта сезонная страва.

Прамысловасць магла б'рабіць яе цэлы год, але крыянная кілбаса ў нашых крамах мае мала супольнага са шматве-кавой традыцыяй. Па-іншаму ў Польшчы, дзе традыцыйная крыянная кілбаса (кашанка) даступная ўсюды. Яна мае дыямэтр 5 см і даўжыню з далонь, мае чорна-фіялетавы колер. У гатэлях Літвы, Польшчы, Эстоніі, Чехіі гэта абавязковая страва ранішняга стала.

Гарадзенскі мясакамбінат вырабляе некалькі «кашанак» з русіфікованымі ці налётам «крэсовасці» назовамі: «Выбо-рова», «Пікантная», «По-гродненски».

Горадня — унікальны горад, дзе польскі і расейскі культурныя шавінізмы выдатна ладзяць паміж сабой, ня маючы патрэбы ў беларускім пасяродніцтве.

Даўняя беларуская назва была менавіта *кішка*, так яе называюць пісьмовыя крыніцы. Паводле легенды, прозвішча даўнягамага магнацкага роду Кішак падходзіць ад таго, што заснавальнік — ці то Пётар, ці то Станіслаў (XV ст.) — вельмі любіў такую кілбасу. Літоўцы называюць яе *vildarai*, што перакладаецца як «кішкі» або «вантробы» — зрэшты, множны лік як варыянт назывы нярэдкі і ў Беларусі. Вядомы варыянт *кішкі* з грэцкай крупой, але без крэви — з варанай сывінінай.

У XIX ст., калі шырокі распаўсюд бульбы выклікаў рэвалюцыю ў харчаваныні беларусаў, зьявіўся новы тып кішкі — кілбаса з таркаванай бульбы са сывінімі скваркамі. Паступова словам «*кішка*» пачалі называць пераважна такі тып кілбасы, а традыцыйную з крэви і грэчкі — болей «*крыянка*», хоць нельга сказаць, што такі падзел праводзіўся пасылядоўна. Новы тып кішкі шырокі распаўсюдзіўся ў Беларусі і Літве, а ад нас трапіў і ў Польшчу — як тыповая «*крэсавая*» страва з горка-насталыгічным

Традыцыйная бульбяная

На 4—5 порцый: 1 кг бульбы, 1 ст. лыжка алею, 200 г шынкі, 2 цыбуліны, 1 яйка, тоўстыя сывіныя кішкі (каля 150—200 г), соль, перац, 1/2 лыжачкі маярану (або мацярдышкі), 4 зубкі часныку.

Бульбу патаркаваць, дадаць алею, каб не чарнела. Шынку нарэзаць дробнымі скрылочкамі, цыбулю парэзаць, разам прыпушыць на патэльні. Да бульбы разам з сольлю і затаўкамі дадаць яйка (як варыянт), добра перамешаць. Добра памыць кішкі і нацерці сольлю зь цёртым часныком. Нарэзаць кавалкамі 25—30 см удоўжкі. Перавязаць з аднаго боку і напоўніць фаршам з дапамогай варонкі (на 2/3 аб'ёму), завязаць. Разагрэць духоўку да 180°С цягам 10 хвілін. Накалоць кожны кавалак відэльцам у некалькіх месцах і запякаць у духоўцы 30—40 хвілін, пераварочваючы некалькі разоў. Падаваць са съмятанай або сыраквашай.

прымакам 1944 г. Бульбяная кішка, хоць і зьявілася ў Беларусі значна пазней за крыянную, зынкла раней. Ужо некалькі гадоў у старажытнай Супрасльі — калісці цыгадэлі беларускай культуры — штогод у траўні-чэрвені праводзішца «чэмпіянат съвету» ў прыгатаваньні бульбяной кішкі і бабкі, але мне не даўдзілася чуць пра ўдзел у ім беларускіх камандаў. Прынамсі, пасыпховы.

Шкада кішкі, і бульбяной, і крыянай, і слова, і стравы. Слова карэннае беларускае, бо па-польску гэтая частка ворганаў страваваныя называюцца *jelita*, а *kiszka*, відавочна запазычанне зь беларускай, ужываецца толькі як назва бульбяной кілбасы. Але ў сучасных слоўніках беларускай мовы ня знойдзеце такога значэння — толькі «гумавая або брызантавая трубка для падачы вады». Затое беларусы — адны з самых моцных у сьвеце ў пажарным шматбор’і...

Пару парадаў тым, хто захацеў бы абараніць у Супрасльі гонар краіны. Напаўніцце кішку максымум на 2/3 аб'ёму і не забывайцеся накалоць кожны кавалак у некалькіх месцах відэльцам, бо інакш успучыць. Таксама не палянуйцеся прынамсі раз перагарнуць кішку, каб забясьпечыць раўнамернасць запякання.

Хадун і луста: мовазнаўцы ў захапленыні

Сетка бістро «Хутка-смачна» беларусізавала назвы сваіх страваў. Як ацэньваюць наватворы мовазнаўцы?

Зыміцер Саўка, суаўтар кнігі «Беларускі клясычны правапіс»:

Сама ініцыятыва сымпатычная. Варта толькі даць колькі парадаў. Не пасьпелі мы адыхаці ад савецкай кулінарнай традыцыі зь яе картофельным пюре (па-беларуску, дарэчы, таўпеня, тайканіца), як на нас наваліўся Галівуд зь ягонымі гамбургерамі і хот-догамі. Таму трэба звязврнуцца да нашай гісторыі, што назапасіла багата ўласных назоваў кулінарных страваў. Іх толькі трэба адпаведным чынам актуалізаваць і прыстасаваць з улікам патрабаванняў часу.

Калі гаварыць канкрэтна па назвах, то *хадун*, безумоўна, удалы варыянт, і няхай не палохае кагосыці сынанімічнасць з дзіцячай прыладай, бо ў той жа ангельскай мове існуе безыліч значэнняў аднаго і таго ж слова. *Луста*, ці *лусьцень* — гэта і ёсьць прыклад удалай актуалізацыі тэрміну, што ўжо існуе. *Златка*. Калі аўтары назову ў якасці асновы ўжывалі слова «злата», то яны ня маюць рацыі, бо гэта стараславянізм, які пярэчыць прынятай практицы поўнагалосіцца ў беларускай мове. Я прапанаваў бы якіс іншы вары-

Юлія Дарашкевіч

янт, напрыклад *смажсань*.

Надзея Шакун, супрацоўніца Інстытуту мовазнаўства:

У дачыненіні да *хадуна* і *лусты/лусьцена* мне ўсё зразумела — з пазыцыі словаўтарэння ўсё тут нармальна. Калі пабачыш дзесьці такую назуву і сам *хадун*, то сэнс назывы будзе зразумелы кожнаму, хто валодае беларускай мовай. *Златка* пакідае пытаньні. Нейкая непразрыстаая назва. Аднак існуе панятак варыянтнасці. Чым больш будзе існаваць варыянтаў,

тym багацейшаю будзе мова. Таму пакінем гэтае права за аўтарамі.

Зыміцер Паўлавец, загадчык катэдры беларускай культуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэту імя Скарыны:

Пазытыўная зьява. Мы мусім мець свае зразумелыя кожнаму назывы.

У назве *хадун* мне не падабаецца суфікс — *ун*, які мае рэзкае эмацыйнае адценне, праставатое такое. Магчыма, нейкі іншы су-

фікс надаў бы назыве іншую эмацыйна-образную характеристыку. А вось *златка* — неблагая назва, хоць тут прасочваецца нейкі ўплыў чэскай мовы.

Луста ці *лусьцень*? *Луста* гучыць традыцыйна. А *лусьцень* прадугледжвае, што на гэтай лусьце нешта ляжыць, таму, хутчэй за ўсё, такі варыянт больш адпавядзе той страве, якую пад такой назвой прапануе «Хутка-смачна».

**Запісаў
Сямён Печанко**

14 лютага, на Дзень святога Валянціна, споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння гісторыка й археографа Мікалая Улашчыка. Удзельнік Адраджэння 1920-х, тройчы рэпрэсаваны. Пасля трэцяга выраку ён не вярнуўся ў Беларусь. Атабарыўся ў Москву, працаў у Акадэміі навук СССР. Дзякуючы яму выйшлі два тамы беларускіх хронік у «Поўным зборы рускіх летапісаў».

Вяртаныне Улашчыка ў беларускую культуру й гісторыю да-гэтуль ня скончылася, хоць і выйшлі ягоныя ўспаміны пра родную Віцкаўшчыну і нарысы па краязнаўстве, некаторыя іншыя кнігі.

Мастак Мікола Купава ў 1977 г. рабіў экслібрис для кнігазбору Мікалая Улашчыка. З гэтага пачалося ягонае знаёмства з легендарным гісторыкам.

Эксльбрыс Улашчыка

«Наша Ніва»: Чаму гісторык з'явіўся да Вас?

Мікола Купава: Зъміцер Санько, які вучыўся ў Москве, быў зь Мікалаем Улашчыкам у добрых стасунках. І парэкамэндаваў з'явіўніцу да мяне, каб зрабіць кніжны знак. Я зрабіў эскіз — Улашчык ухваліў. Так і пачалі ліставацца.

«НН»: А што за фігура паказаная на знаку?

МК: Гэта сымбалічны летапісец, ёсьць цытата зь літоўскіх летапісаў. «Паго-

ня». У руках летапісца ключы ад гісторыі. Хутка мы і пазнаёміліся. Улашчык раз на год абавязкова прыяжджаў у Менск — на пару тыдняў, спыняўся ў сястры. Усе кнігі, якія ён тады выдаваў, дасылаў мне. Для яго гэта было вельмі важна: ён казаў, каб гэта ішло ня толькі мне, але і сябрам. Прыслалі два тамы беларускіх летапісаў, што выйшлі ў «Поўным зборы рускіх летапісаў».

Улашчык гаварыў: былі цяжкасці з выданнем кніг. Навошта расейцам выдаваць

чужбы летапісы? Гэта ж «Поўны збор рускіх летапісаў»! Але ў 32-м томе — Хронікі Літоўская, Жамойцкая і Быхаўца, Летапісы Баркулабаўскі, Аверкі Й Панцырнага. Улашчык казаў: «Мая задача самая галоўная была — каб выйшлі гэтыя летапісы пад грыфам Акадэміі навук СССР. Іначай бы яны ня выйшлі».

«НН»: Як Улашчык стаўіўся да афіцыйнай вэрсіі пра «польска-літоўскае заўаяванье беларусаў»?

МК: Міты для яго ніякага значэння ня мелі. Ён па-сапраўднаму ставіўся да навуковых проблем, абашпраўся на летапісы — гэта яго грунт.

«НН»: Калі Улашчык прыяжджаў сюды, ці згадваў ён пра свае маладыя гады, пра рэпрэсіі?

МК: Пра рэпрэсіі не хацеўся яму гаварыць. Былі моманты, калі ён згадваў, што тут пісалі на яго даносы. Не хацеў бачыцца зь некаторымі людзьмі, якія яшчэ жылі...

«НН»: Дзе Вы сустракаліся?

МК: Мы запрашалі яго ў майстэрню на вуліцу Дзімітрава.

Звычайна мы сустракаліся ненадоўга — усё ж 70-гадовы чалавек. Ён прыходзіў гадзіны на трэх. Хацелася пачуць, што ён можа расказаць пра гісторыю ВКЛ. А адзін раз яго візит мы скарысталі для паездкі. Сабралася даволі вялікая група мастакоў і навукоўцаў. Ездзілі ў Заслав'е і на Менку, на першы старажытны Менск. Гэта быў год 1980, увесень, ужо лісьце апала.

А потым, у 1986 г., да 80-годзьдзя Улашчыка адбылася перадача на Беларускім тэлебачанні зь ягоным узелем. Запрашалі туды гледачоў — імі былі ўсе мы, беларуская публіка. Прыхільная, прыязная, свая аўдыторыя. Гэта для яго была вельмі значная паездка.

«НН»: Ці малявалі Улашчыка пры ягоных прыездках?

МК: Вядома! Маляваў, калі ён у сястры быў. У мяне быў накідак, і Улашчык нават хацеў яго купіць. Я кажу: «Мікалай Мікалаевіч, ну што вы! Я хачу зрабіць партрэт». Гэты накідак у мяне ёсьць і цяпер.

Гутарыў Адам Воршыч

КОНКУРС

Літаратурны музэй імя Максіма Багдановіча абавязчае конкурс дэціячай творчасці «Адлюстраваныя. (Асоба М.Багдановіча і яго творчасць вачыма дзяцей XXI ст.)».

На конкурс прымаюцца літаратурныя творы, мастацкія і дэкаратыўна-прыкладныя, дасланыя на адрес музэя не пазней за 31 кастрычніка.

Тэлефон для даведак:
234-07-61
e-mail: bagdanovich@tut.by
220029 Менск, вул.
Багдановіча, 7а

115-ГОДЗЬДЗЕ БАГДАНОВІЧА

Андрэй Плянкевіч

Што ж ета за празнік такой?

Цытаты зъбірала Тадцяна Барысік.

Тэлевядоўца аб сёлетнім ураджай на фоне жытнёвых каласоў:

— Хлеб у беларусаў заўсёды лічыўся другой галавой.

***

З выступу галоўнага доктара наркадыспансэра:

— У нас у стране ня ўсе п'яніцы і алкаголікі. Ешчо давольна многа людзей, каторыя ходзят на работу, учащица ва ўчэбных заведзенях.

***

Вядоўца абласнога радыё аб мерапрыемстве, прысьвечаным барацьбе з тытунем:

— Кожны, хто праходзіў па вуліцы Ленінскай, меў магчымасць штурхнуць гіру, пасакаць на скакалцы. Усе дзеяньні суправаджаліся песнямі.

***

На цэнтральнай вуліцы Магілёва БРСМ зладзіў акцыю «Моладзь

супраць СНДу».

Зьевчарэла. Прымусова сагнаныя школьнікі разъбегліся. Ля сцэны не засталося нікога, апрач двух міліцыянтаў.

— А працяг нашага сьвята адбудзеца ў памяшканыні дыягнастычнага цэнтра, — голасна абвяшчае вядоўца. Выпадковы мінак, ідучы з работы:

— Інцярэнса, і што ж ета за празнік такой?

***

Міліцыйці выступае на гарадзкой тэлевізіі. Размова ідзе аб крадзяжах на лецішчах:

— От, што такое пенсіянер? Ета ужэ зэрніе не тое і нікакога устрашаючага эффекта для злоумышленніка!

***

Чыноўнік ад адукцыі ў радыёэтэры:

— Атэстат зэрласыці абясцэніўся. Гэта рэзультат чацвёртая чэцверць получылася какая-то расхрыстаная.

***

З напісанага.

Рэкламная шыльда ў Бабруйску:
— Крама «Экзотык! Заўсёды ў продажы сьвежае сала і мяса.

***

Надпіс на грамадzkай прыбіральні:
«Туалет. Услугі платны». Напісаць напісалі, а сыпіс паслуг дадаць забыліся.

***

Стандартнае месца адпачынку на прыродзе непадалёк ад Чачэвіцкага вадасховішча. Альтанка, столік, драўляныя грыбкі, вялізны размаляваны камень. Надпіс на здараўезнай шыльдзе «Экалагія прыроды — экалёгія душы!».

За якіх пятнаццаць-дваццаць мэтраў жоўта-чорныя трохкутнікі папярэджаюць аб радыятыўнай небяспечы. А па ўзбоччы дарогі валачэцца спакутаваны дзядзечка з трывма пляшкамі чарніла. Дзьве — у рукі, адна — пад пахай.

На фота: дошка гонару слонімскага ЖЭСу.

АРТУР КЛІНЧАУ

ПАВАЛ КАСЬЦЮКЕВІЧ

Былая каханка забойцы амэрыканскага презыдэнта, не старая яшчэ жанчына, ужо пяць год як живе ў бруднай дзірцы Афакім ды працуе на лініі ўпакоўкі таматнага соку. Паслья вячэрний зъмены вяртаецца ў прасторную дзвюхпакаёўку і, зъняўшы сланцы ў вітальні, босымі нагамі ступае на тонкі слой пяску, які за дзень нанёс нечаканы гарачы вецер з пустэльні. Улетку шыбы на вокнах — чистая недарэчнасьць, але ж, бачыш, здароўца неспадзёўкі. На ступаку костачка ля адзінца вытыркаецца шостым пальцам.

Засынае перад брунатным экранам з пультам у руцэ, так і не пасыпешы падключыць расейскія тыгры. На экране, узброены, шчыруе містэр Дабро. Ён аўтаматычна залічвае да бэд гайд усіх істотаў, што трапляюцца па дарозе. Памылка выключаная, бо

спатканцы і сустрэчнікі — брыдкія прыхадні, якія маюць зялёныя тулавы і шэсць пальцаў на нагах. З ваннага пакою ў варыўно цягнецца ланцуг слядоў самотнага прыхадня.

На раніцу жанчына не ідзе на работу, а завітвае ў паліклініку. Съмелы ход для таго, што працуе за пагадзінную аплату. Грошы, якіх на ўсё, дзякуюй богу, хапае, а больш ні на што не стае.

Найлітасыціўшай доктар Шапіра ўжо даўно не выпісвае лекаў. О, дабраславёная эміграцыя, у якой хворы выздараўлівае, а здаровы здаравее! Доктар добра абазнаная, што хворым не патрэбны лекі, бо іх адзінай хвароба — гэта невылечная прага съятаў. Заснуўшы ў аўтобусе па дарозе на працу, гэтыя людзі съянць, як яны едуць у аўтобусе на працу, а там і паведамляюць: «Аўтобус далей не ідзе. Калі ласка, вяртайцесь дадому — вашу фабрыку сёньня ноччу ўзарвалі эскімоскія сэпаратысты».

Адзінае лякарства, якое прapanуе найлітасыціўшай доктар Шапіра — гэта бальнічны ліст. Таму нічога дзіўнага ў дыялёзе жанчыны з доктарам няма.

— Доктар Шапіра! Дзень добры!
— Два дні.
— Не, доктар, вы не разумееце...
— Чатыры.
— Я сапрауды хворая.
— Пяць. Больш даць не змагу.

Прыходзьце, калі яны скончацца — паспрабую нешта для вас зрабіць.

Пустыя вачніцы доктара Шапіры ў аздобе бранябойных акуляраў скіраваныя ў акно, тым часам як рука звыкла бегае па мэдычным блянку. Вачніцы заўсёды невідушча лашчуть бэз, які буяе на другім баку невялічкага пляцу.

На бяду просьбітаў — а часам на іх шчасьце — дух доктара Шапіры лунае на недасяжных піках цвярзовых рашэнняў. Тут, на зямлі, адно яе абалонка. Таму фразы «Выпішице

каханьне Освальда

мне анальгіну», «Які ж вы да халеры доктар, доктар Шапіра?» заўсёды захрасаюць у бахматых, па-ранайшаму чорных брывах доктара Шапіра ды не трапляюць у съядомасць. Аднак жанчына — жанчына дабітная, мянчучка, вы ж знаеце менчукой, яна цудоўна ведае што і як сказаць, каб спусьціць доктара на альпійскія лугі ўлагі, або нават на раўніну спагады.

— Разумееце, доктар, рэч у тым, што я лятаю.

Сын жыве асобна, займаецца творчасцю і самакалупаньнямі. Самакалупаныні спрыяюць творчасці. Яны размаўляюць толькі па тэлефоне. Яго цікавіць калярытныя людзі, незвычайнія падзеі, непадумныя супадзеніні і гульня словаў. Укладае песенькі, занатоўвае розныя нестандартныя гісторыі. Усё гэта ён захоўвае ў файле skarbonka.doc.

— Разумееце, ні ў съне, ці там трэzyнню, ці якая псыхалагічная мэтафара палёту, а напраўду: калі ветцер у твар, агні партызанскім вогнішчамі, зямля падручнікам геамэтрыі. Разумееце, лятаю. На-сам-рэч.

Гісторыя з сыноўняга файлу. «Інтэлігентная жанчына, былая дацэнтка з Кіева, робіць прыбіральшчыцай у гандлёвым цэнтры. Па просьбе свайго сына сыходзіць раней з працы і едзе ў Тэль-Авіўскі ўніверсітэт, каб дапамагчы яму здаць пісьмовы іспыт па фізыцы. Схема простая: атрымаўшы заданьне, хлопец просіцца ў прыбіральню. Прасоўвае аркуш з заданнем па падлозе ў сумежную кабінку, дзе павінна знаходзіцца маці. Ля ўваходу ў прыбіральню стаіць правяраючы, таму былая дацэнтка мусіць загадзіць зашыцца ў кабінцы і сядзець

там невылазна ўсе тры гадзіны, адведзеныя на іспыт. За сорак хвілінаў да заканчэння экзамену хлопец паўторна просіцца нібы справіць пільніцу ды ізноў заходзіць у ту ж кабінку, куды маці перадае яму ўжо гатавае рашэнне. Хлопец вяртаецца ў аўтадыртоўню і перапісвае рашэнне на чыставік.

Гэта ў ідэале, але фактычна адбываецца наступнае. Атрымаўшы ад сына заданьне іспыту і сеўшы на вечка ўнітаза, былая дацэнтка з жахам заўважае, што асадка ня піша. З уласнага досьведу яна ведае, што ў туалете мусіць вісেць журнал дзяжурстваў, дзе павінны расціпісвацца прыбіральшчыцы. Запэўніўшыся, што ля рукамыніц нікога ніяма, былая дацэнтка, азіраючыся, як драпежны зывярок, выбягает з кабінкі і пачынае похапкава шукаць той журнал з асадкай. Не знайшоўшы яго (знакам тым, журнал у жаночай), яна мусіць хутка вярнуцца ў кабінку: нехта тузе дзывярную клямку.

Зняможаная доўгім і бясплённым сядзеннем у кабінцы, былая дацэнтка рашаецца на адчайны ход. Зноўку выскоквае з кабінкі, адчыняе напоўніцу вакно, потым спружыністым крокам выходитзіць з дзывярэй мужчынскай прыбіральні на калідор і, прамармытаўшы «вой, пераблыала», пад канвоем зьдзіўленага позірку правяраючага шмыгае ў дзіверы жаночай прыбіральні, што знаходзіцца побач. Моцным рыўком адараўшы асадку, якая вісела на шпагаце побач з прыбіральшчыцкім журналам, былая дацэнтка тут таксама адчыняе вакно і, зухавата скончніўшы на батарэю, выходитзіць у праём, дзе апнаеца на вонкавым падваконні. Высока. Паміж ваконнымі

праёмамі жаночай і мужчынскай прыбіральні больш за паўметры голай сыценкі, таму ёй трэба съярша паставіць на падваконнне мужчынскай прыбіральні нагу, а потым, чапляючыся рукамі за вуглы праёмаў, перанесці на яго ўсё цела.

Былой дацэнтцы прыходзіць на разум, што яна ўжо не маладое дзяўчуча. Гэтая думка наведвае дацэнтку якраз тады, калі яна ставіць нагу на вонкавое падваконнне мужчынскай прыбіральні. Думка нагэтулькі нечаканая, што імгнінна пацяжелае, сшэрхлае цела катэгарычна адмаўляеца пераносіцца, ствараючы клясычны прыклад сітуацыі «ні туды, ні сюды». Руکі інстынктыўна чапляюцца за вуглы праёмаў. Далей на далей, укрыжаваная ў форме літары «Х» на сцяне паміж вокнамі, былая дацэнтка краем вока бачыць, як у кабінку мужчынскай прыбіральні заходзіць сын. Рызыкуючы бразнунца з трэцяга паверху, яна паволі аднімае адну руку і, намацаўшы ў кішэні цыліндрык губнай памады і кавалак паперы, асьцярожна дастае іх. Пасылья выхоплівае іртом каўпачак і пачынае пісаць памадай на кавалку паперы, прыціскаючы яго да сцяны носам. Пасылья гэтага камечыца паперчыну і прымудраеца штурнуць яе праз загадзя адчыненае вакно мужчынскай прыбіральні. Ня толькі штурнуць праз вакно, але і пацэліць ў зазор пад дзывярима кабінкі, дзе чакае гатовага рашэння сына.

За дваццаць хвілінаў да заканчэння іспыту хлопец з папяровым камяком у кішэні заходзіць у аўтадыртоўню. Асьцярожна, каб нікто ня зьмечіў, разгортвае матчын аркуш пад партую. На аркушы размашыста на-кремзана нязграбнымі чырвонымі літарамі:

«ТРЫМАЙСЯ, СЫНОК, МАМА З ТАБОЙ».

— Такой бяды! Паляталі-палуналі над вулкамі і ціхен'які вярнуліся ў родную дзвюхпакаўвачку.

— Бось тут і проблема, доктар. Не лятаеца мne над Афакімам. Ведаеце, толькі выпырхну ў вакно — адразу нясе ў Тэль-Авіў. Цэлую ноч над ім кружляю, а потым яшчэ палёт назад. Надта ўжо ўтомна. Зняні будзеся за начу, а нараніцу ізноў на працу — а гэта мne цяжка. Памажы-

Менскае каханьне Лі Гарві Освальда

Працяг са старонкі 39.

це, доктар.

Прыкладам, ён дурээ ад Афакіму. Нью-мястечка спасярод пустэльні: згубленыя паміж выдмамі цыстэрны з таматным сокам, кампульсіўная настальгія па съвініне. Вось слова з укладзенага ім «Імігрант-п’ян-блузу»:

А-fuck-фак-факім — Файны горад для алім.

«Алім» — гэта па-габрэйску «імігранты».

— А там вы ляталі?

Для доктара Шапіра гэтае слова даўно стравіла сваю актуальную таямнічасць. І для яе яно, хутчэй, прафесійная прылада ўвайсыць ў сутонлівы лес вобразаў сваіх пацыентаў. Слова-ключ для паспяховай працы. Яна, са стажам не адну сотню год і з досьведам працы не з адной тысячай эмігрантаў, ня памятае, адкуль паходзіць сама і дзе яе там, мо Захоўняя Украіна, а м...

Мо Захоўняя Украіна,

А мо Паўднёвая Караліна.

(Музыка і слова сына.)

— Адзін раз, доктар. Над Менскам, зімой 1964. Па радыё ўжо абвесьцілі, што гэта Гарві забіў Кенэздзі. А мне, ведаецца, так стала жудка на душы, іду па вуліцы, а нешта такое віруе ў жываце, і тут як нейкі стрыжань падымаете ў паветра. Ачомалася, гляджу — Менск пада мною, а я адляцелася на самы пачатак Горкага. Потым па над таполямі кірую ў бок скверу. І далей: па-над Опэрным, Дом тэлебачання, па-над Круглай, па Варвашэні, уздоўж Якуба Коласа, ля ЦУМу, рэспубліканская больніца, парк Чалюскінцаў. Тут расцяцяроб якісь пачаўся — кідае туд-сюд: то на Чкалава, то на Лодачную, то на Чыгуначную, вядома — вакзал, потым — Маскоўская, Магілёўская, Асаналіева... Не, Асаналіева тады яшчэ не было, былі — Жылуновіча, Брылеўская, туды мяне і запраторыла, Кузьмы Чорнага, Ерусалімская....

— Усё, што я могу для вас зрабіць,

— гэта павысіць дозу адпацынку. Да-рэчи, Ерусалімскай тады яшчэ такса-ма не было...

— Дзякую, доктар. Сапраўды не было. А адкуль вы... Вы мяячучка, доктар Шапіра?

— Хутчэй за ўсё не. Сама ня ведаю, адкуль ведаю... Стоп, пачакайце, пачакайце. Я толькі не зразумела, чаго вы не жадаеце: не лятаць або не працаўцаць?

— Чаго я сама не жадаю?

— Так. Гэта важна. Паслухайце, я даю вам два тыдні адпацынку: пабудзецце дома, уважыце ўсё пры вольнай часінے, — кажа ды піша бальнічны на два тыдні аплачанага сацыяльным страхаваннем адпацынку. — Падумайце і прыходзьце ўжо з адка-зам.

На бальнічным жанчына едзе ў Тэль-Авіў. На кічліва намаляваным рэкламным плякаце чацьвёрка «Бітлз» п'е колу з саломінак і есьць шаўрму — гэта Тэль-Авіў, мо першы яе наземны візит.

Менская каханьне Гарві Лі Освальда заходзіць атрымаць грашовую дапамогу як новая рэпатрыянтка ад ізраільска-амэрыканскага дабрачыннага таварыства імя Дж. Ф. Кенэздзі. У фас выстаўленыя раннія здымкі Мэрылін Манро. Каханыя жанчыны прэзыдэнта і яго забойцы сустракаюцца. У Мэрылін твар ушпіляныя вяснянкамі.

Мэрылін па-ранейшаму маладая,

Мама па-ранейшаму жывая.

Гэтыя радкі прыдумаў ня сын. Гэтыя радкі прыдумала сама жанчына, веда-еце, несяк вырвалася, а што вы думаеце — таксама здольнасці ёсьць, творчыя таленты. Яна ж яго і нарадзіла. Ад яе сыночак і ўспадкаваў. Як ён кажа: «Мы ж сваякі, мама».

«Як табе наша блізкаўсходняя філія Нью-Ёрку, мама? Чаму не зайшла ў госьці, калі была ў Тэль-Авіве, мама?»

У вечар перад візитам у паліклініку жанчына ўжо ведае адказ. Займае гарызантальнае становішча, каб, ад-пацыўшы пару-тройку гадзінаў, яе

цела ўзынялася зь нерасыцеленага ложка, вымкнула ў вакно і пакінула съпесчаную правінцыю.

Па Сокалава, па Карабля Георга V, па-над рогам Кацнэльсана і Генэрала Аленбі, па Жабатынскага, уздоўж Ротышыльда і Бэн-Егуды, па Арлозараву ў бок плошчы Іцхака Рабіна (былая Ўсіх Цароў), жылья дахі рабёнку Флёрэнтын, стары аўтобусны вакзал, паміж хмарачосамі «АЗРЫ-ЕЛ», рынак, Ерусалімская...

І далей, далей: праспект Джона Кенэздзі, бульвар Мэрылін Манро.

Доктару Шапіры
Паліклініка г. Афакім

Просьба.

Шалом, доктар! Хачу не працаўцаць і па магчымасці не лятаць.

З павагаю,

Імя.

Подпіс. Дата.

Стаіць на парозе сыноўнай кватэры. Трымае ў руках далікатную валізку.

— Вось толькі што тэлефанавалі з сацыяльнага страхавання. Інваліднасць даюць. Прыйзны такі малады чалавек. Сказаў, што пэнсію ўжо аформілі. Ня буду больш працаўцаць, і ёсьць надзея, што праз пэўны тэрмін скончыцца палёты.

— Якія палёты?

— Ня важна, сынок.

— І што ты будзеш рабіць?

Кажа, а глядзіць у сыценку.

— Перабяруся ў Тэль-Авіў. Да цябе, калі пусьціш. Будзем хадзіць на мора, есьці кавун. Захварэла я, сынку. Нават найлітасцінейшая доктар Шапіра, па-моіму, ня ведае, што с менай. А ў яе, дай ты мне веры, ба-гаты досьвед у лекаваныі хваробаў.

Нарэшце, гэты позірк. Як прахапаўся пасыля душнага сну. Спняе самакалупаныні, рухаеца разніяўленіа. Вочы дыхаюць, руکі — машыны для абдымкаў, галава генэрое правільнае пытанье, слушае пытанье — як мае быць:

— Мама, ты памрэш?

Сыны! Гэтак, гэтак размаўляйце з матулямі!

Вочы жанчыны пяшчоціцца ў ад-каз. Расцякаеца струменямі съмех. Сымяшлівія вочы ў абсадзе зморшчынак — згустак спрадвечнай матчынай перавагі.

— Толькі калі сутыкнуся са Спайдэрмэнам, сынок.

Памёр Камандор паэзіі

21 лютага на 72-м годзе жыцьця памёр народны паэт Чувашы Генадзь Айгі. Ляўрэат шматлікіх літаратурных прэміяў, Камандор Ордэну мастацтва і літаратуры Францыі. Аўтар анталёгіі францускай, польскай і вугорскай паэзіі на чувацкай мове. У 1958 г. Айгі быў выключаны зь літынстытуту за выданыне кнігі, якая падрывае «асновы мэтаду сацыялістычнага рэалізму». Доўгі час вершы Генадзя Айгі друкаваліся выключна за мяжою, найперш у Францыі і Нямеччыне.

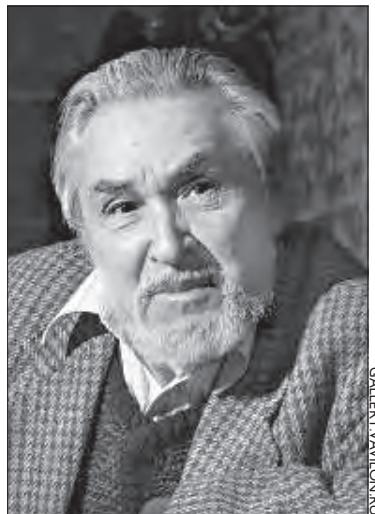
З Генадзем Айгі я пазнаёміўся ў 1997 г. на літаратурным фэсце ў Самары. Ён тады ўразіў мяне сваёй дзіўнай паэзіяй, эўрапейскім съветаглядам і вытанчанаю культурай. Выглądaў паэт на мудрага правадніка тайгі — правадніка ў невядомас

і таямнічае. Нейкі час мы ліставаліся. Паэт дасылаў свае новыя кнігі. У 2001 г. у альманаху «Калосьсе» была надрукавана нізка вершаў Генадзя Айгі ў перакладзе Андрэя Хадановіча.

Адна з апошніх кніг Айгі называлася «Паклон — съпеву». Як рытуал. Зь песніняю на вуснах развітаўся з жыцьцем адзін з самых вядомых у Эўропе паэт шматнацыянальной Рәсей.

Алесь Аркуш

IN MEMORIAM

GALLERY YAVILON.RU

ГЕНАДЗЬ АЙГІ

ПРА ГЭТА

Я.П.

Гэта
ня Спрэчка.
Калі ж называю,
то гэта — проста ўказанье:
«Тут — Дасканаласьць».
(Месца Намёку.
Тым і Прысутнае.
Я замаўкаю.)
«Бог?»
Гэта цытата: з Бога.

1981

ПОЗЫНЯЕ АДЦВІТАНЬНЕ ШЫПШЫНЫ

помін'е нібыта душа пра пабой
ды ачышчаючыся — прамяніцца
раны сама асьвячае захоўваючы сябе
у акрапленыні — уся!
о гэта паветра — бязлюднасці!.. —
(ці памёр
некта
каго і на помню:
вось і бадзяцца! нікому
каб — нібы вінаваты — ні слова)

1982

ДОЎГА: У ШОЛАХІ-Й-ШОРГАТЫ

Зноў — памяці Паўла Цэляна

Шолахі, шоргаты. Як скавышы па халоднай сылжарні і сыплеца дзесьці мука. Ці — скаланае салому ў пакінутым усім падворку. Шоргат, — нібы нараджэнне якісці краіны.

«Быць — мышшу», — казаў той паэт. Быць — мышшу. Галавакружэнне і запамарока. Паслья гаварылі, што яд. Напалову паляк. Напало-о-о... Быццам за шолахам шатаў — парэз. З бойні. І схаваная ў шоргате кроў. Хаця б — чалавека-адзежа. Адзіна, адзіна, — у вадкасці мукаў.

А, рэ-бэ, ты з усяго — і такога, і гэтага — быў такі аднародны, — бруд, парваная кніга і кроў, — о, амаль што Прэзыстасць, — зімовы вулічны танец, дзіравая сывітка, чалавека-сумёты (паўсюль бо жабраці пот, — нават у саломе: там — на вятраты, і ў рассыпанай жменьцы муки).

Жыцьцё, рэбэ.

А потым, — тут. Гэты твар... — усёадымны. Быццам ходзіш па горадзе, і паўсюль — «маё», кожны кут. Галавакружна. Паслья — запамарока. Ну, хаця б вось, — сад (усё гэта — твар і ў твары): выплеснуўся — недасяжнасцю. Скочыў наўпопяць, боль — як ад шкла. І — на ўцісь-несь-ся. «Сад — як сад». Быццам — модны матыў. Бяз дна. І — побач.

І як жа такое дзеецца ў голасе: хаваецца нейкае дно. І нават размаўляем — словамі? Вецер. Бяз дна. Не назавеш нават — знакамі.

А гэты, з Вугоршчыны. Проста — брацкая магіла і ўсё. Выкапалі — з усім разам (бо гэта ж найважнейшае) — у съяцло Дня, і проста — вось, Радзіма. Вырашэнне пытаньня. З усім разам (гэта найважнейшае).

«Бог» — хібны выраз. Ёсьць толькі: «А Бог?» На вякі вякоў.

Потым — гэтыя выправы. Ка-тань-ні. Па ўзнагароды. Прамовы. Усё слушна. У славу. І ўсё — быццам: па-паветры! І быццам па небе гу-ля-е: боль-мова, — самотна, — для неба. Пуста. Падохнеш, — сціснесься — адно болем. Мова? — Вецер Сусвету.

О, як ўсё проста. Гэта — такое «проста», што ў мове — на будзе. (Можна пасправаць. Адразу выступіць — рэч. «Простае», — такая Свабода, — для параўнанья: розум увёў распад.)

Запамарока. Проста, галавакружна.

О, шолахі, шаты мае. Салома. Сынець-ць-це. О, шоргат, скура мая. Я-радзіма, я-такая-адзежа-і-плоць. З шолахам-скурай.

Запамарока.

Хай ніхто не кръніць. То бок. Ня я ж. «Я» — ліпкае. Ёсьць штосыці іншае (за — шолахам. За гэтым шоргатам).

І ў вадзе гуляе зрок гэтага француза. Падлі-і-і-іна. Што гэта, — сутнасць? — шаты?

А-дзін-ства.

Забудзь. О, калі ж. Забудзь. І — пачынаецца чысьцінія. І.

Запамарока. З усім брудам — мукаў.

Без — усплыцца.

Не-Вартеме.

Не-е.

1991

Пераклаў з расейскай Андрэй Хадановіч

Раб на работе і рабом паганяе

ФРАНЦ СІЎКО

На БТ сэрыял «Генэралісмус» пра Сталіна — Бог мой, як соладка! Тэлевізары не пераварочваліся, інстанцы заяўвамі-пратэстамі не завальваліся. Назаўтра і гаворкі іншай не было чутно ў горадзе, як пра шчодрасць на добрае для народу таго вусатага дзядзькі. І гэта пасъля ўсяго, што напісанавыдадзена пра тырана. А кажуць, хто аднойчы волі паспытаў, на вякі вечны будзе ёй адданы. Шчаслівая Ахматава, што насуперак запавету-прыпушчанню помніка, дзе прасіла — на Лубянцы, — не дачакалася: можа, і заплявалі б сёньня во такія «сценарысты» ды «пісатели». Ні Грахоўскі іх не пераканае, ні Салжаніцын, ні Шаламаў, ні мільёны іншых, хто на сабе зьведаў хараство ГУЛАгу. Хіба што ўласны досьвед паможа — ці надой толькі? — апрытомнець.

* * *

Цёмнае, выгварнае, нялюдзкае прэ з усіх шчэлак. Вось ужо і бібліятэкам у размовы са старонінімі на працоўным месцы «рэкамендавана» не ўступаць, і настаўнікам ад галоўнай тэмы ўроку ні на сантымэтар не адхіляцца, і таго ды гэтага ў аўдыторыю да люду паспалітага не пус-

Андрэй Ляжкевіч

каць. А часта ў якасці падбухторшчыкаў да такіх «рэкамэндацый» — п'яніцы вядомыя, абібокі, нікчэмнасыці. Напярэдадні Караткевічавых угодкаў, праз пару дзён пасъля ўстаноўчага сходу «правільнага» пісьменніцкага саюзу аднаму з такіх патэлефанаўвалі, каб да ўздзелу ў чытаньнях пры бібліятэцы запрасіць. «З гэнымі? Ні ў якім разе! — адказаў абурана. — І наагул ведайце: апошні раз сатана баль правіць!» Сатана — калегі па літцэху, якім без малога два дзясяткі гадоў кіраваў і насуперак якім каго і ад-

куль толькі мог — і тых, каго брудам неаднойчы ablou, і тых, каго ня тое што за творцаў — за людзей ня лічыць, — агітаваў-валок дзеля лічбы на памянёныя зъезд. Насамрэч — сатана.

* * *

Яшчэ злачынцамі не аб'яўленыя — а ўжо пачуваемся імі, веніка, пад якім перасядзець-перачакаць навалу можна было б, шукаем. Зь пяцісот з гакам сяброў пісьменніцкай суполкі на лёсавызначальным апошнім зъездзе — дзіве з паловаю сотні. Зразумела: дзень працоўны, ды непа- гадзь, ды мала што яшчэ... Перасыярога, вядома ж: а рантам убачыць хто на той «апазыцыйнай» сходцы, і даводзь тады, што не вярблод. Ды і клопат не абы-які прыстале тримае: твор несъмяротны конча трэба завяршыць, каб у зборнік побач з Быковым пасълі-заўтра пасъпець уцінуцца. То хай Марыйка Баравік з Падсвільля — што ёй губляць, усё адно бяднейшаю ужо, як ёсьць, ня стане. Аціхнуща жарсыці, тады і мы пасъмляеем, пагамонім-пазрважаем — можа, і прылюдна нават — пра... подзывіг Каліноўскага.

* * *

Дзьве рэчы найбольш распаўсюджаныя сярод нашага чынавенства. Першая — неадольная прага ўласцівія свайму асяродку правілы гульні на іншыя сфёры, у тым ліку і на тыя, дзе яны няшмат разумеюць (на-прыклад, на творчую), пераносіць. Другая — ацэньваць (і асуджаць, адпаведна) чалавека па тым, як і што ён думае. Ведаюць: ад думкі, калі яна нават да часу і пад коўдрую хаваеща, да ўчынку — праз слова — адзін крок. І вось гэты крок і трэба нейкім чынам прадугледзець, прадухіліць. З тых, што гэта дасканала засвоілі, ва ўсе часы найлепшыя ў сэнсе выніковасці паляваныя на іншадумства служкі ад ідэалёгіі выходзяць. А калі яшчэ і мэдыяне забесьпячэнне на належным узроўні... Мяркуючы па атмасфэры, што сёньня ў майі горадзе пануе, віцяблінам у гэтым сэнсе вельмі «пашанцевала».

* * *

Па тэлевізіі — пра культурна-ас্বетніцкія цэнтры размова. Дзевятнаццаць у вобласці мае быць згодна з плянам, а ёсьць адзін — у Лужках Шаркаўшчынскага раёну. Пра Германавіцкі, Язэпа Драздовіча імя, што ў тым жа раёне колькі гадоў дзейнічае, — ні слова. Ня тыя асобы апякуюцца памяццю мастака, а як ня тыя — то і ня машака быццам ні апекі тae, ні апекуноў.

* * *

У тым жа цэнтры Германавіцкім зь Лераю Солітусустрэчу ладзім. Люду — няшмат, хоць і цікаўасць нібыта ёсьць у абарыгенаў да літаратуры, і слова роднага дарэшты ня выракліся. «Папрасіла настаўніцу, каб прыйшлі — рукамі паразводзілі: няможна, даведаеца

начальства, — мала ня будзе, — арганізаторка цэнтра Ада Райчонак, што студэнтаў маіх коліс адданасцю справе падчас эксперсіі гэтак уразіла, кажа. — Баяцца людзі».

* * *

Няшчасная істота — карова: праз усё жыцьцё абкрадае яе гаспадар, цыркае себе ў даёнку спадкаемцу каровінаму — быгіку — належнае. А тая і радая нібыта, лашчыцца, мычыць ад задавальненія, як дояць. А можа, толькі ѿдае, што радая, мела б голас — вунь бы як бы ашчэрилася? А можа, і не ашчэрилася б: ці мала хто мае яго, а не важкаеца падаць.

* * *

Раб на рабе едзе і рабом паганяе. Раб-дырэктар, раб-рэктар, раб-міністар, раб-пісака. Першы троє коштам уціску чужога сумлення заробак уласны аплациць, апошні аплату тую, а разам і сам факт рабства прылюдна ўславіць. Усе — сярэдняя кляса, узаконеная, патэнтаваная. Цёпла, утульна і з валізамі па рынках дзеля забесьпячэння дабрабыту сям'і валэндаца ня трэба. Як слова сэнс свой першапачатковы страчвае! У стражытных раб быў — дык праўдзівы раб, без акалічнасці ў-прыдаткаў. Сыпелім, сыпелім іх, слова, а карысташца па прызначэнні, ужываць адпаведна зместу ніяк не навучымся.

* * *

Яшчэ адзін пост-адвэнт у дадатак да кананічных перадкалянднага ды перадвелікоднага — перадвыборны. Туды — нельга, там — не пажадана, тое — забароненна. «Чаму?» — запытаеся. «Выбары хутка, — чуеш у адказ. — Вось пройдуць, тады, можа...» Як належнае, як Богам самім дадзенае.

* * *

Так званы Дзень роднай мовы... Пара сюжэціаку на тэлеэкране (з рэвэрансам на адрес уладаў, вядома), яшчэ сёе-тое. І ні ў адным дзяржаўным выданні, ні ў адной тэлепраграме — пра суд над літаратарскай суполкай, на 2 сакавіка прызначаны, пра забароны кшталту «поручаем принять меры по недопущению проведения в учреждениях образования мероприятий по линии общественного объединения «Союз белорусских писателей» за подпись министра, пра адмену на нефілягічных факультетах ВНУ курсу беларускай мовы, што мяркуеца ажыцьцявіць зь першага верасня. Маўчком, ціхай сапай, пад цынічныя хваласці павалілі самай

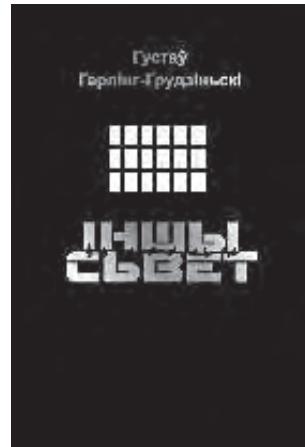
мове, любай сэрцу нібыта.

* * *

Паводле Ўайлда, найпершы абавязак хворага — супакойваць наведнікаў. Ды часта тых якраз, каму і ты, і тваё здароўе, мякка кажучы, абыякавыя. Для некаторых такая магчымасць супакойваць — своеасаблівы рытуал, пэўнага роду гульня. Але ведаў людзей з гэтае пароды, што ў безвыходнай сітуацыі, як толькі пачыналі ўсьведамляць сур'ёзнасць пагрозы съмерці, імгненна мянялі паводзіны: замыкаліся ў сабе, адыходзілі ў лепшы съвет у абсалютнай са-моце. Хоць, ня выключана, гэта таксама гульня — у дакаранкі: мне вось блага было, памёр нават, а вы тым часам дзе былі?

«Іншы съвет» Густава Герлінга- Грудзінськага

Праект Viva Futura выдаў «Іншы съвет» Густава Герлінга-Грудзінськага.

«Мая біяграфія — сымбаль XX ст. Жыў у праклятым талітарным стагодзьдзі, якое, спадзяюся, ужо скончылася. Таталітарызм, гітлерызм, фашизм, саветызм і камунізм — вось грамадзкія сістэмы, у якіх увасобілася зло, якое пануе паміж людзей», — пісаў Густав Герлінг-Грудзінські.

«Іншы съвет» — апісаные расчалавечвання чалавека ва ўмовах ГУЛАГУ (куды Грудзінскі трапіў з турмаў у Гарадні й Віцебску). Раман быў напісаны за дваццаць гадоў да твору Салжаніцына. Гэта погляд эўрапейскага чалавека на расейскае пекла, і ў тым каштоўнасць раману. Выдадзены ў 1952 г. у Лёндане, «Іншы съвет» быў асуджаны або незауважаны заходнімі інтэлектуаламі, якія яшчэ захапляліся савецкай утопіяй. І на Захадзе Грудзінскі зазнаў нястачу й перасльед. Цяпер раман перакладзены на дзясяткі моваў (ужо і на нашую). Паводле апытаўніча чытачоў «Rzecz pospolitej», ён заняў чацвертае месца ў намінацыі «Knigі, якія стварылі сучаснае мысленіне».

*Пераклад Святланы Курс,
мастаку рэдактар — Віктар Корзун.*

Да разнастайнасьці імёнаў

Акадэмік Зігмас Зінкявічус, якога многія лічаць беларусофабам, выдаў нечаканую кнігу.
Піша Алег Дзярновіч.

Акадэмік Зігмас Зінкявічус зъяўляецца самым аўтарытэтным з сучасных літоўскіх лінгвістаў, вядомых сваімі працамі па гісторыі літоўскай мовы. Часам падаеца, што ён належыць да ангажаваных даследчыкаў. Такія аўтары аддаюць перавагу апэраванню «ідэальным формамі» і хацеці б ператварыць ВКЛ у закрыты клуб. Сам Зінкявічус старавна пазыбягаў праводзіць сувязь паміж Беларусью XX ст. і колішнім Вялікім Княствам, а тэрміну «стара-беларуская мова» не ўжываў прынцыпова, замяняючи яго словазлучэннем «канцылярская мова». І гэта прытым, што лінгвістыка куды больш строгая навука, чым гісторыя, бо пакідае менш прасторы для маніпуляцый. Найболыш ярка ізаліцыйніцкая пазыцыя літоўскага мовазнаўца праявілася ў ранейшых працах па гісторыі ўсходняе Літвы — Віленшчыны. І гэта зразумела, бо трэба было бараніцца ад славянскай экспансіі.

Таму новая кнішка З.Зінкявічуса, скіраваная на рэканструкцыю панарамы балта-славянскіх дачыненняў пач. II тыс., стала для мяне нечаканаю. Аўтар, пачаўшы з канстатациі вядомых палажэнняў: хрысціянства прыйшло ў Літву з двух бакоў — з Захаду і з Усходу, — робіць новы акцэнт: ўсходнегхрысціянская хвала «была выключна інтэнсіўнай і пакінула глыбокія сльяды ва ўсёй гісто-

ры літоўскага народу». Да Літвы яна дайшла значна раней, чым заходняя хвала хрысціянства. Пра гэта съведчыць найстаражытнейшы пласт царкоўнай тэрміналёгіі літоўскай мовы, які паходзіць з хрысціянства ўсходняга абраду: Kalėdos — Каляды, Velykos — Вялікдзень, баžničia — бажніца. (Хоць я б сказаў, што называныя прыклады належаць хутчэй да беларусізмаў, чым да ўсходнегхрысціянізмаў.) Да сяр. XV ст. ля пяцідзесяці літоўскіх князёў прынялі праваслаўе, частка з іх сталі заснавальнікамі манастыроў. Хутчэй за ёсё, адзначае аўтар, і ініцыятары ўвядзення хрысціянства заходняга абраду Ягайла і Вітаўт першапачаткова таксама былі пахрышчаны ў праваслаўе.

Апроч таго, усходняе хрысціянства паспрыяла пашырэнню па ўсёй Літве вялікай колькасці ўласных імянаў. Фанэтычнымі і граматычнымі асаблівасцямі імяны выразна адрозніваюцца ад падобных імянаў, што прыйшли з Захаду, таму лёгка распазнаюцца. Зь цягам часу імёны, нададзеныя пры хрышчэнні, ператварыліся ў прозывішчы. Вось адкуль літоўскія Пятравічусы (ад Пётры), Грыгарасы (ад Рыгора, у той час як існуе форма Грэгорас, што паходзіць ад лацінскага Gregorius)... Прыклады можна працягваць. Літоўскі лінгвіст мяркуе, што ўплыў хрысціянства ўсходняга абраду стаў адчувацца адразу пасля хрышчэння Русі ў 988 г., а ў XI—XII ст. ўсё больш і больш узмацняўся. Менавіта тады балты пазнаёміліся з многімі асабістымі імянамі, што даваліся падчас хрышчэння. Многія балцкія плямёны

Зігмас Зінкявічус.

**Zinkevičius,
Zigmas.
Krikpčionybės
ixtakos Lietuvoje:
Rytų krikpčionybė
vardyno
duomenimis.** —
Vilnius: Kataliku
akademijos leidykla,
2005. — 112 p.; 7 il.
**[Зінкявічус,
Зігмас. Вытокі
хрысціянства
ў Літве:
Хрысціянства
ўсходняга абраду
паводле звестак
анамастыкі.]**

падпалі пад асыміляцыю, але ж іх астраўныя тэрыторыі дзе-нідзе ў Беларусі захоўваліся яшчэ досыць доўга. Адбываўся працяглы і складаны працэс замены спрадвечнай балцкай мовы на ўсходнеславянскую. І вырашальную тут ролю выканалі хрышчэнне ўсходніх славян, зъяўленыя славянскага пісьменства ды пашырэнне сярод іх бізантыйскай культуры. Зынкінуўшы на многіх тэррыторыях, куды прыйшлі славяне, балцкія плямёны пакінулі глыбокі сълед у матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў.

Разважаючы далей, аўтар фактычна стварае новую вэрсію ўзынкнення ВКЛ. З.Зінкявічус мяркуе, што насельніцтва бытых балцкіх абшараў у XIII—XIV ст. ужо размаўляла на ўсходнеславянскіх гаворках, працягваючы называць сябе ліцьвінамі. «Паводле падхдзання яны былі ўласна літоўцамі, толькі размаўлялі на іншай мове ды перайшлі з паганства ў хрысціянства ўсходняга абраду». Гэтае насельніцтва складала значную частку ўсіх жыхароў ВКЛ. Вось чаму «хуткае і значнае» пашырэнне ВКЛ не зъяўляецца нейкім «цудам». Умацаванне дзяржавы было спраўа перш за ёсё карэннага літоўскамоўнага насельніцтва, але важную ролю ў гэтым выканалі і славянамоўныя літоўцы. Асабліва гэта тычыла той часткі насельніцтва, з якой надалей утварыліся беларусы. Іх продкі пастаянна баранілі сваю дзяржаву і ад Масквы, і ад Польшчы. «Яны пакутліва перажывалі яе [дзяржавы] гібелль, яе вобразы яны пастаянна захоўваюць у сваёй гісторыч-

най памяці».

Аўтар кнігі не захапеў пазъбегнуць палемічнасць стылю. Ён адзначае, што тыя беларусы, якія выразна ўсьведамляюць сваю нацыянальную ідэнтычнасць, «заяжды з асаблівай павагай ставяцца да Літоўскай дзяржавы [г.зн. да ВКЛ], ганарацца ёй, называюць сябе ліцьвінамі». «Але гэтым нярэдка спэкулююць беларускія «ультрапатрыёты», што сканструявалі антыгістарычную гіпотэзу, паводле якой Літоўская дзяржава была створана ўсходнеславянскім народам, які па-беларуску называецца «ліцьвіны». Гэты народ, паводле іх заяў, быццам бы ня меў нічога агульнага з літоўскім народам... Зъдзіўляе і лінгвістычнае невуцтва гэтых «гопра-патрыётаў», асабліва прымітыўнасць у тлумачэнні імі этымалягіі паходжання назвы «Літва», імёнаў вялі-

Усё, што рабілася
Міндаўгам і Вітаутам,
закончылася за мурамі
NATO і ЭЗ.

кіх князёў літоўскіх ды інш.». Тут маюцца на ўвазе найперш Мікола Ермаловіч і тыя яго пасъядоўнікі, якія прапанавалі сапраўды экзатычныя вэрсіі перакладаў гэтых імёнаў.

Затое тут узынікае новая паралель — фактычна, не прызнаючы гэтага, Зігмас Зінкявічус шмат у чым салідарызуецца з канцэпцыяй Алеся Краўцэвіча, адным з галоўных тэзісаў якой зъяўляецца канстататація того, што ВКЛ узынікла ў балтаславянскай контактнай зоне і з самага пачатку было бітнічнаю балта-ўсходнеславянскаю дзяржаваю з дамінаваннем усходнеславянскага элемэнту. Беларускі гісторык настойвае на

выключна мірным характэрам адносінаў паміж балтамі і славянамі на тэрыторыі Беларусі. Кнішка А.Краўцэвіча «Стварэнне Вялікага Княства Літоўскага» багата разоў раскрытыкавана ў сучаснай Літве.

Асабіста для мяне ў зынешні лягічнай канцэпцыі Алеся Краўцэвіча бракавала повязі паміж агульнымі палажэннямі і фактамі палітычнай гісторыі XIII ст. Дзяржава — гэта заўсёды арганізаваны мэханізм прымусу, і яна не ўзынікае з того, што паміж дзярвіюма этнічнымі супольнасцямі існуюць добрыя стасункі, заяжды павінны быць ініцыятары гвалту. Яны не абавязкова цывілізацыйна і культурна пераўзыходзяць кансалідаваныя праз іх супольнасці, але мусіць быць добра арганізаваныя ў вайсковым сэнсе. На нашых абшарах такую функцыю выканалі балцкія правадыры. Вось гэты ма-люнак гісторыі ўзбагаціў колерамі Зігмас Зінкявічус, паказаўшы, што дасьледаваныне ўласных імёнаў дапамагае стварыць цэлую панараму падзеяў. І, значыць, час агульных канцэпций яшчэ на скончыўся.

Але разам з тым віленскі лінгвіст, як і ўвогуле частка літоўскіх інтэлектуалаў, таксама стаў прапагандыстам мадэрнісцкага бачання тысячагадовай гісторыі сваёй краіны. Ён піша: «Шлях літоўскага народу ў заходнеўрапейскую культуру быў працяглым і звязлікім перапынкам, але гэты шлях, урэшце, і прывёў Літву да ўступлення ў Эўразію». Вось дзе съвята для Франсіса Фукуямы зь ягоным «канцом гісторыі!» Усё, што рабілася Міндаўгам і Вітаутам, закончылася за мурамі NATO і ЭЗ. Можна спыніцца, мэта дасягнутая. Ці ёсьць яшчэ лепішы шлях, каб уціхамірыць мяцежныя балцкі дух?

Дзеяслоў №20

У новым «Дзеяслове» — вершы Генадзя Бураўкіна і Яўгена Вапы, мэмуарыстыка Янкі Брыля і Уладзімера Арлова, кінаапавесць Андрэя Федарэнкі, проза Уладзімера Някляева. Часопіс перадрукоўвае яго прыпавесць «Чмелі і вандроўнік», напісаную на саракавіны па Васілю Быкову. Шкада толькі, без спасылкі на «НН», дзе твор друкаваўся ўпершыню.

КАІСА

На поўдні і ўсходзе

Калі б выбіраўся самы калірны беларускі шахматыст, мы б аддалі голас Сяргею Каспараву — чаго вартае прозвішча... 37-гадовы магілёвец пакуль на гросмайстар, але з рэйтынгам пад 2500 пратысаўся ў вышэйшай лізе. Яшчэ ён вылучаеца тым, што вандруе па краінах, экзатычных з гэлдзішча шахматнай публікі, і разьбівае міты пра іхнюю экзатычнасць. Летасць Сяргей пасыляхова выступаў у Лібане, сёлета — у Іране. Менавіта прадстаўнік Ірану Амір Малагі перашкодзіў гульцу зь Беларусі павесці рэй, нанесшы яму адзінную паразу... Вынік С.Каспарава — 6,5 бала з 9, 13-е месца сярод 278 удзельнікаў. Праўда, асобныя зь іх запісваліся ў турнір *pro forma* і выбывалі, ледзь уступіўшы ў гульню.

У лютым іранцы масава наведалі Москву, узяўшы ўдзел у фэсціце «Аэрафлёт-2006». Зрэшты, беларуская дэлегація сваёй прадстаўнічасцю засланіла на толькі Іран, а шмат якія краіны эўразійскае прасторы. Тры вядучыя гросы — Аляксей Аляксандраў, Аляксей Фёдараў, Сяргей Азараў — біліся ў галоўным турніры «A1», экс-чэмпіён съвєту сярод юнакоў Сяргей Жыгалка — у турніры «A2» (вілка рэйтынгу — 2400-

Як бы вы згулялі?

С. Каспараў, Беларусь — А.Абэдзі, Іран. Тэгеран, 2006. Ход белых. Чорныя толькі што ўзялі пешку на f5...

матчыно неісправны
Kd4! mphnec 6etpnw Bpba-
A1mka: Jaccphnri xo2. I.

...пасьля публікацыі карыкатура на прарока ў газэце «Згода» ісламскія краіны началі байкатаўца экспарт зь Беларусі.

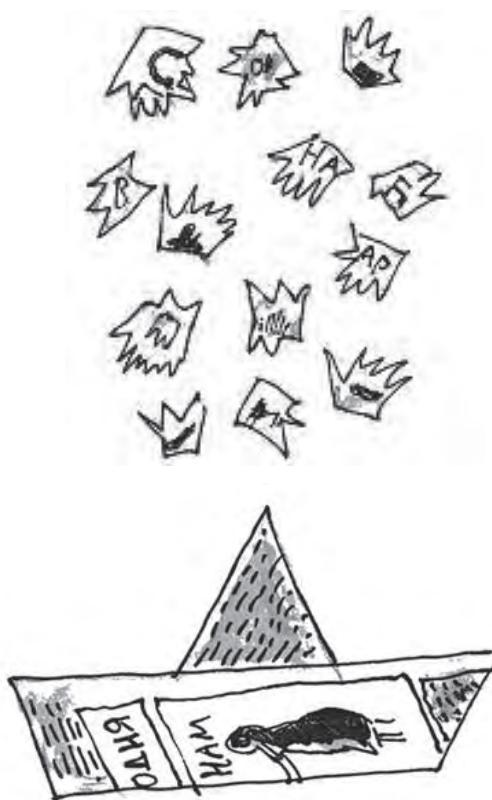
«Пасьля таго як жыхары гэтай усходніх краін абвясцілі байкот беларускаму экспарту, грамадзянская вайна набыла прымітыўны фармат».

...пракуратура адэкватна ўспрыняла слова презыдэнта аб тым, што яго хакейная каманда — «палітычная арганізацыя».

— За што цябе загрэблі?
— Палітычны я. Павязалі за ўдзел у незарэгістраванай палітычнай арганізацыі «Хакейная каманда презыдэнта».

...Казулін, рыхтуючы выступ на БТ, абіраў варыянты.

У НУМАРЫ

**Віктар
Лукашэнка**

стане старшынём
Бабруйскага
гарыканкаму?
Старонка 4.

**ДзДз: чаго не хапала
мне як носьбіту
расейскай мовы**

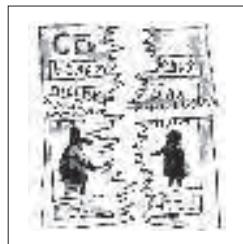
Інтэрвю з паэтам
Дзымітрыем
Дзымітрыевым.
Старонка 22.

Кішка

Алесь Белы пра
крыянку ў рубрыцы
«Наша страва».
Старонка 34.

Калі б...

Фантазіі Лёліка
Ушкіна на тэмы
сurovай
рэчаіснасці.
Старонка 47.

Генадзь Айгі

Вялікі паэт у
перакладах Андрэя
Хадановіча.
Старонка 41.

ЖАРТЫ

Увага! Новы сэрвіс! Зрабі сюрпрыз
свайм сябрам!

Спраўныя маладыя людзі
перастаўшы мэблю, ператрасуць
бялізну, вынесуць старыя паперы.
Зывяртацца на тэлефон даверу КДБ.

* * *

Унук пытается ў дзеда:
— Дзед, ты на вайнэ быў?
— Ну!
— Што ну?
— Ну ня быў!

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Нікіфару С. з tut.by. Беларускі Дзень абаронцы Айчыны — гэта Дзень беларускай вайсковай славы 8 верасня. Мяніць традыцыю, пераносячы гэтае съвята на 3 сакавіка, няма сэнсу.

Юр'ю Ю. «Уздымаючы сцягі Алістэра Кроулі»: на тэму першае часткі многа рэфлексаваў Славамір Адамовіч, на тэму другой — Адам Глобус. Ці ёсьць сэнс пытарацца?

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

В. Лугаўцы, Мін. губ., Барыс. пав. Тутака ёсьць адзін вельмі скупы гаспадар. Вось пасватаўся да яго дачкі адзін хлапец: усё пайшло гладка, і меліся ўжо ехаць да шлюбу. Ажно бацька дзяўчыны, раздумаўшы, сказаў маладому, што пасагу ня дасыць. І вясельле расстроілася, і дзяўчына чуць не зарэзалася, бо хлапца крэпка любіла. Так за гроши марнуеца шчасльце людзей.

Лугаўскі чалавек

З Хаценчыцкай воласці Вялейск. пав., Віленск. губ. Як я знаю, выехала ў Амерыку 16 душ, аб чым і паведамляю, як прасілі ў №3 «НН».

Ю.Д.

«НН». 1911. №9–10. 10 сакавіка.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1909, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),

Янка Купала (1914—1915), А.Лукевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратары рэдакцыі Наста Бакшанская

галоўны рэдактар Андрэй Даўніко

фотарэдактары Арцём Ляві

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харускі

выдаць і заснавальнік Фонд выдання газеты

«Наша Ніва»

адрас для допісаў:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арх. Друкарня РУП «Выдавецтва «беларускі Дом друку».

Менск, пр. Ф.Скарбы, 79. Рэдакцыя не насе адказнасці за зъвест рэжымі

абвестак. Кошт свободны. Пасведчаныя аб регістрацыі пэўдзільнага

выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзена Міністэрствам інформацыі

Рэспублікі Беларусь. Юрдычны адрес: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п.

112. Р/р 301521/2000012 у МГД ААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764.

Наклад 2821. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 01.03.2006.

Замова № 1194.

Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІНШАВАНЬНЕ

Віцебскія літаратары сардэчна віншуюць зь юбілем
паздку Марью Баравік і ўзычаю юбіляры шчодрага
плёну ўтворчасці, добрая здароўя, моцы духу!

КАНТАКТЫ

Спадару Лявону з Гомелю просьба ператэлефанаваць
Алесю ў Менск (не могу знайсці ваш тэлефон)

Маладая гард-кор каманда «К+FA» запрашвае мен-
чукоў і гасціні гораду на прэзентацыйны канцэрт сва-
ёй творчасці. Ён адбудзеца 3 сакавіка з 19-й у канцэр-
тнай залі «ХДН» (бул. Бельскага, 15). Уваход вольны

КІГІ

Распаўсюд. Абмен. Гісторыя, фальклёр, постма-
дэрнізм, літаратура, псыхалёгія, канфэрэнцыі, круглыя
стали, кнігі, аўдыё, пошта, Інтэрнэт. E-mail:
alesknigi@mail.ru; 220030, Менск, а/c 195

Пралану: Лёсін «Збор твораў», «Беларускі клясычны правапіс», «Нашу Ніву» (факс. выд.), «Матэматычную энцыклапедію», дзіцячыя кнігі, пісаныя клясычным правапісам, камплект падручнікаў па старабеларус-
кай, стараorskай мовах і іншых. Т.: 753-91-96

• Прыватныя абвесткі ў «НН» (ня больш за 15 словоў) дасылайце поштай (а/c 537, 220050 Менск), праз
e-mail (nn@promedia.by) або размешчайце на форуме сайту www.nn.by. Дык скарыстацца!

Праланую кнігі: «Быкаў ў Свабодзе», «Беларуска-польскі размоўнік», Байкоў, Некрашэвіч «Беларуска-расейскі слоўнік» 1926 г., «Статут ВКЛ 1529 г.» Вільня 2004, вялікі фармат. Кацар «Беларускі арнамэнт», энцык-ляпіядыя «Беларуская міталёгія» ды іншое. Т.: 753-70-05

Новыя факсымільныя выданы «Наша Ніва», ARCHE, «Спадчына» (старыя нумары), рэдкія слоўнікі, кнігі, энцыклапедыі, фільмы ды музыка на CD на Румянцева, 13 (ТБМ). Панядзелак — пятніца (15.00—20.00). Т.: 707-40-01

ПРАЦА

Якасна выкано пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуре, мове. Зывяртацца загадзя пасыль 17-й. Т.: 235-18-72, Юрась

• Дэмбскаму Віктару.
• Каханы Віц!
• 3 нагоды твойго Дня нараджэння хачу табе пажа-
даць любові, супакою і радасці.
• Няхай Бог адорыць цябе ласкамі, якія ты патрабуеш.
• Твая інэса.

• Дэмбскому Віктару.
• Каханы Віц!
• 3 нагоды твойго Дня нараджэнья хачу табе пажа-
даць любові, супакою і радасці.
• Няхай Бог адорыць цябе ласкамі, якія ты патрабуеш.
• Твая інэса.